Prispevek k zgodovini slovenske dejavnosti na glasbenem področju

V davnem času 1963, točneje 8. aprila 1963, sem pripravljal pismo na naslov Vilka Ukmarja, ki ga, nisem nikoli oddal in je ostalo kot zasnova v mojem osebnem arhivu. Naslovljeno je s "Cenjeni gospod doktor" in začenja z naslednjo ugotovitvijo: "Pred dnevi sem slučajno bral vašo razpravo o slovenskih skladateljih, pa sem bil presenečen nad skrajno neugodno politično in vsebinsko oceno mojega skladateljskega delovanja. Ker je vaša razprava očitno napisana za uporabo na najvišjih političnih mestih in ker mi je sedaj popolnoma razumljivo, da mi je bila na osnovi vaše karakteriastike že dvakrat odklonjena prošnja za štipendijo, vam moram izraziti svoje pripombe".

Vilku Ukmarju se nisem v zvezi z njegovo nedvoumno barabijo nikoli osebno pritožil, pač pa sem se odzval kot skladatelj, saj sem kot naročilo Društva slovenskih skladateljev napisal glasbeno delo z naslovom „Kameleon-variacije" (rokopis tega dela, ki obsega 66 strani, se nahaja v rokopisnem oddelku Berlinske državne knjižnice), v katerem sem kot osnovo za variacije uporabil Ukmarjevo klavirsko skladbo „Proste vaje članic za leto 1928" oz. del te skladbe z naslovom „Viljko Ukmar: Drža IV" . Na osnovi te skladbe sem izdelal variacije v delovnem stilu vidnejših slovenskih skladateljev, s čimer sem hotel prikazati izoliranost naše skladateljske dejavnosti od „nesocialističnih vplivov", kar po drugi strani pomeni, da slovenska glasba teoretično še zdaleč ni nadgradila cecilianske šole in dojemanja, ki je do danes ostalo edino strokovno in estetsko merilo naše nacionalne glasbene izraznosti.

Skladbe je povzročila kar nekaj hude krvi, saj sem se zanjo moral celo zagovarjati pri takratnem predsedniku DSS Urošu Kreku, ki se je tudi odkril v moji kompoziciji in je od mene (neuspešno) zahteval, da spremenim naslov in podnaslov kompozicije.

Vilko Ukmar je na Akademiji za glasbo predaval glasbeno zgodovino in zdi se, da je pri tem mirno dovoljeval, da sem ga v svojem indeksu (kot nevednež in nadvse naivno) označeval z doktorskim naslovom, do katerega ni imel nobene pravice. Diplomiral je na Pravni fakulteti, kot glasbenik pa je bil zgolj ljubitelj in si je v našem več ali manj ljubiteljskem glasbenem okolju pridobil mesto nekakšnega "glasbenega esteta". Vilko Ukmar je bil po mojem mnenju značilni primer dosti razgledanega strokovnega prevaranta v provincialnem in politično izpostavljenem okolju, ki mu ni nikoli nihče - gotovo ne tudi zaradi splošno razširjene prakse pri podobnih primerih v njegovi okolici - stopil na prste. Zaradi sličnega razloga je očitno užival tudi nedeljeno podporo našega "vrhunskega" muzikologa Dragotina Cvetka (saj je bil poleg vsega tudi na njegovi strani v njegovih nasprotjih do našega edinega glasbenega profesionalca Lucijana M. Škerjanca oz. "Luciferja", kot ga je Cvetko v razgovorih rad imenoval), ter prav tako tudi sam za muzikološko delovanje neprimerno izobražen, saj je bil po moji informiranosti študent in doktorant pedagogike z menda celo kar malo izvirno disertacijo.

Čeprav vse kaj drugega kot za takratne čase politično "napreden" - saj je bil pred koncem vojne tudi direktor ljubljanske opere - je Vilko Ukmar od Sekretariata za kulturo sprejel nalogo, da napiše nekakšno oceno sodobne slovenske glasbene ustvarjalnosti. Ta "študija" je bila več ali manj oz. pravzaprav gotovo po nesreči (saj je bila izdelana za interno uporabo na Sekreteriatu za kulturo in tudi sicer vzorni primer zlonamernih prizadevanj

znotraj naše glasbene stroke) pri Zvezi kulturnih organizacij tiskana oz. razmnožena in je sedaj gotovo dostopna kjerkoli v arhivih. Publikacijo sem lahko videl in prebral pri prijatelju Zvonimirju Cigliču. Za slovensko glasbeno znanost, kakršnakoli ta že je, bi morala biti ta "študija" nadvse zanimiva, saj je ogledalo moralnih vrednot nekaterih slovenskih takoimenovanih kulturnih delavcev v takratnih "svinčenih" časih in primer brezobzirnega, s političnimi sredstvi izkoriščenega ščuvanja primitivne miselnosti proti vsaki možni kvalitativno konkurenčni skladateljski dejavnosti.

Ta gospod mi v svoji razpravi ni le samovoljno "določil" učitelja kompozicije (kar je le dokaz njegove strokovne šlamparije, medtem ko je vse skupaj vsekakor napisano v skladu z medsebojnimi trenji v okviru "vrhunske" slovenske glasbene srenje), s katerimi v študijskih odnosih na Akademiji za glasbo nisem imel nobene povezave, temveč je celo v svoji oceni zapisal (navedeno po spominu) ugotovitev, "da Stibilj v svojem skladateljskem delovanju prevzema negativne sestavine iz zapadnjaške (socializmu sovražne) glasbene dejavnosti", medtem ko naj bi moj kolega iste generacije - sicer tudi s piščevimi sorodstvenimi povezavami - prevzemal iz "zapada" izključno za socializem pozitivne sestavine.

Seveda so mi bile na osnovi take politične denunciacije onemogočene vse možnosti za strokovno izpopolnjevanje v inozemstvu, pri čemer mi tudi istočasne izjemno pohvalne javno objavljene strokovne ocene mojih kompozicij niso prav nič pomagale. Več let kasneje in po vrsti še dodatnih neuspešnih prošenj za inozemsko štipendijo, sem se opogumil in obiskal Dušana Tomšeta, prijatelja iz gimnazijskih let, ki je delal na Sekretariatu za kulturo, ter mu obrazložil celotno situacijo. Dejal sem mu, da poznam "uradno" karakteristiko, ki je vzrok moje zaprtosti v jugoslovanske meje in da bom, kolikor se ne bodo smiselno razveljavile absurdne ugotovitve prosule in očitno zlonamerne in v političnih krogih uveljavljene karakteristike, na ustreznih mestih tudi ustrezno reagiral. Dušan Tomše me je poslušal, mi dejal, naj počakam in odšel v sosednjo sobo. Vrnil se je čez nekaj minut in mi dejal: "Milan, dobil boš štipendijo". Tako sem se lahko, vendar seveda šele leta 1966, po šestih letih neuspešnih prošenj, nadvse uspešno izpopolnjeval v Holandiji, kjer sem lahko kasneje kot znanstveni sodelavec Univerze v Utrehtu uresničil svojo elektroakustično kompozicijo, ki je še danes edino tovrstno delo slovenskega skladatelja, ki je z dvema objavama na Philipsovih gramofonskih ploščah dosegla za slovensko glasbeno ustvarjalnost izjemni mednarodni strokovni ugled.

Vendar pa se s tem barabarska zgodbe še ni končala. Primerno "politično zgrajena", kot smo takrat rekli, uslužbenka Sekretariata za kulturo mi je (očitno kot maščevanje za neljubo intervencijo) sporočila, da mi dodeljujejo štipendijo le za štiri mesece (kar je bilo sicer v nasprotju z informacijo iz Beograda). Pred odhodom iz Holandije pa sem ob vljudnostnem obisku na ministrstvu za kulturo v Haagu od tamkajšnje predstavnice gospe Talsma izvedel, da imam z njihove strani odobreno štipendijo za dva semestra in da je seveda škoda, da ostaja polovica sredstev zanjo neizkoriščenih. Zaradi drugih, že prej sprejetih obveznosti (medtem sem sprejel povabilo za delo v okviru Berlinskega umetniškega programa s pričetkom v drugem semestru istega šolskega leta), pa prijaznega povabila, naj vendarle še ostanem v Holandiji, nisem mogel sprejeti.

Milan Stibilj

Ljubljana, 6. avgusta 2000

RIJKSUNIVERSITEIT UTRECHT

Voor het studiejaar 1966/1967 is ingeschreven voor het volgen van:

DE NAVOLGENDE LESSEN

electr.muziek

6/1/1967

M.Stibilj

De Rector Magnificus,

№ 506

Handtekening v. d. houder →

Milan Stibilj

Kameleon-variacije

Variacije na skladbo velespoštovanega gospoda doktorja

Vilka Ukmarja

„Drža IV“

iz ustvarjalnega glasbenga dela

„Proste vaje članic za leto 1928“

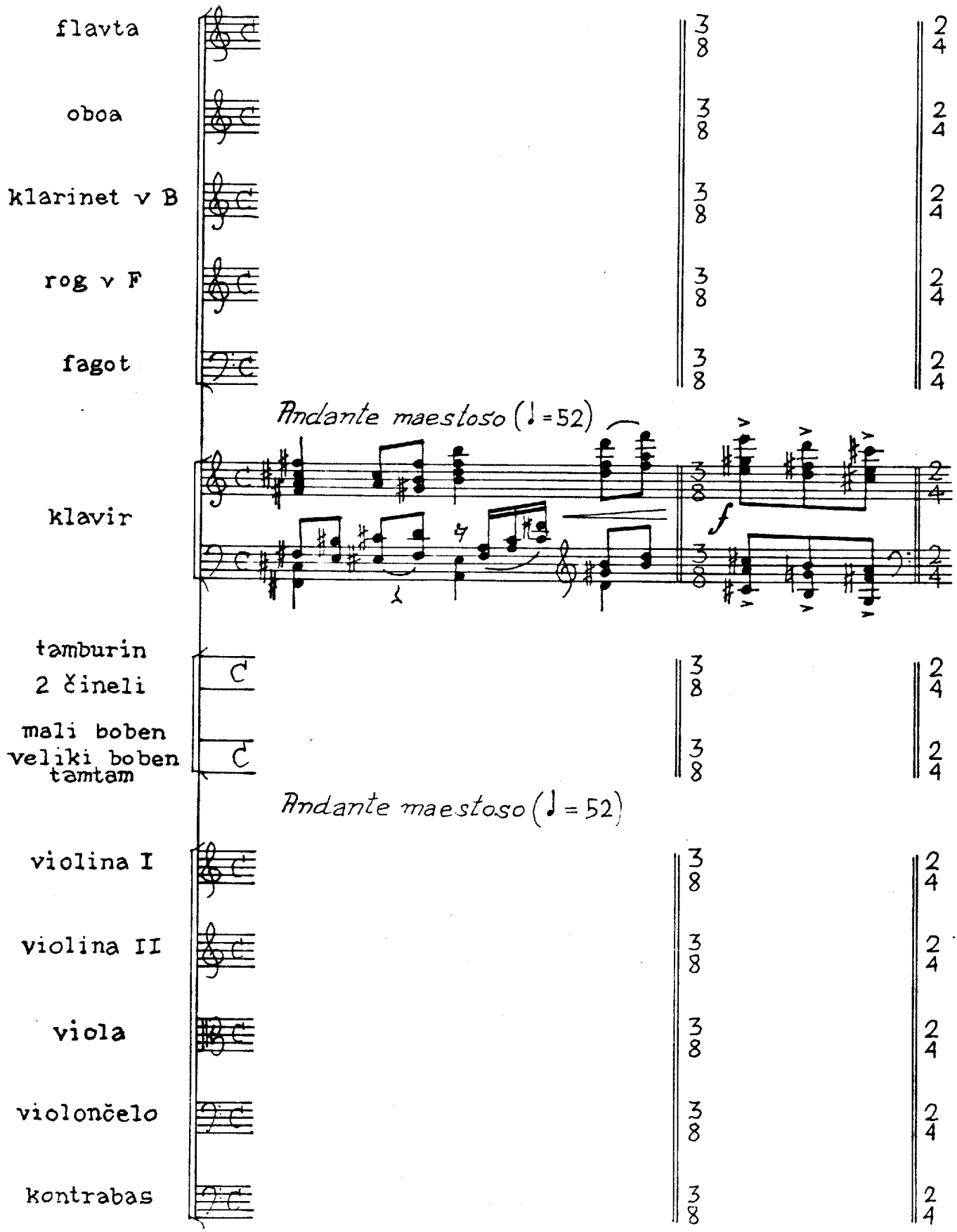
flavta
oboa
klarinet v B
rog v F
fagot
Andante maestoso (♩ = 52)
klavir
f
tamburin
2 čineli
mali boben
veliki boben
tamtam
Andante maestoso (♩ = 52)
violina I
violina II
viola
violončelo
kontrabas

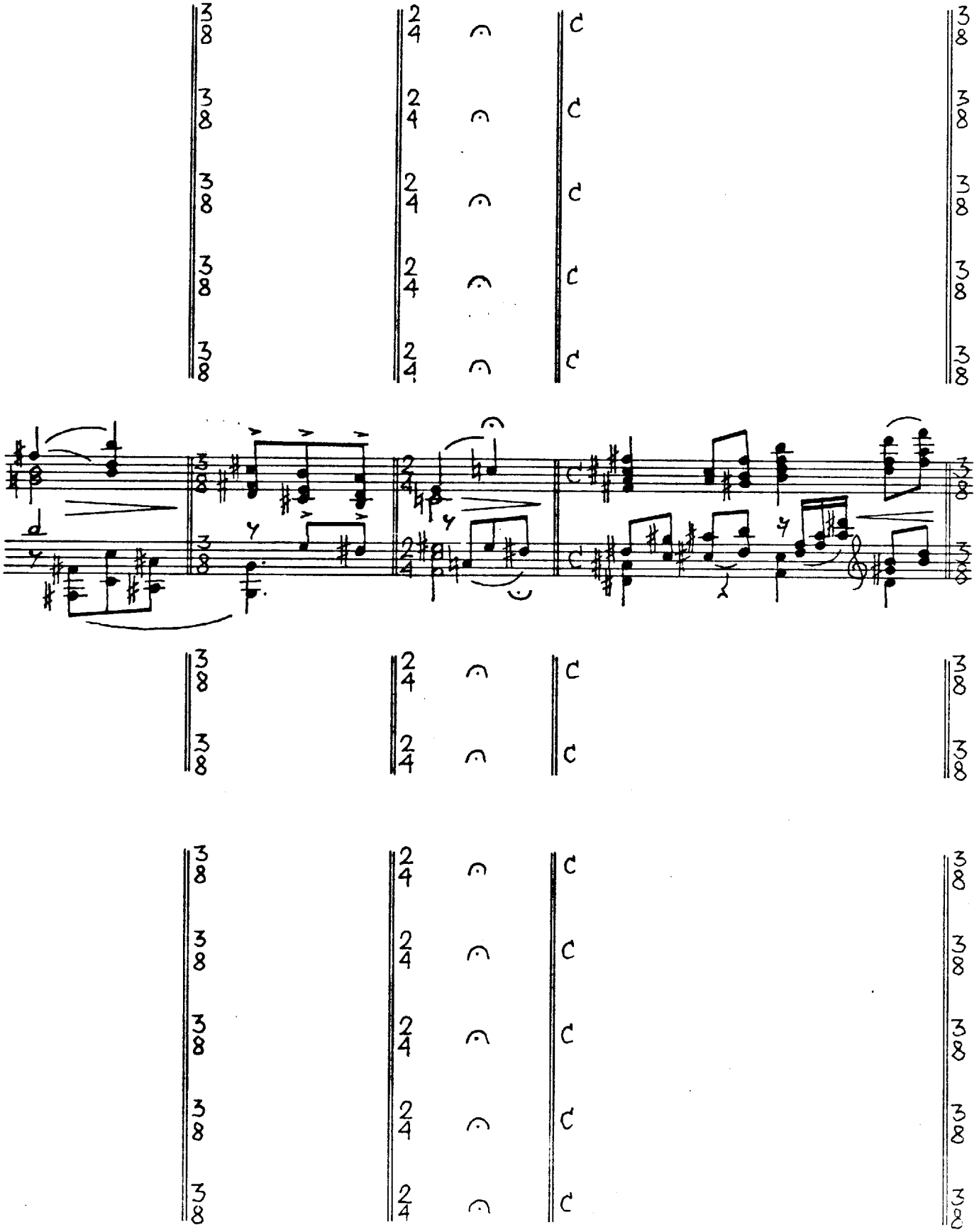

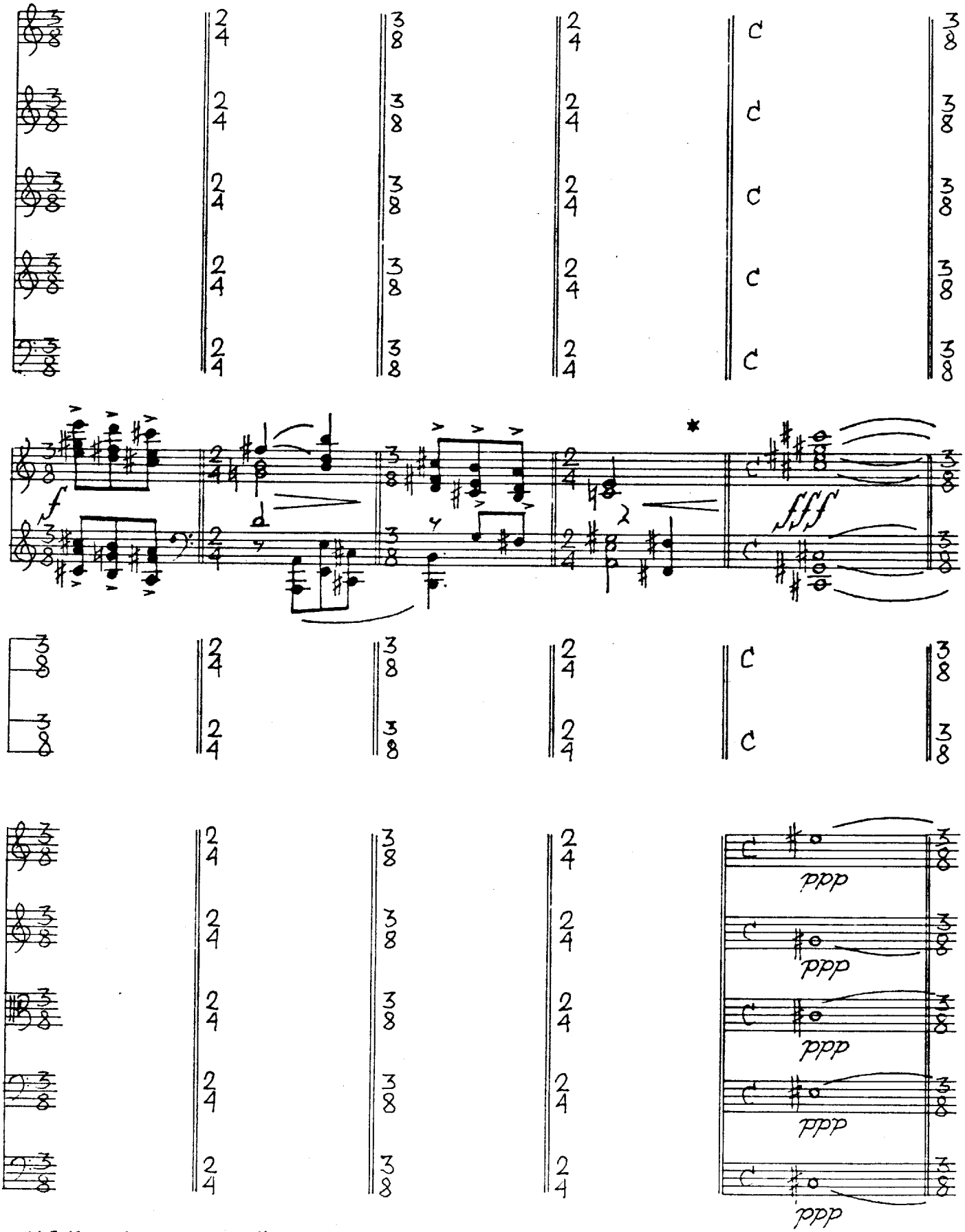

* Viljko Ukmar: "Drža IV" iz "Proste vaje članic za leto 1928"

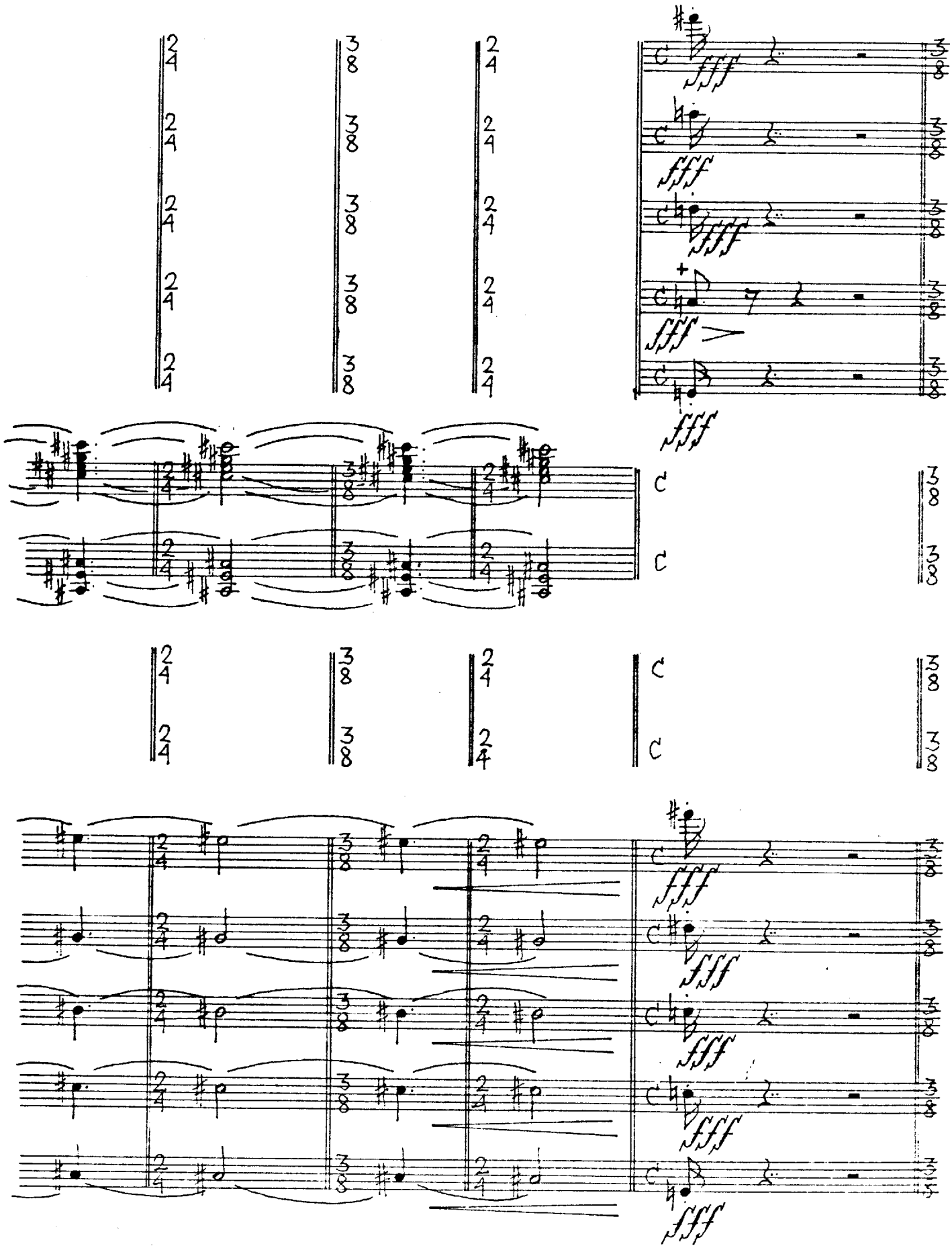
fff
fff
fff
fff
fff
fff
fff
fff
fff
fff

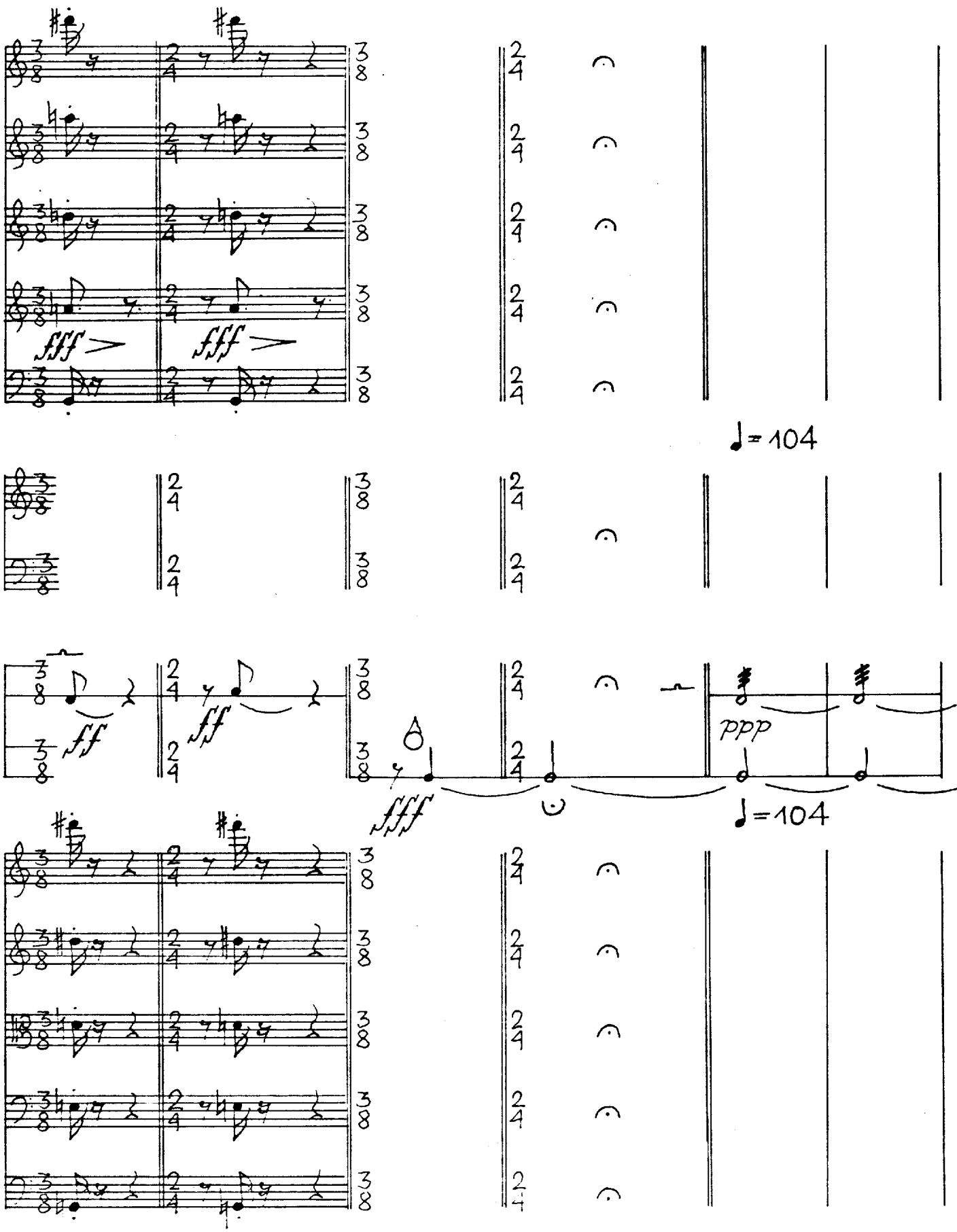
fff
fff
♩= 104
ff
ff
fff
ppp
♩=104

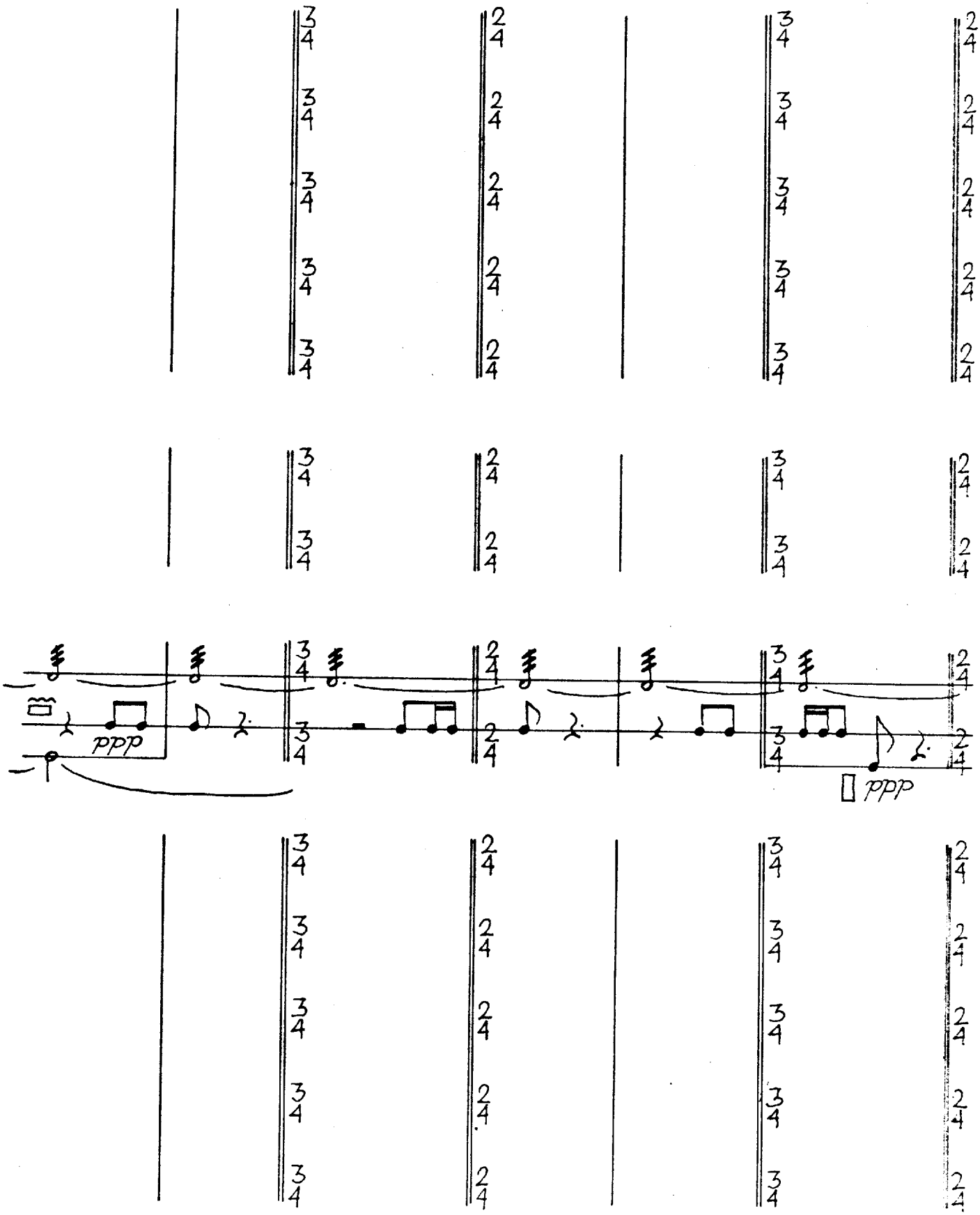
ppp
ppp

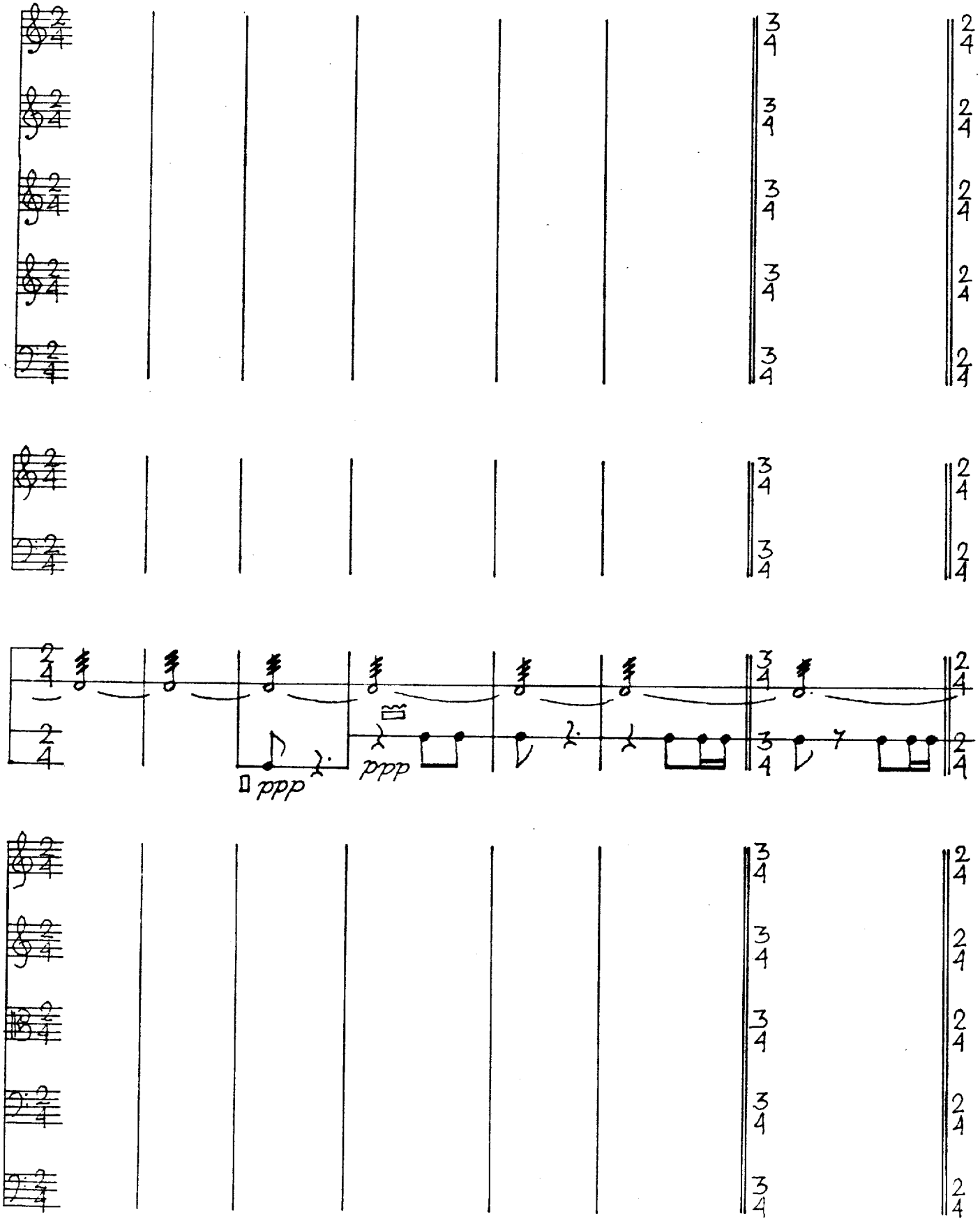
ppp
ppp

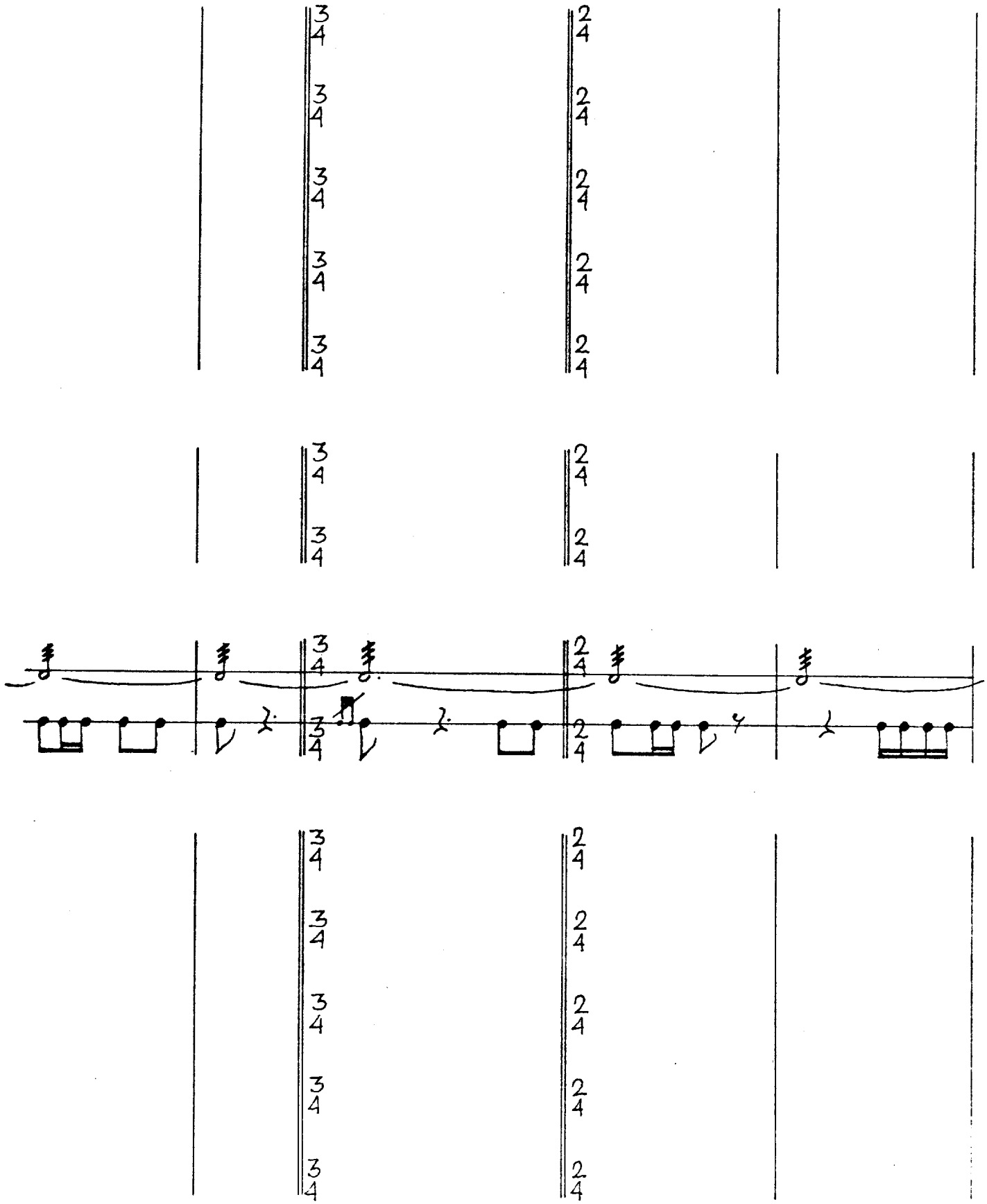

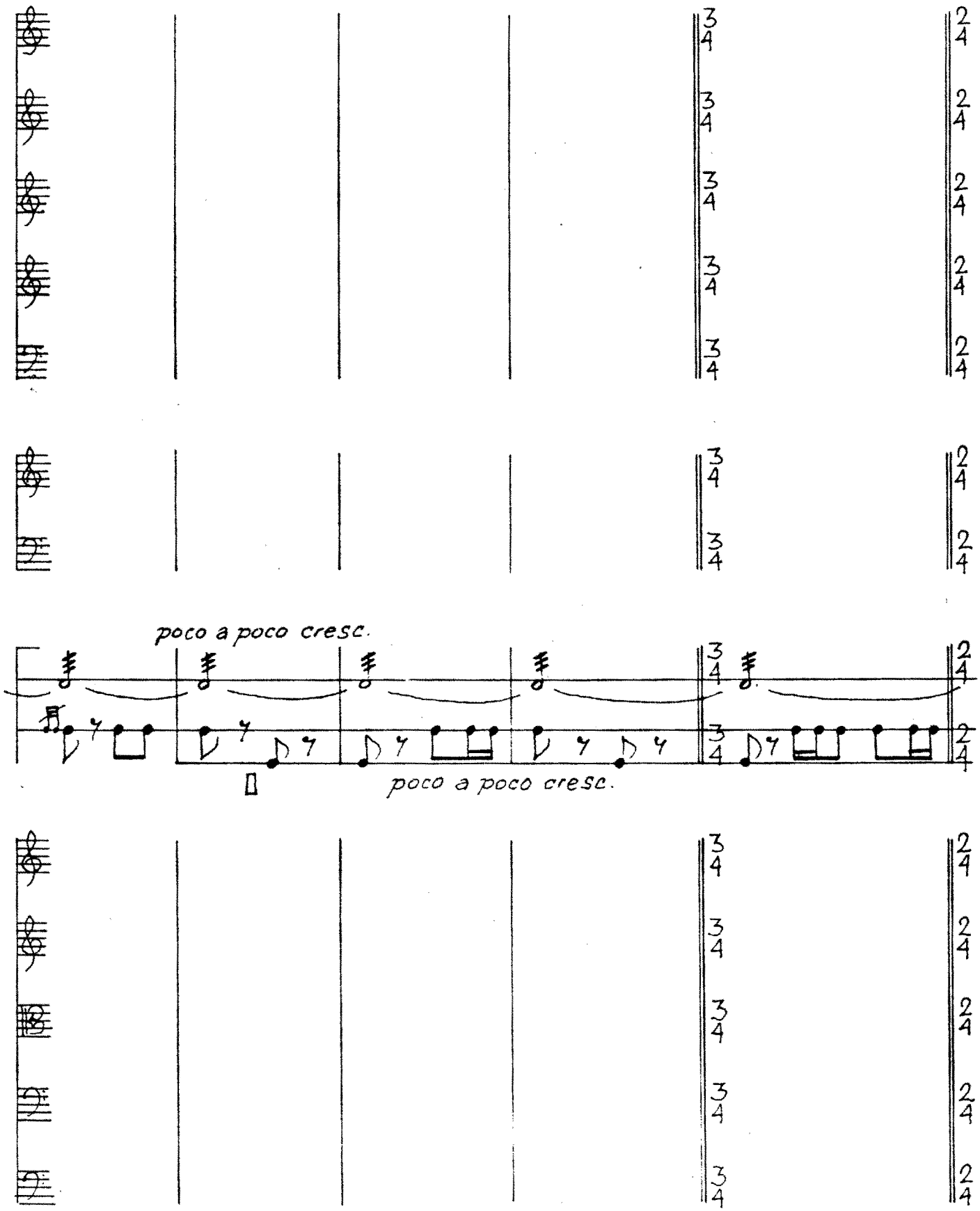
poco a poco cresc.
poco a poco cresc.

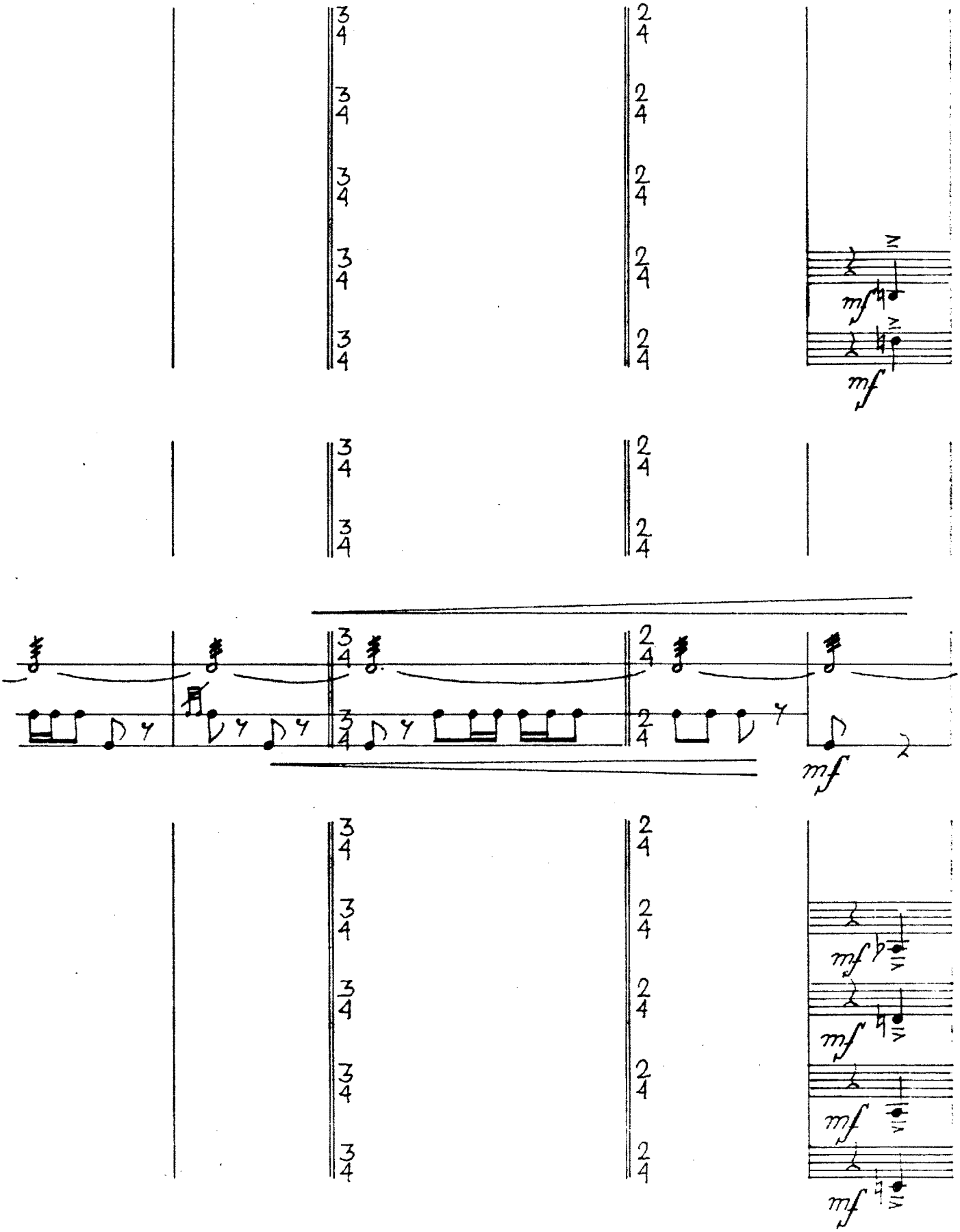
mf
mf
mf
mf
mf
mf

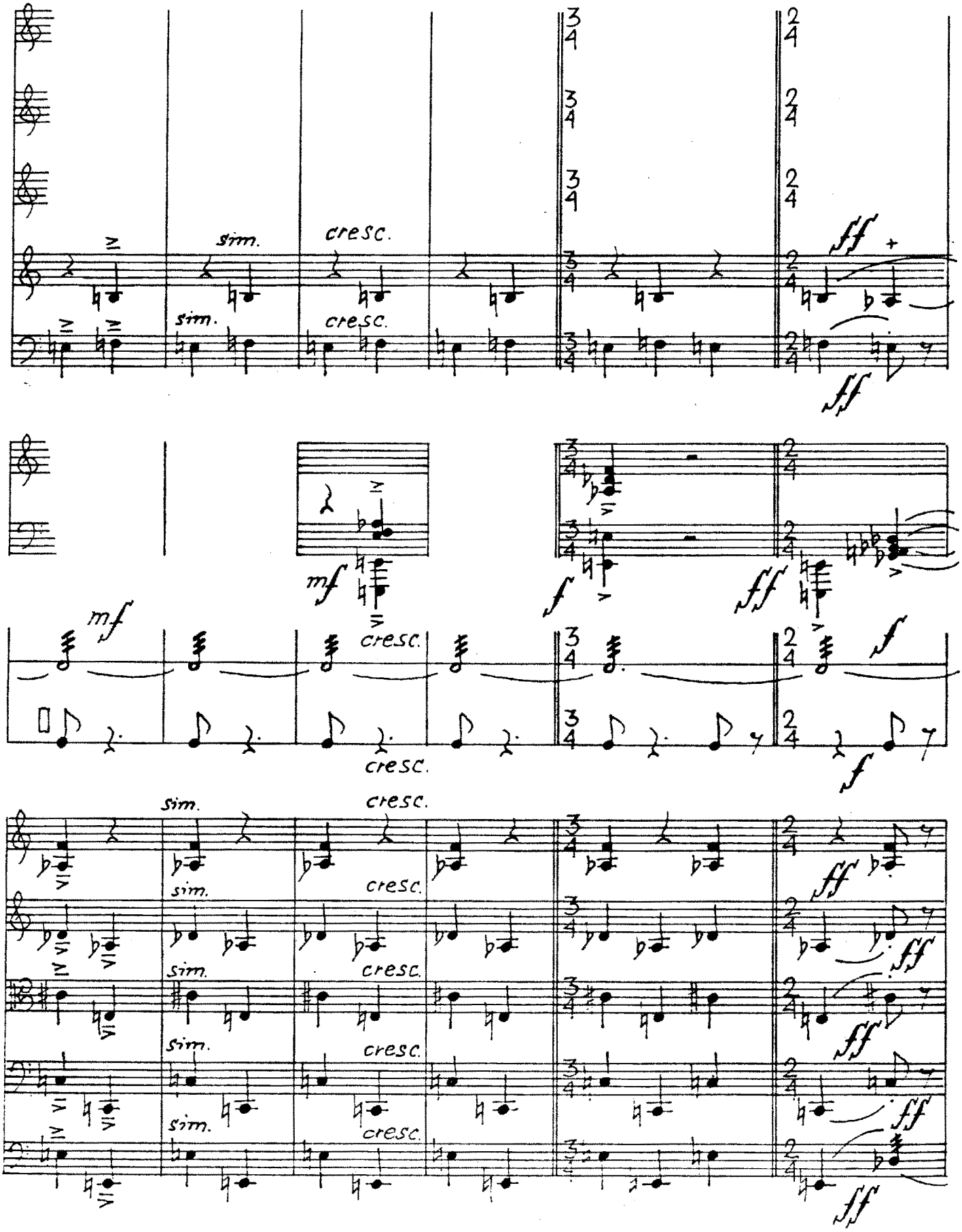
sim.
cresc.
ff
mf
f

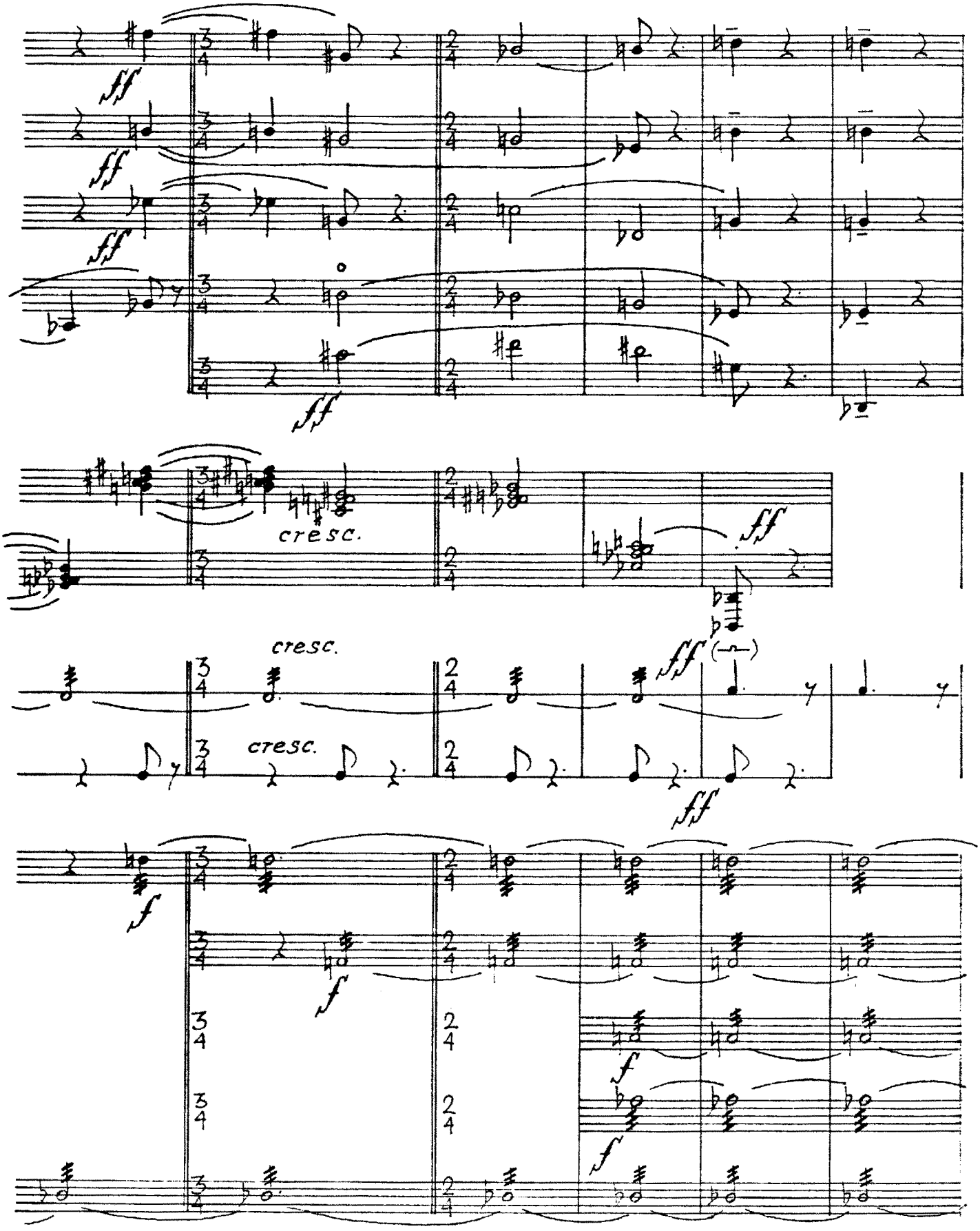
cresc.
cresc.
cresc.

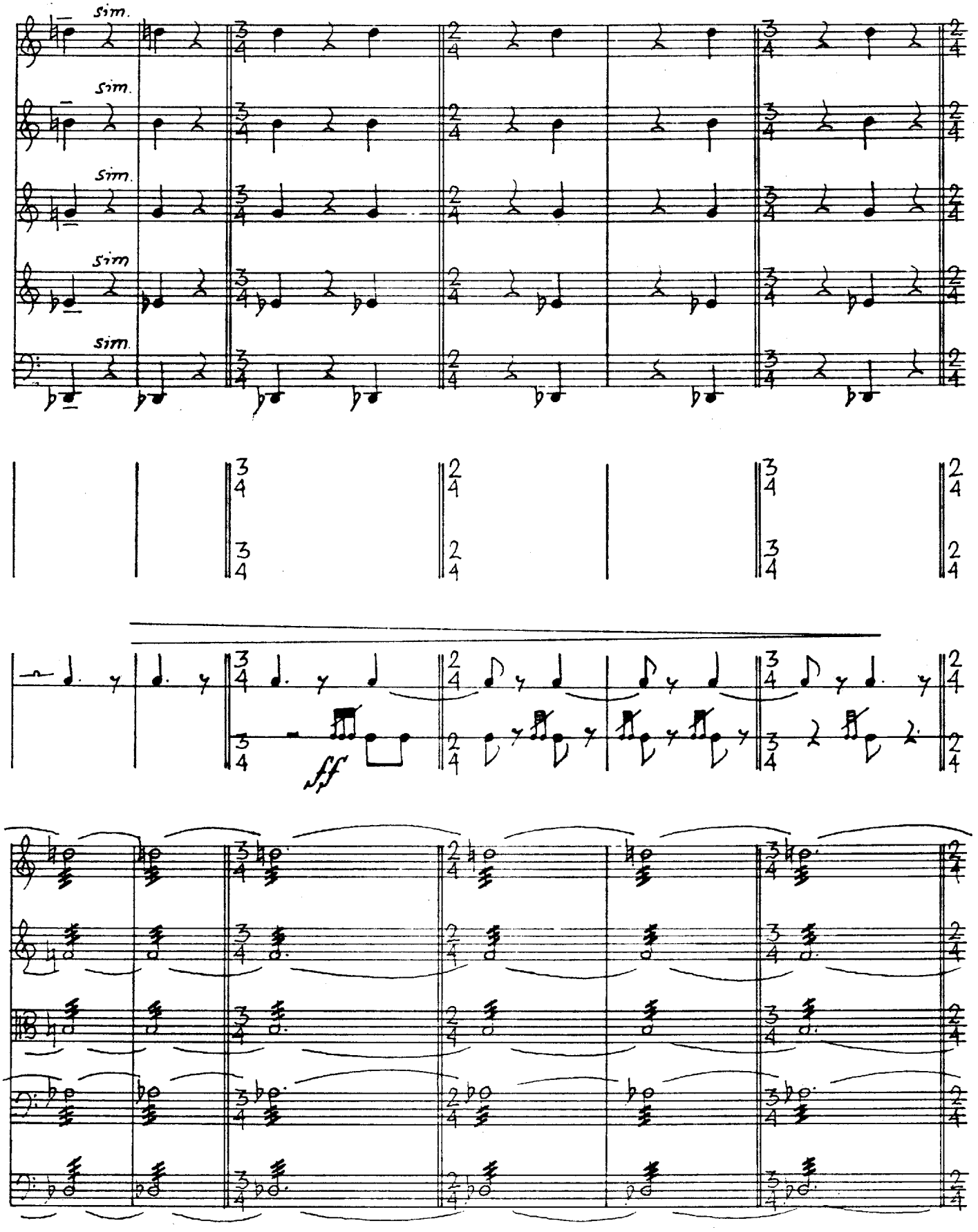
sim.
sim.
sim.
sim
sim.
ff

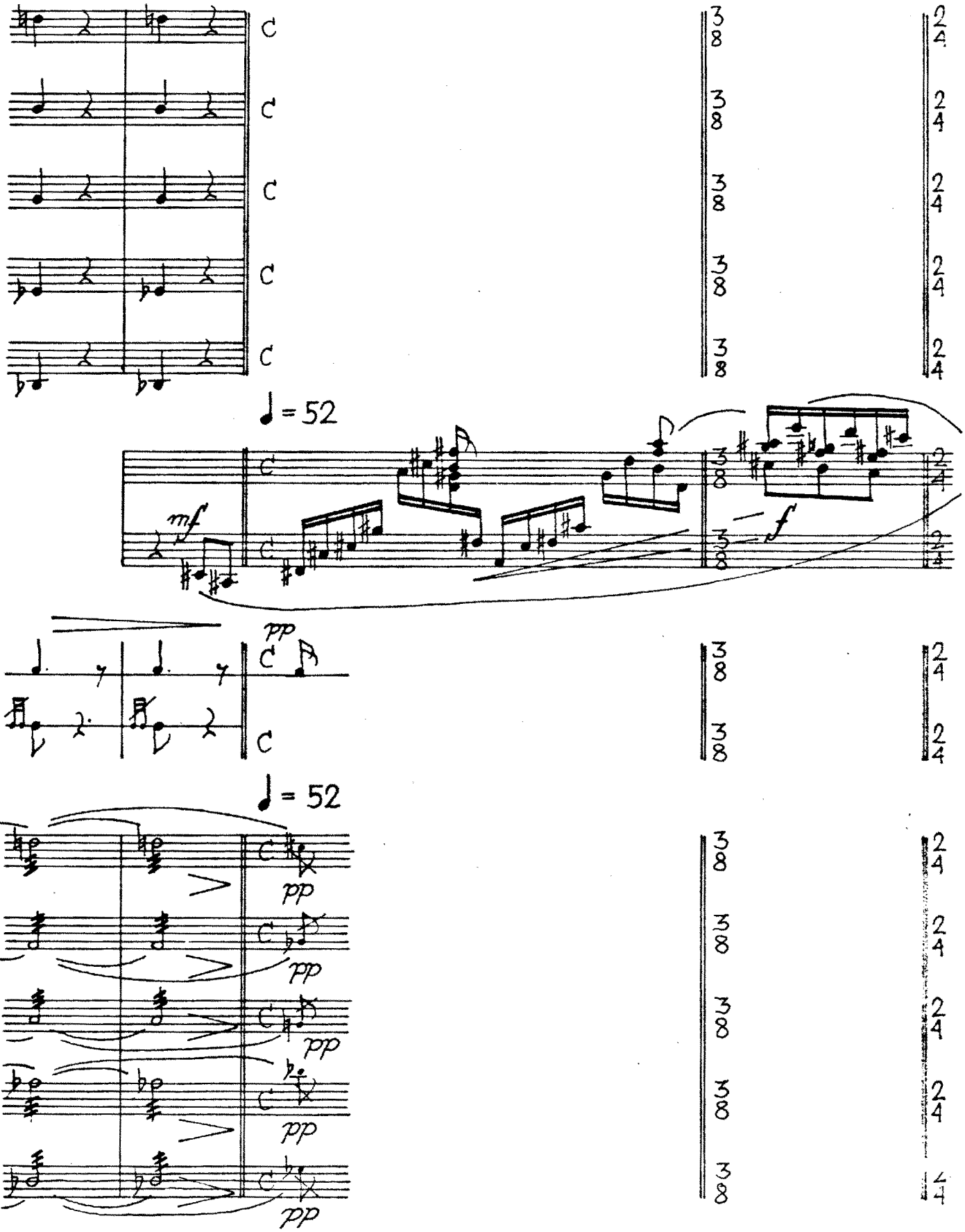
♩ = 52
mf
f
pp
♩ = 52
pp
pp
pp
pp

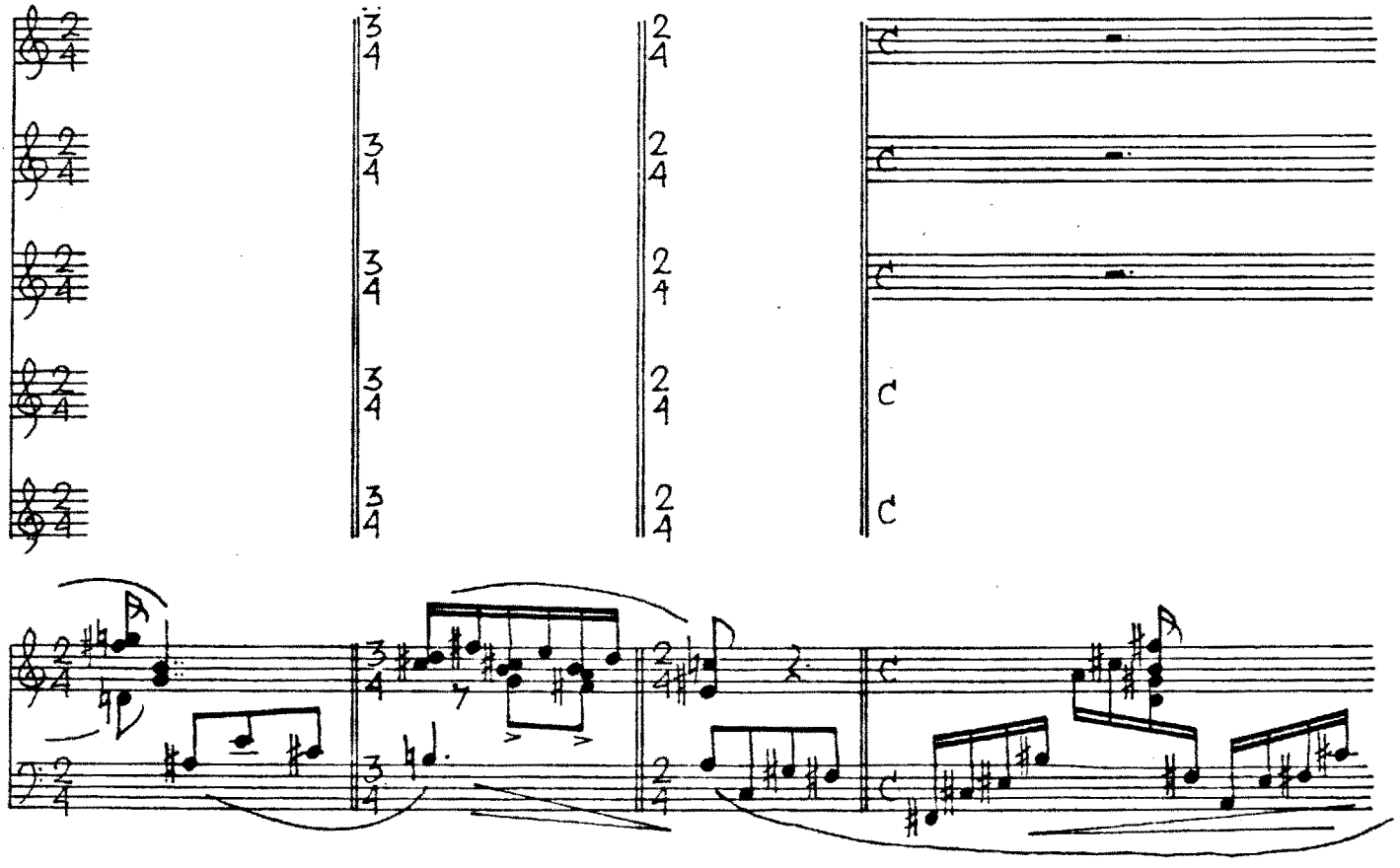

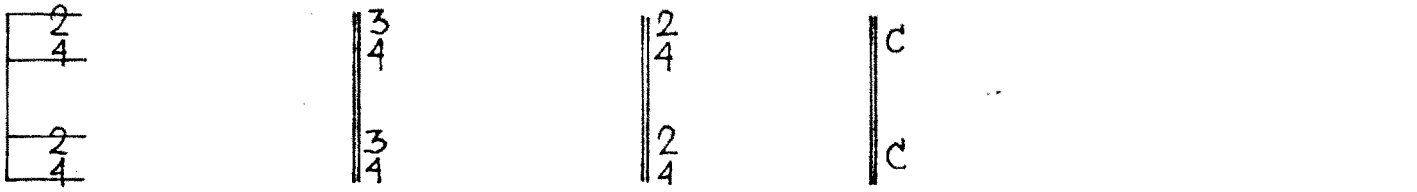

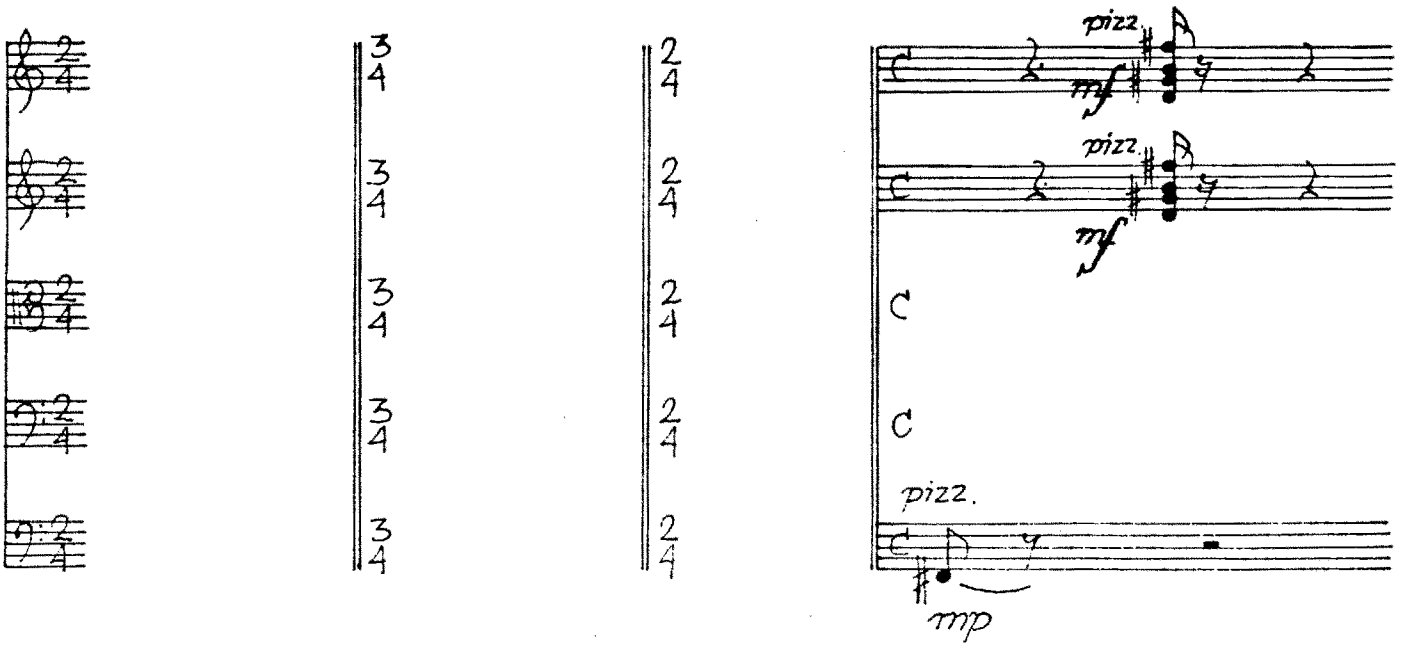
pizz.
mf
pizz.
mf
pizz.
mp

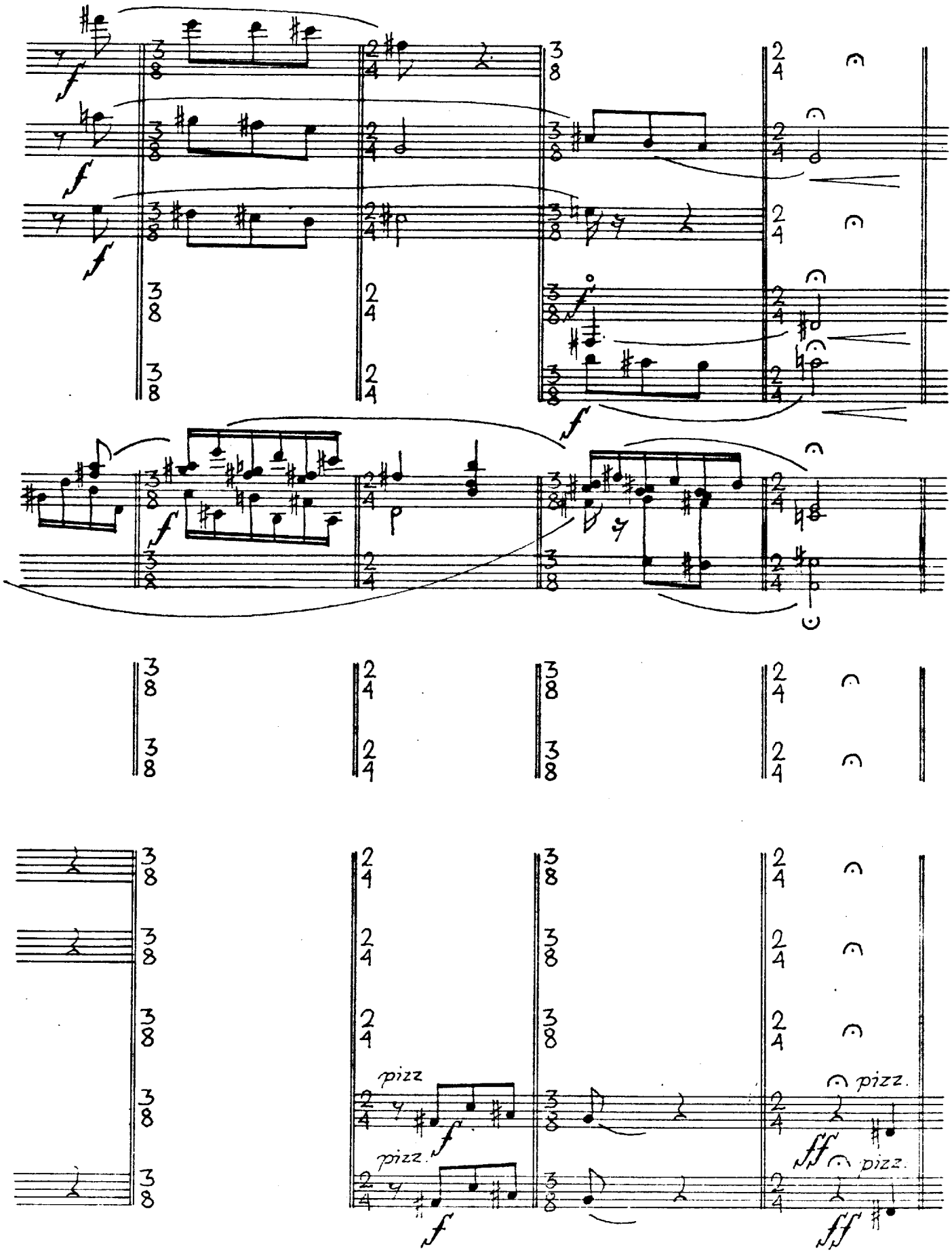
pizz
pizz.
pizz.
pizz.

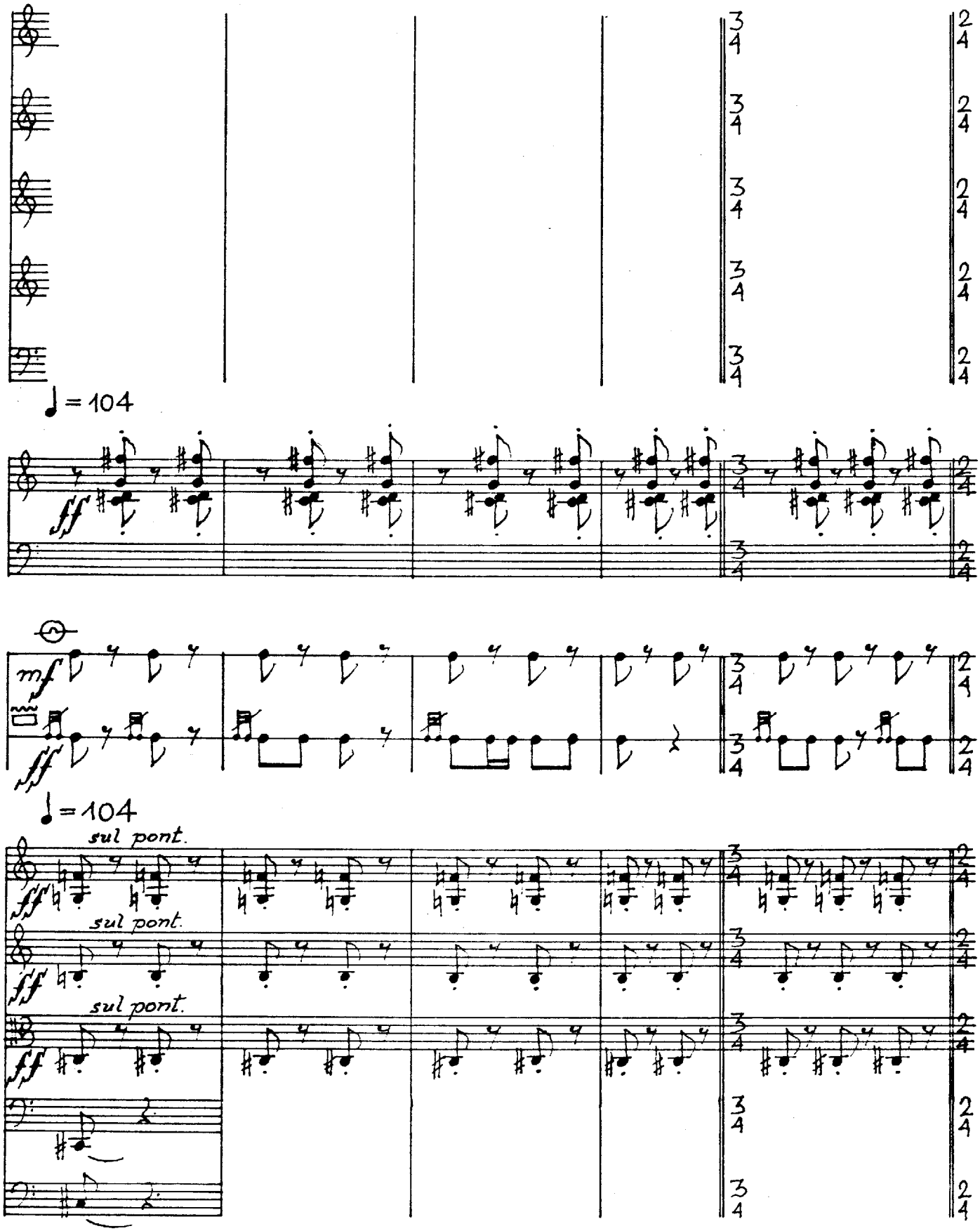
♩ = 104
ff
mf
fff
♩ = 104
sul pont.
ff
sul pont.
ff
sul pont.
ff

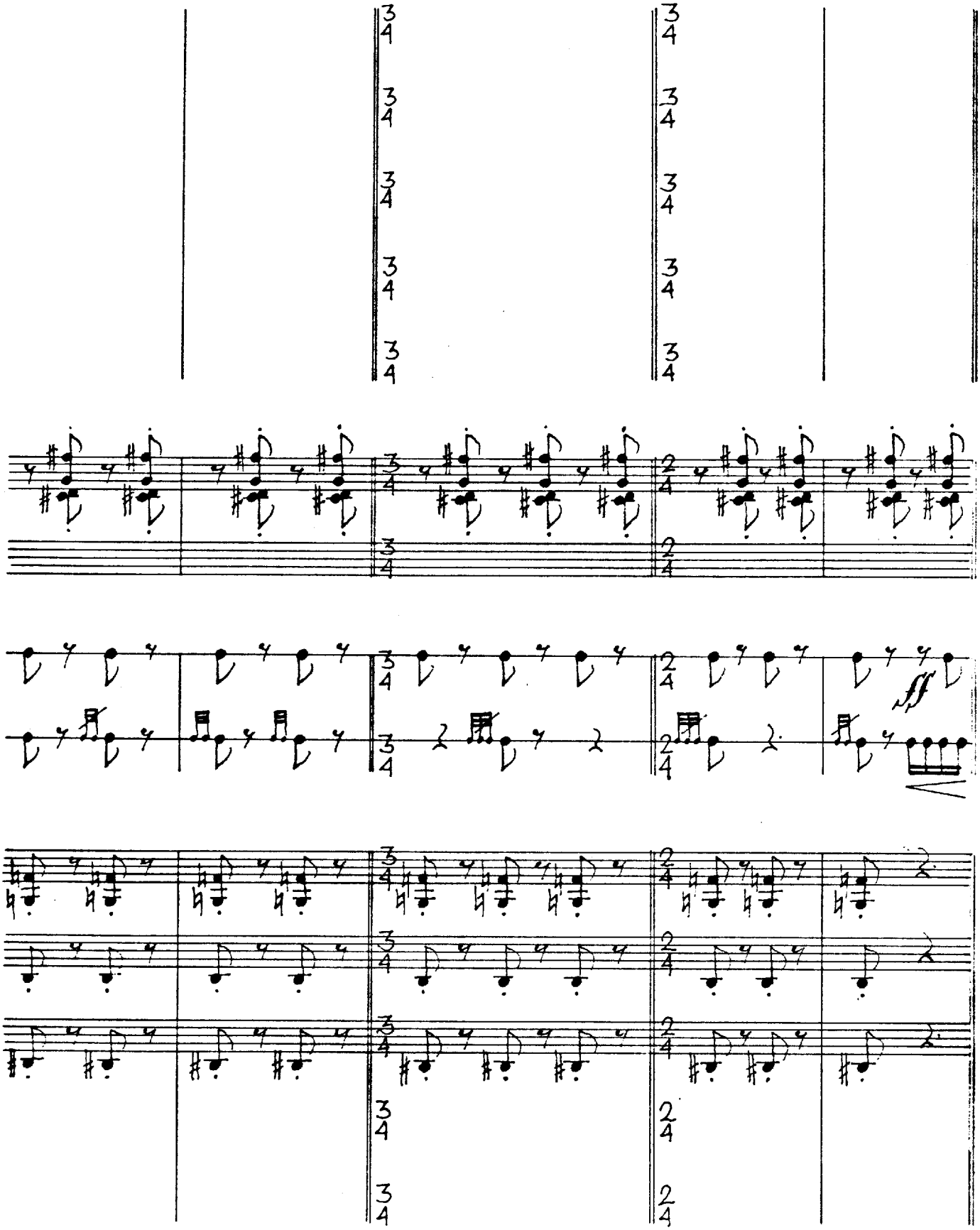
fff

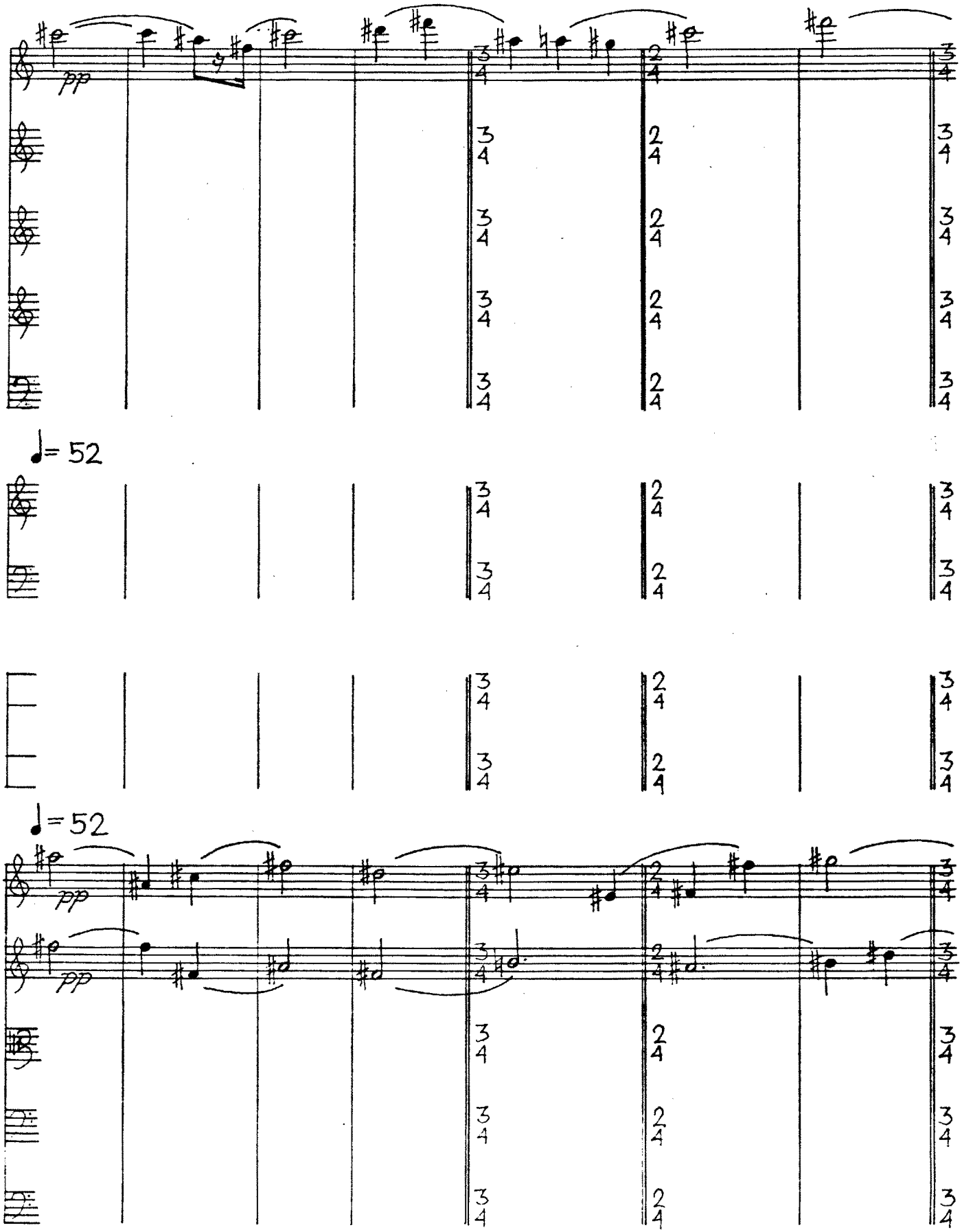
pp
♩= 52
pp
pp
♩= 52

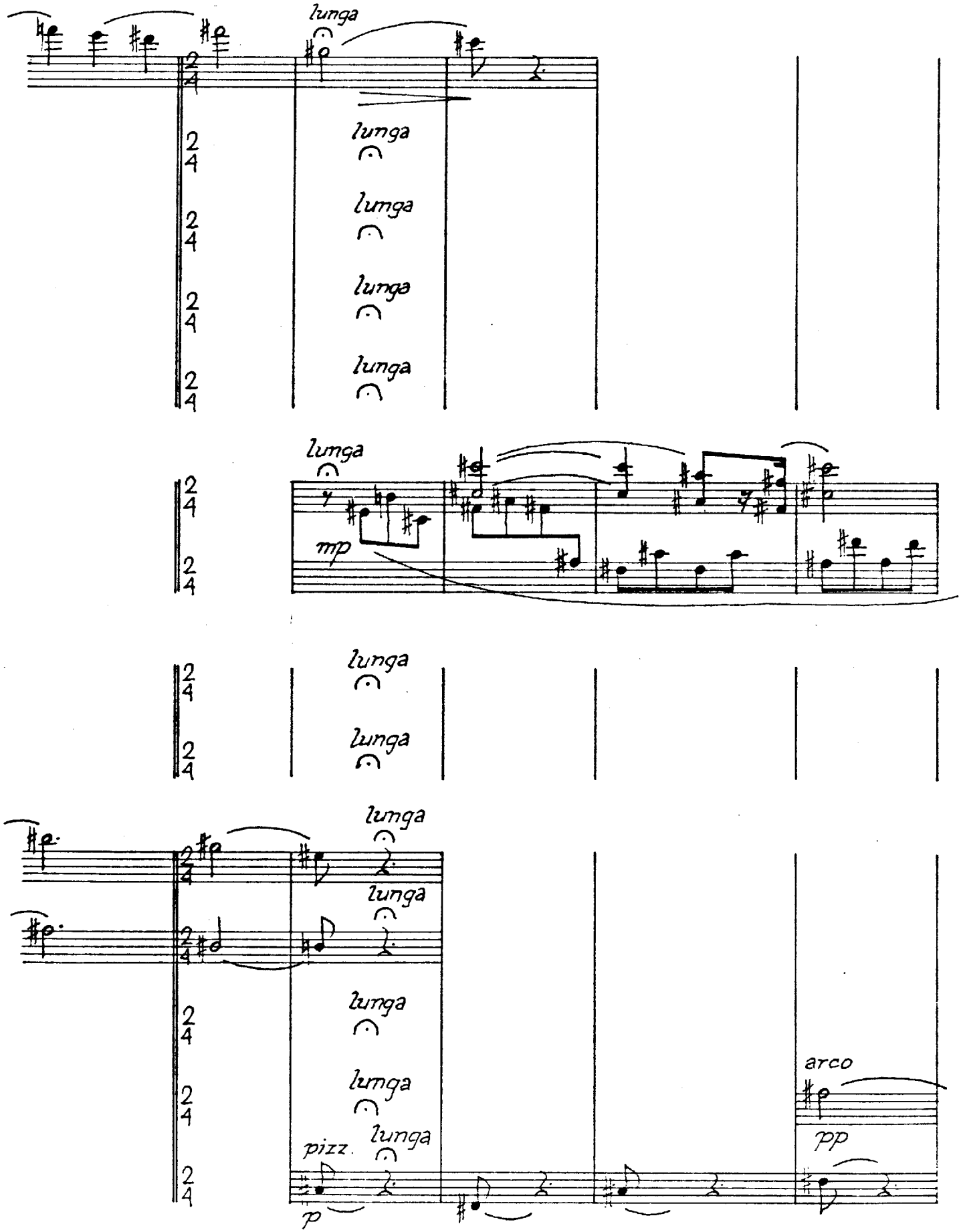
lunga
lunga
lunga
lunga
lunga
lunga
mp
lunga
lunga
lunga
lunga
lunga
lunga
pizz.
p
arco
pp

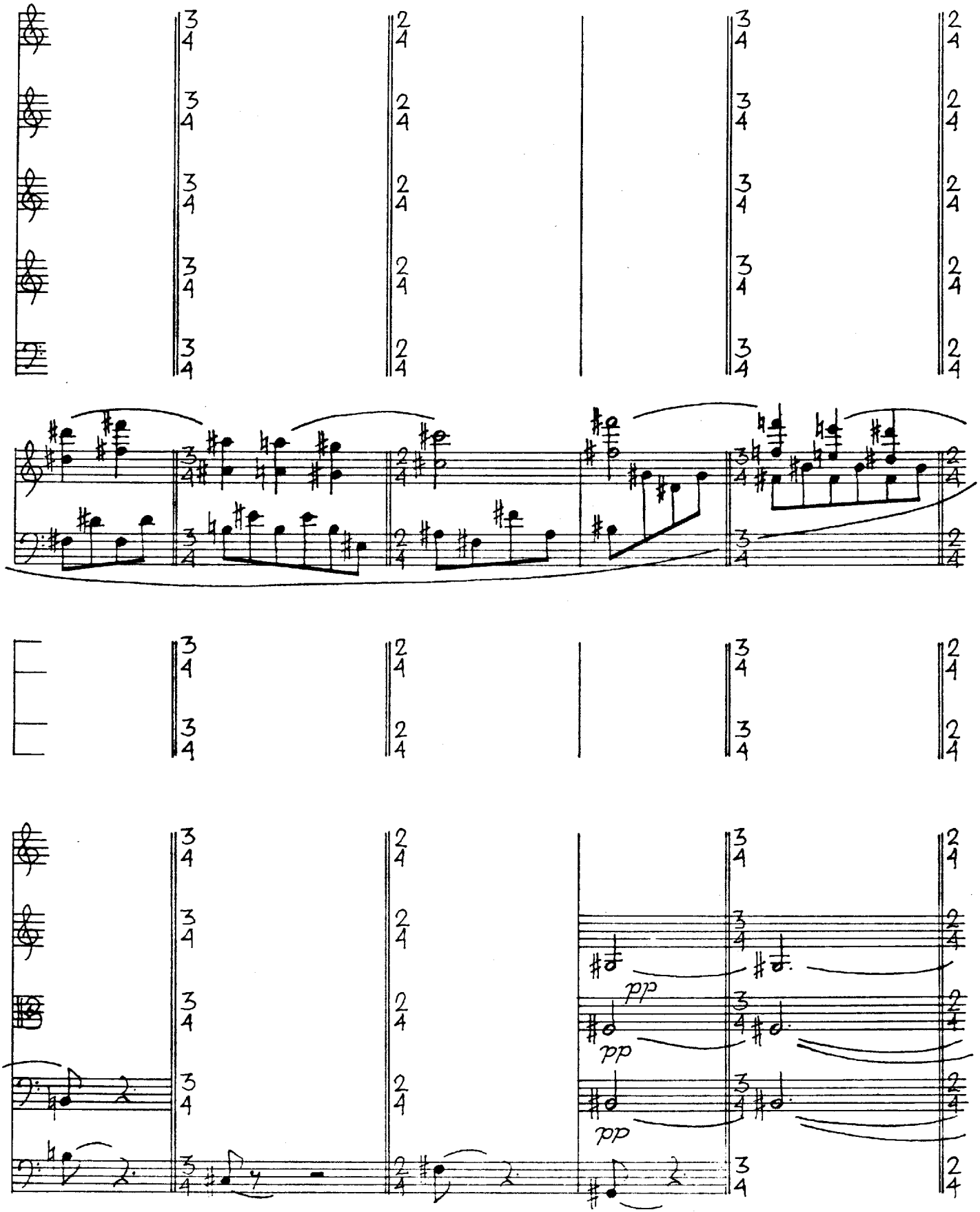
pp
pp
pp

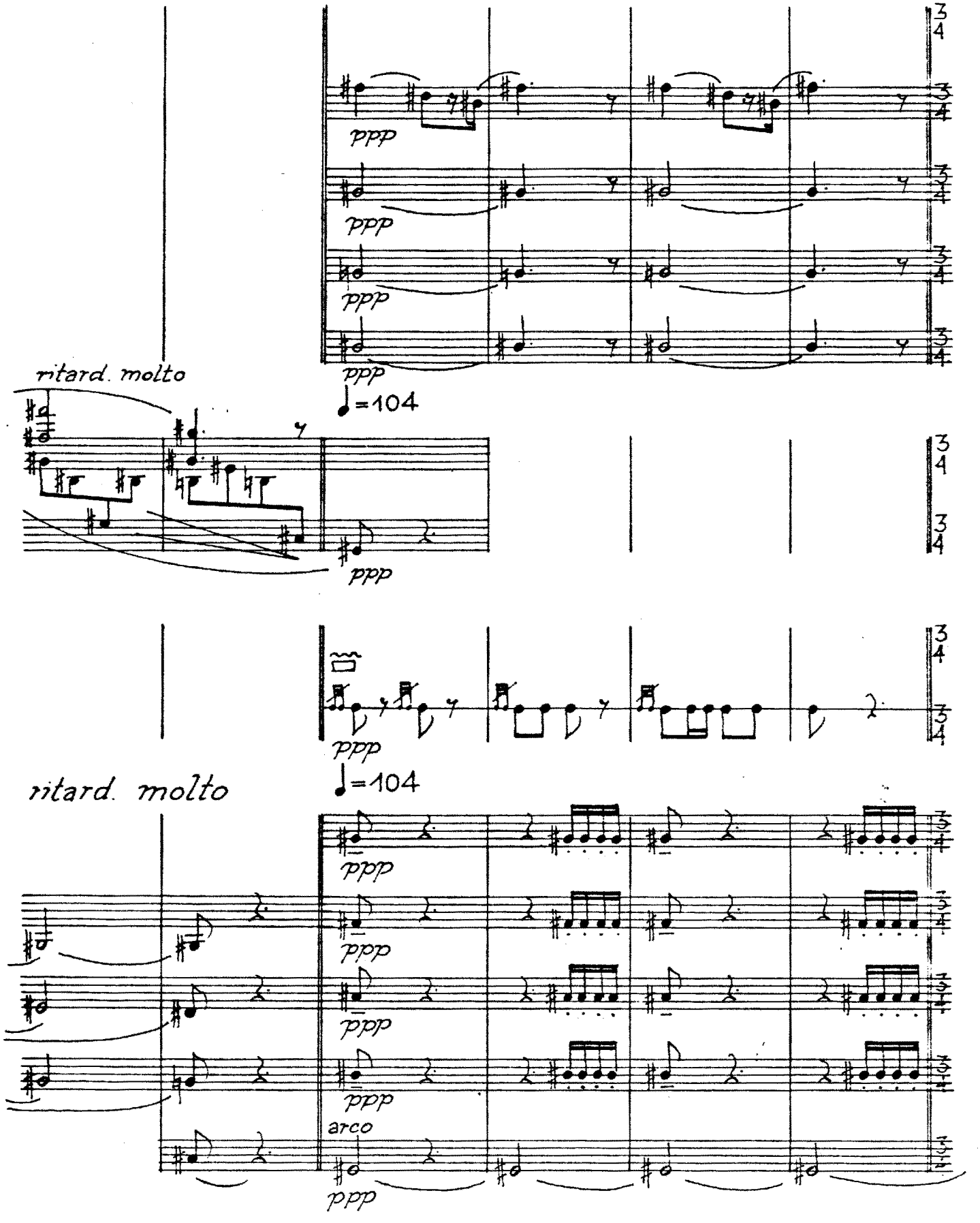
ppp
ppp
ppp
ppp
ritard. molto
♩=104
ppp
ppp
ppp
ppp
ritard. molto
♩=104
ppp
ppp
ppp
ppp
arco
ppp

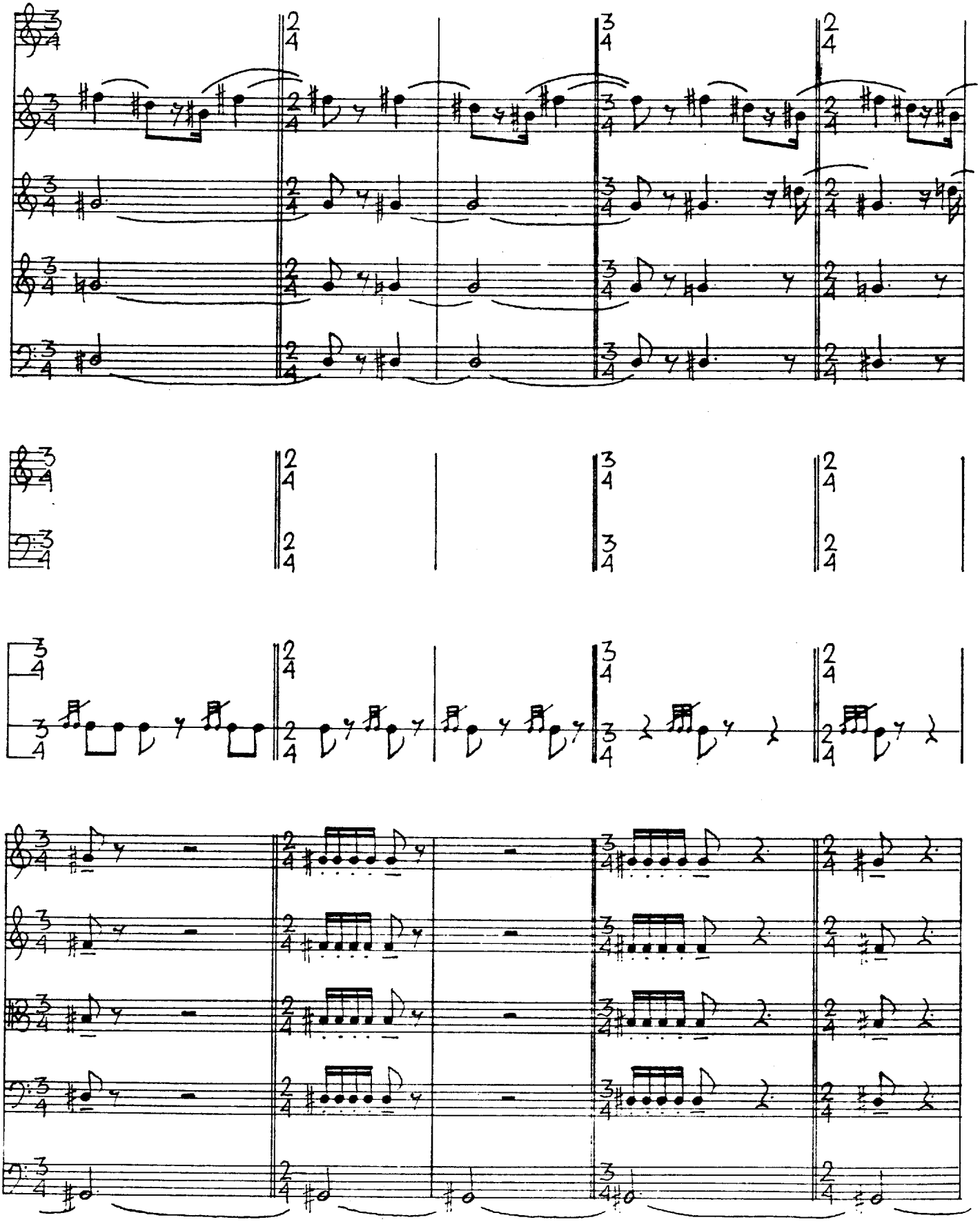

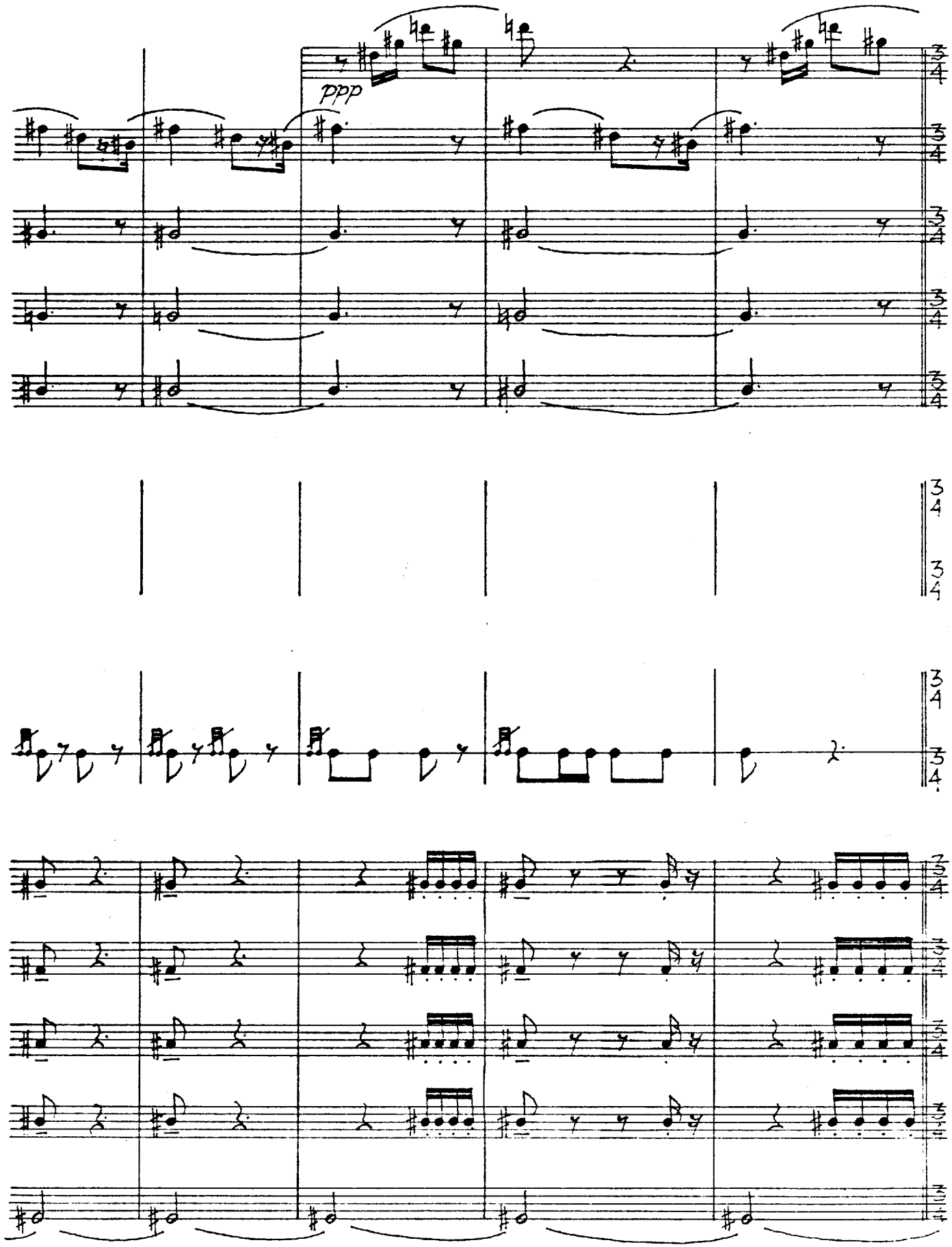
ppp

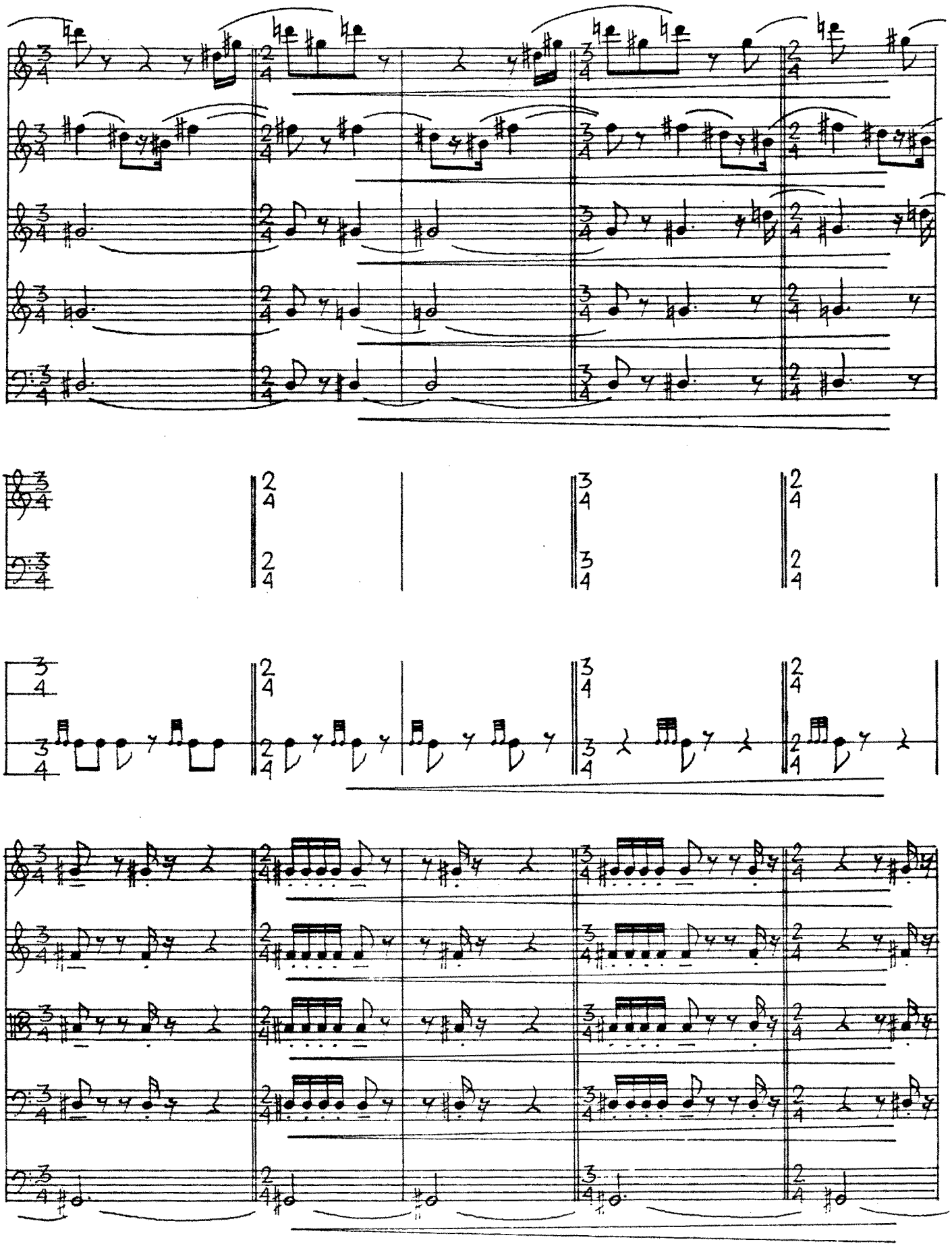

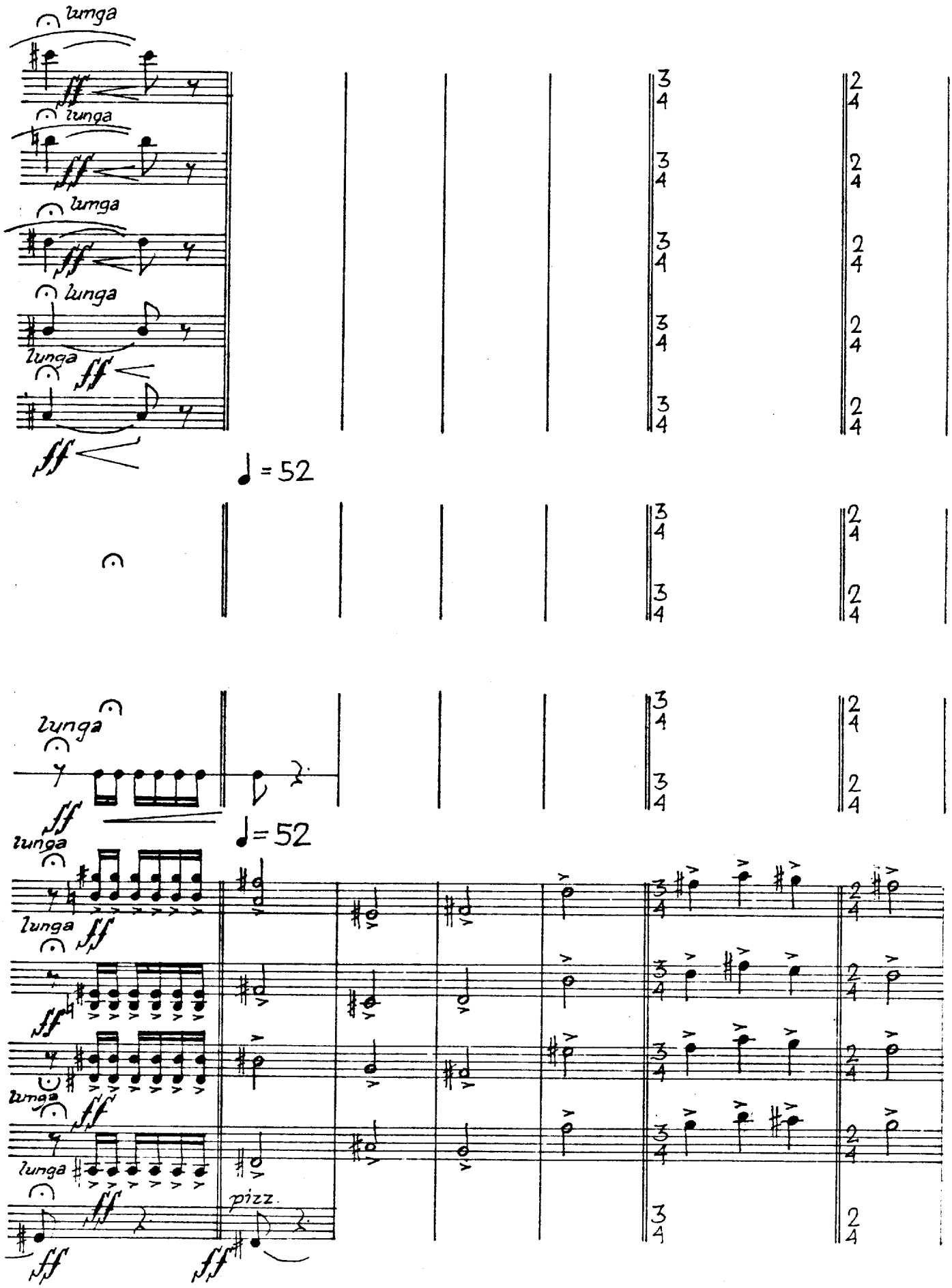
lunga
ff
♩ = 52
pizz.

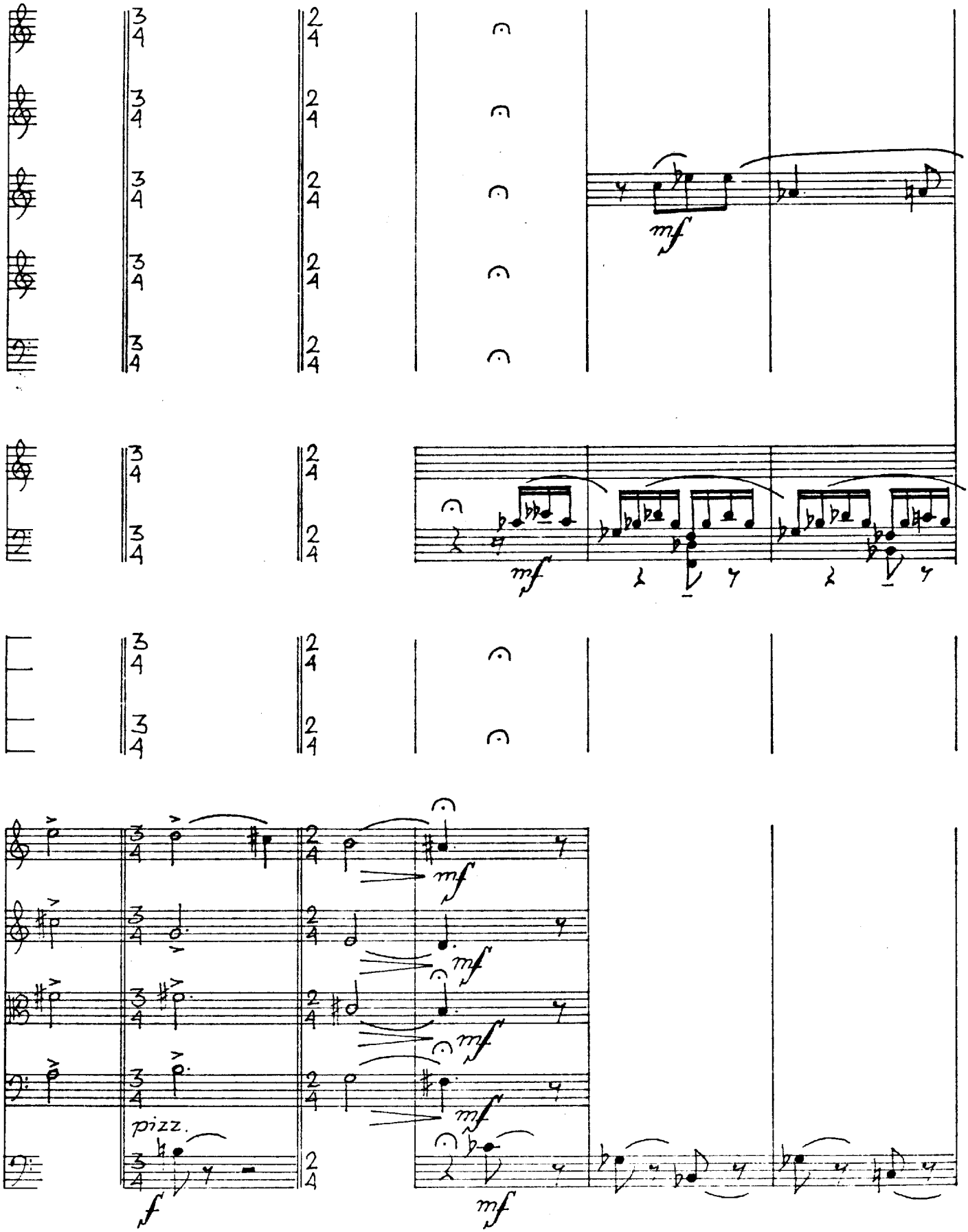
mf
mf
mf
mf
mf
mf
pizz.
f
mf

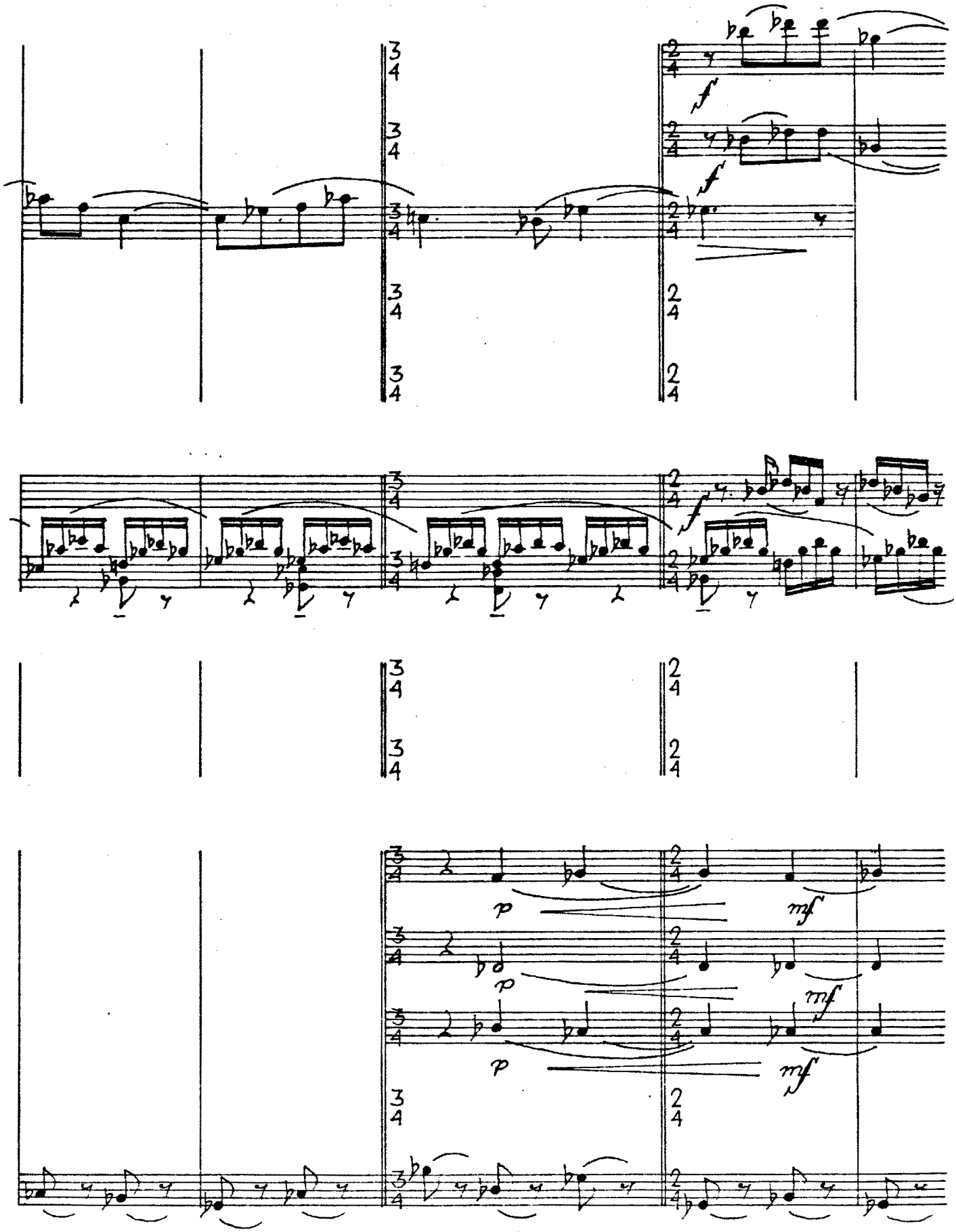
f
f
f
p
mf
p
mf
p
mf

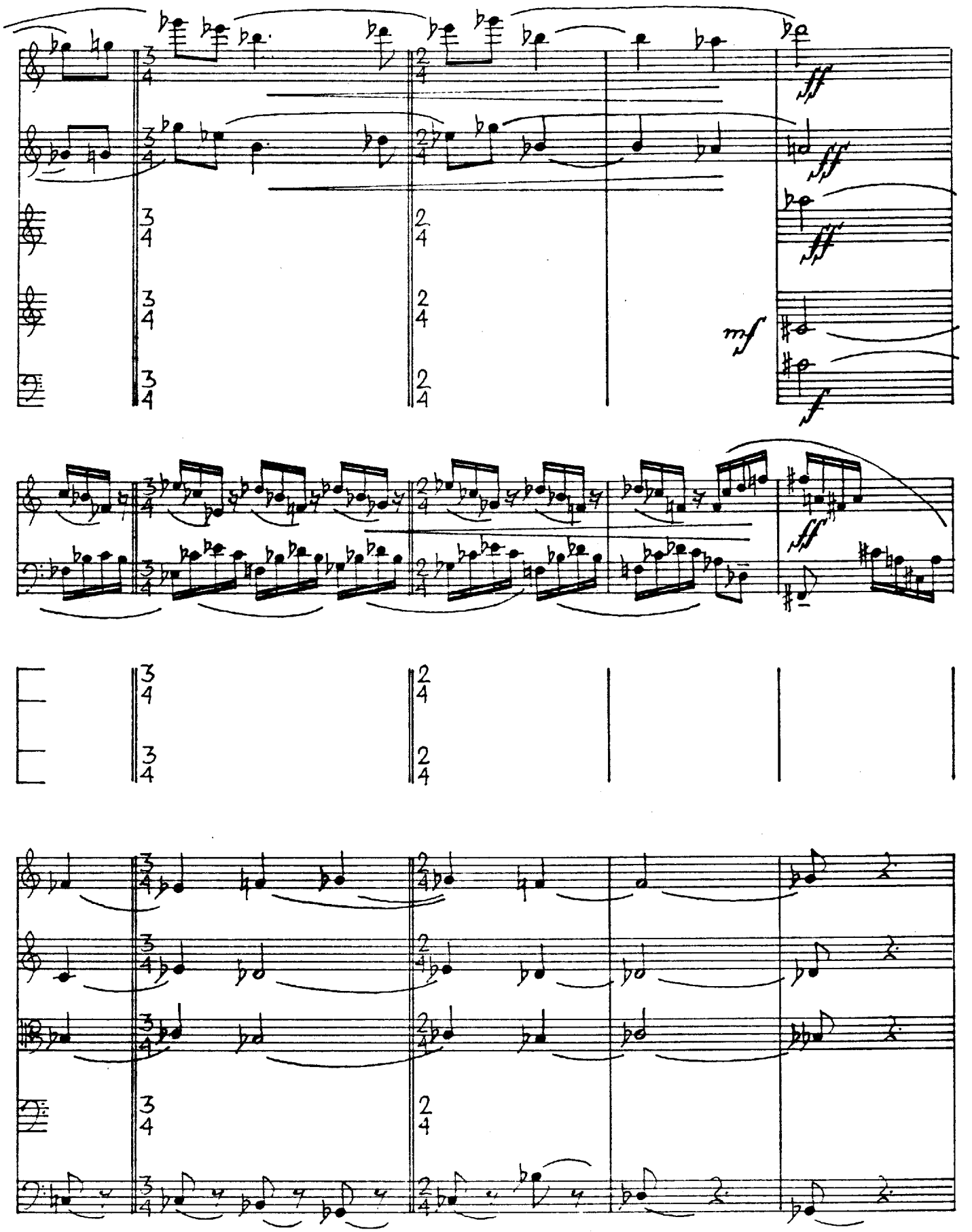
fff
fff
fff
mf
f
fff

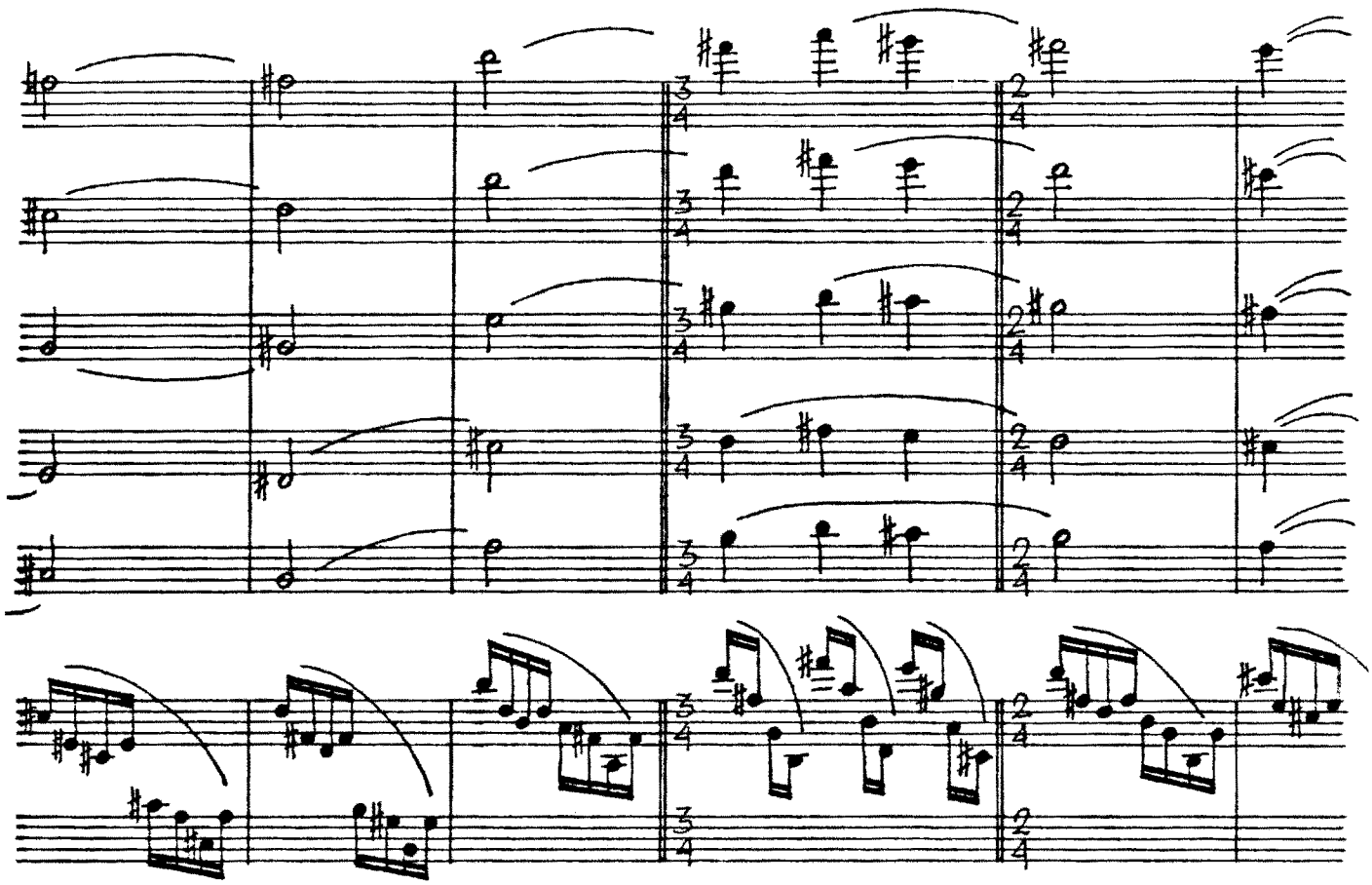

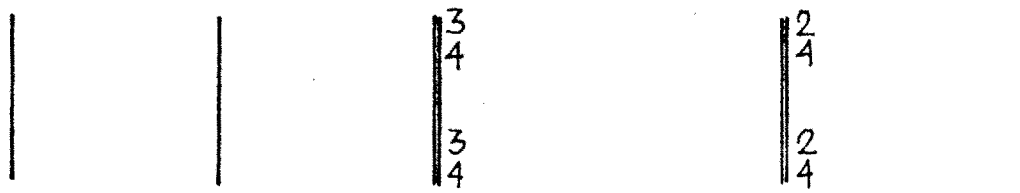

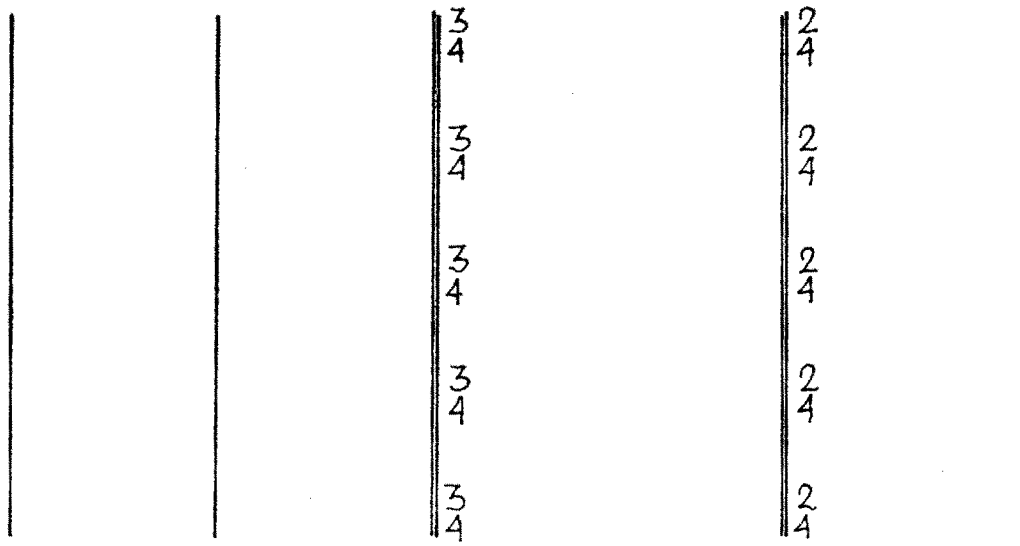

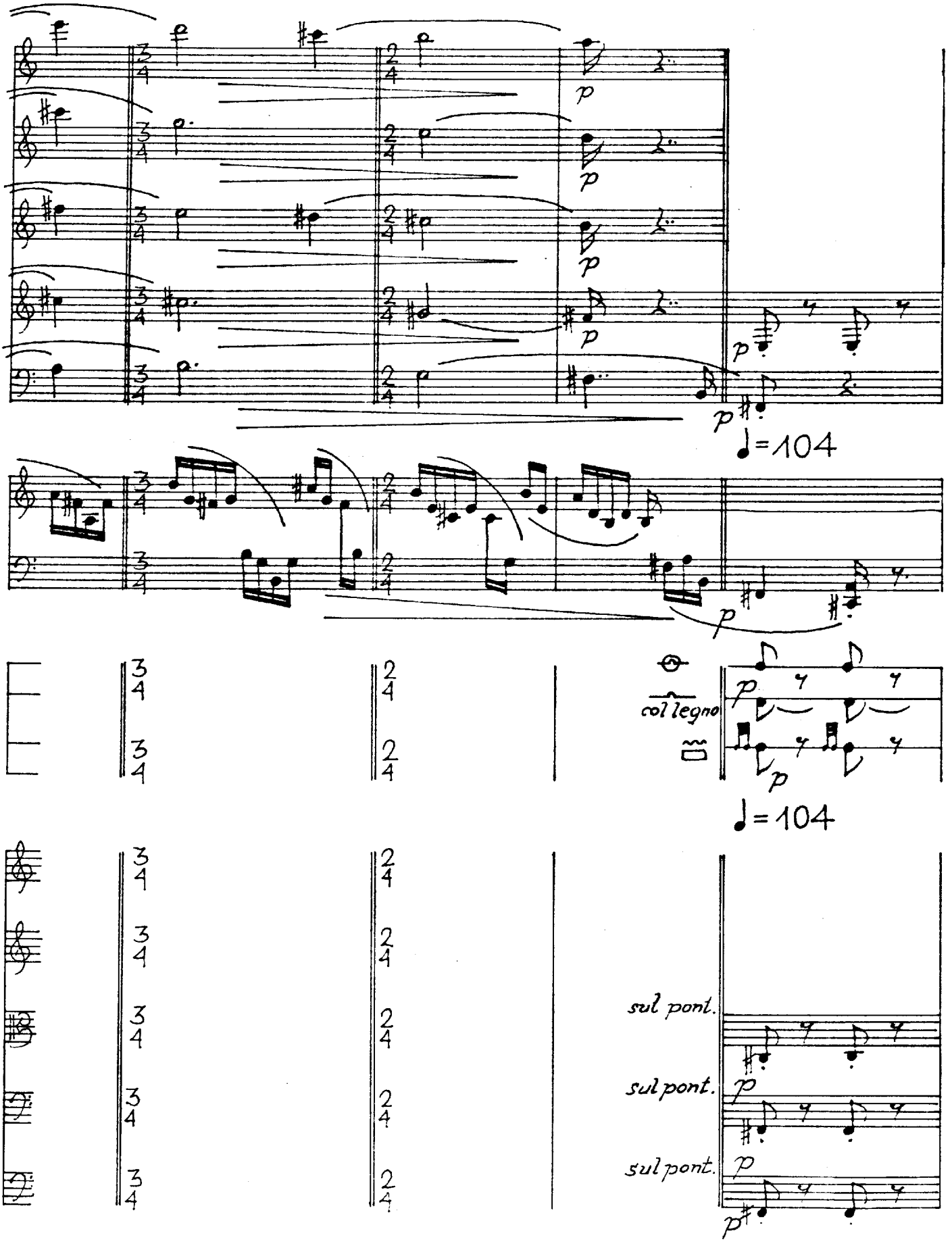
p
p
p
p
p
p
♩=104
col legno
p
p
♩=104
sul pont.
p
sul pont.
p
sul pont.
p
p

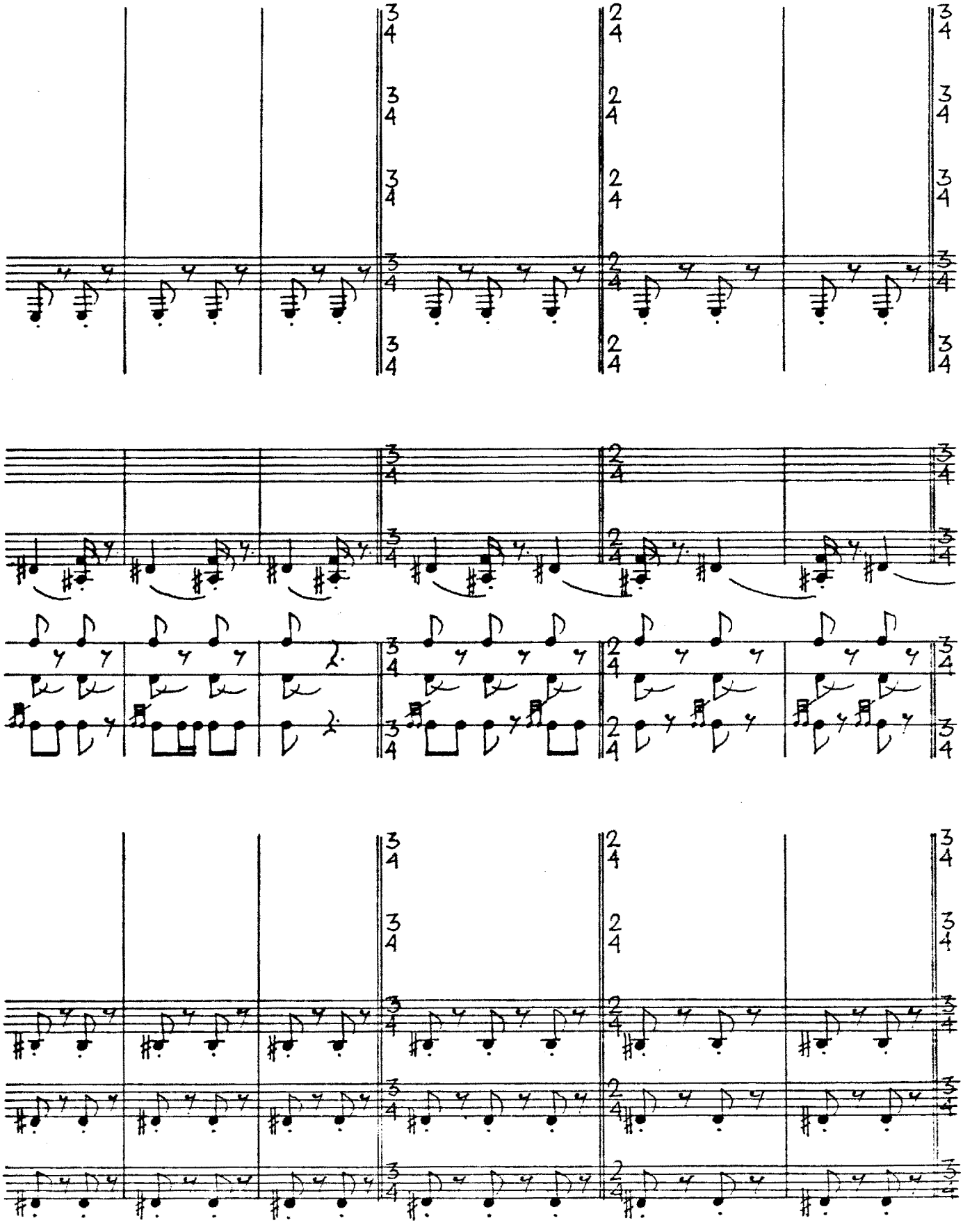

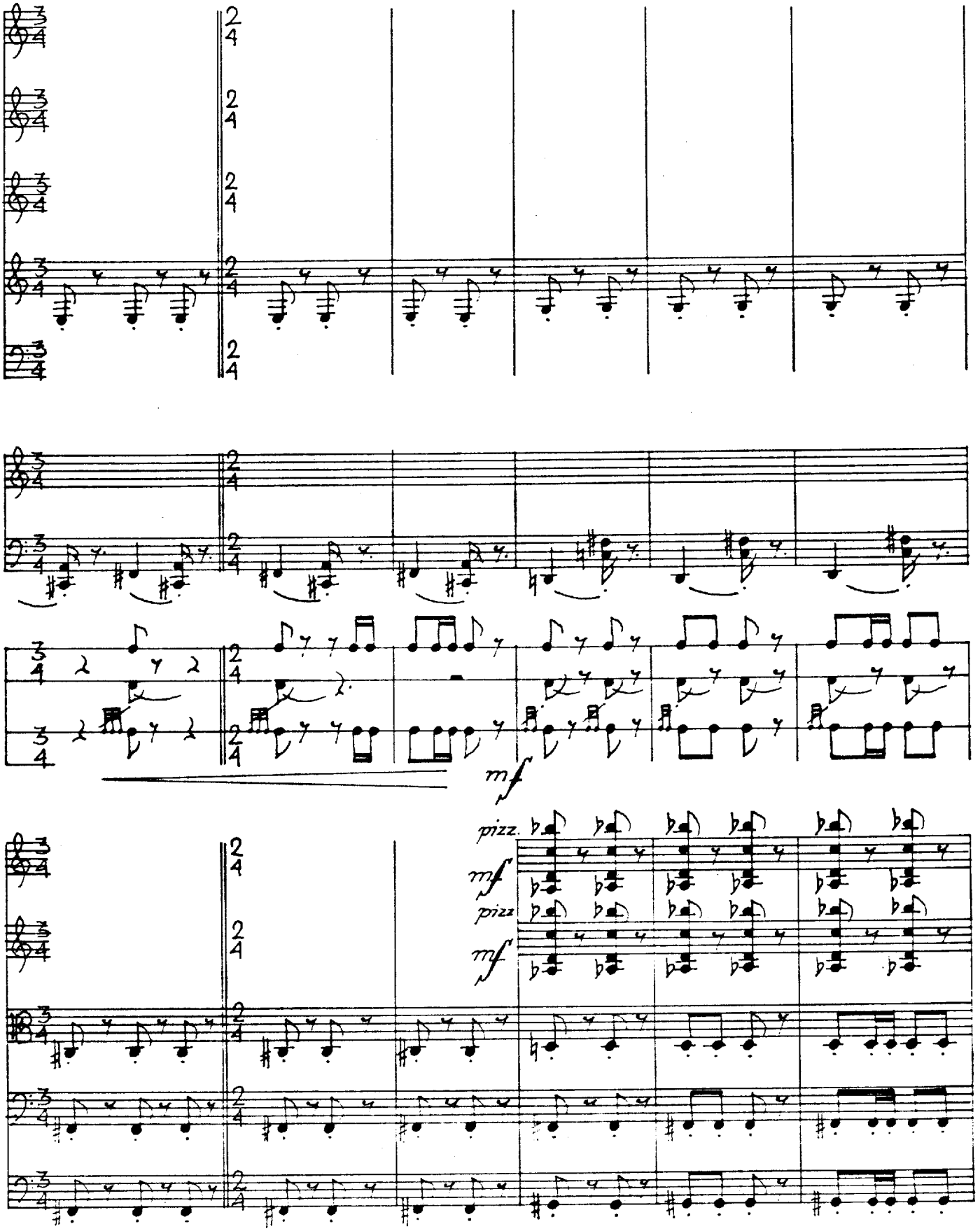
mf
pizz.
mf
pizz
mf

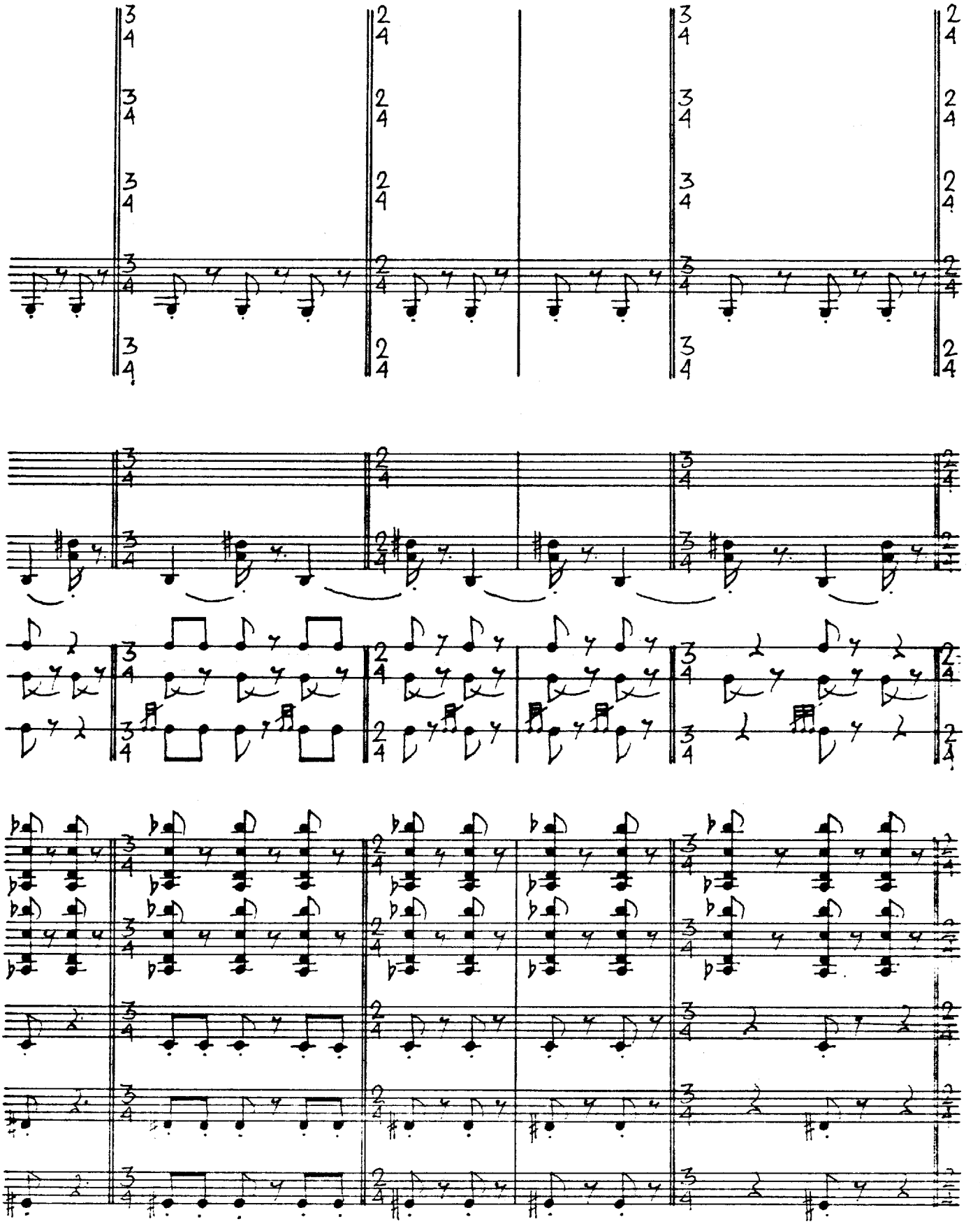

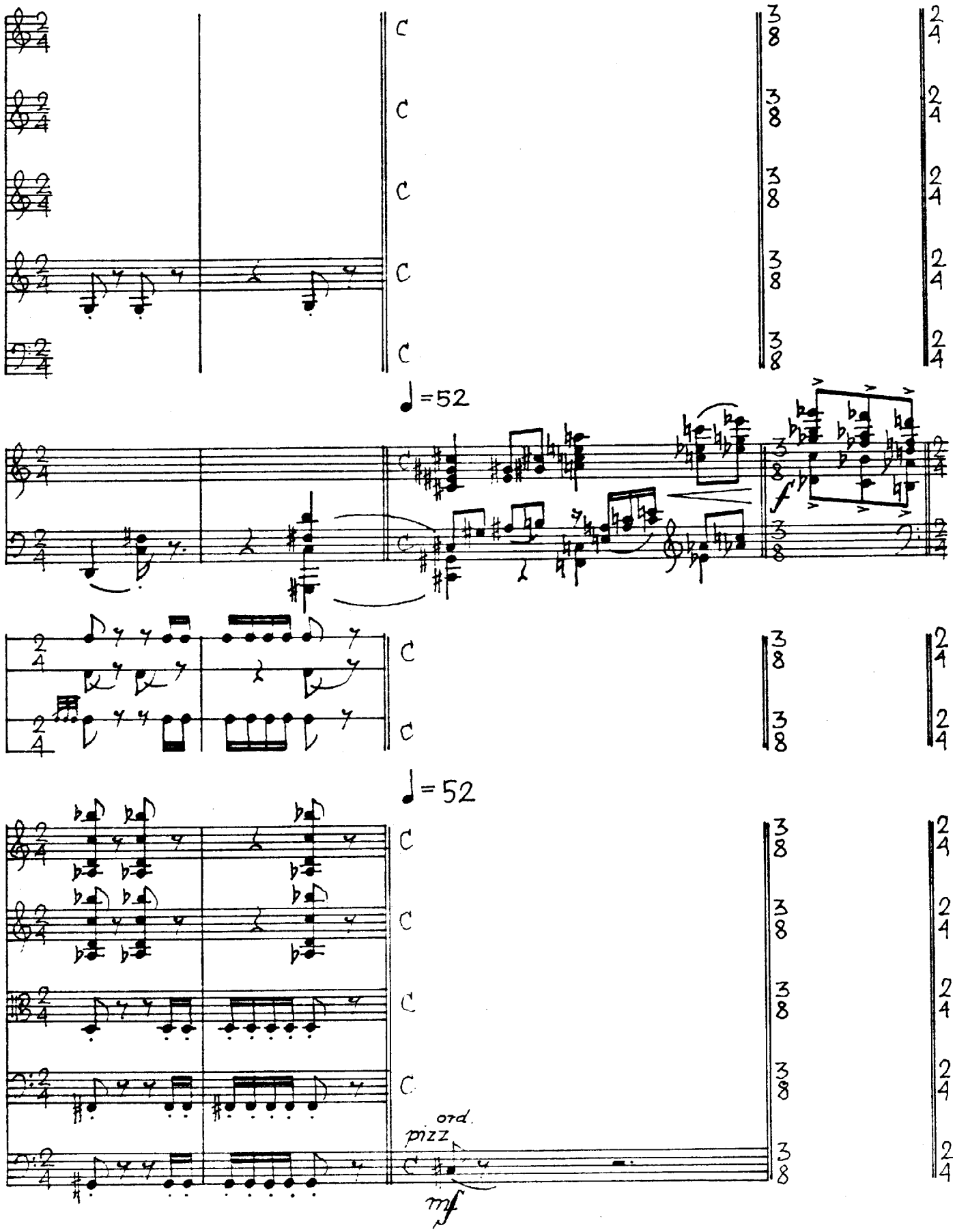
♩=52
f
♩=52
pizz.
ord.
mf

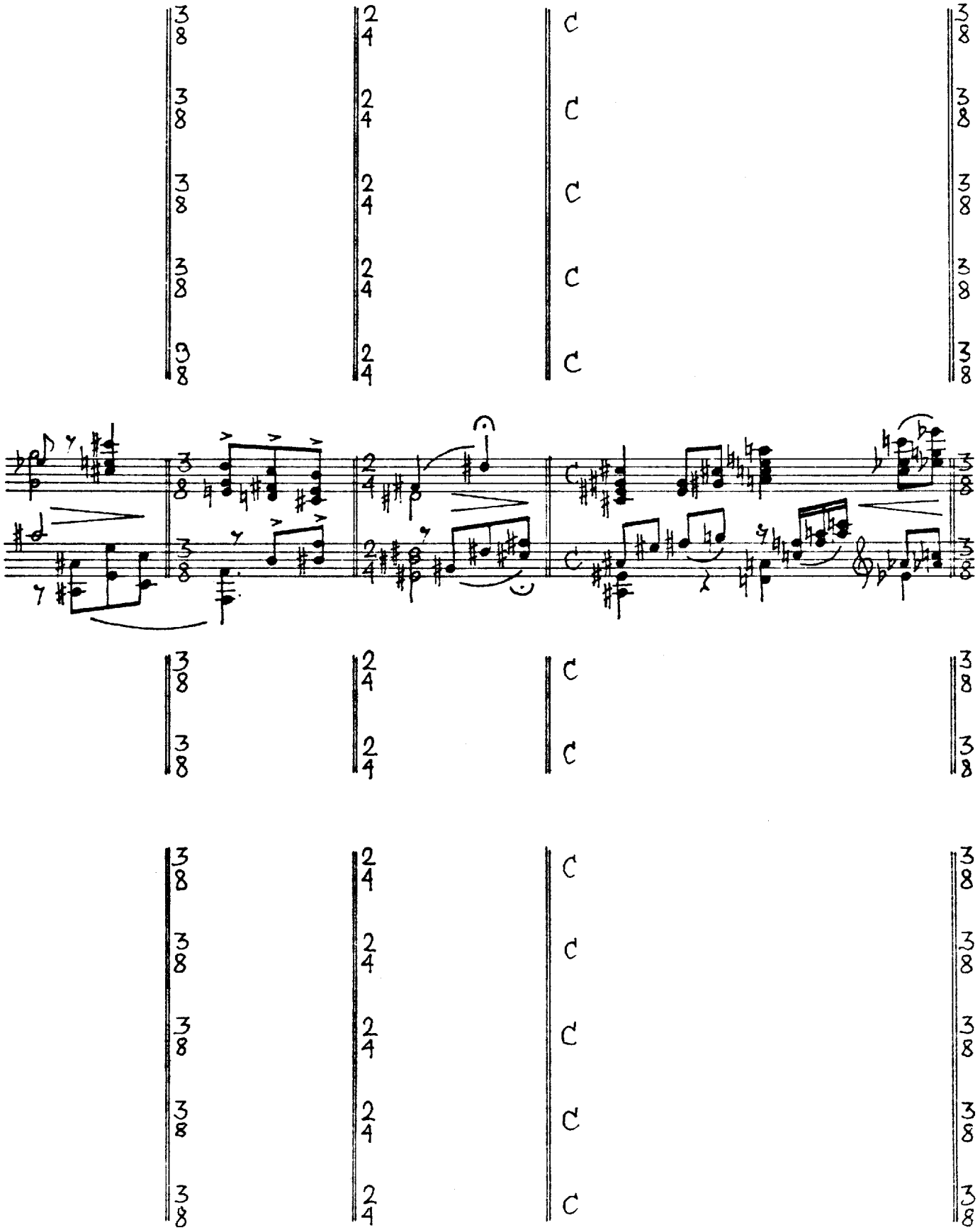

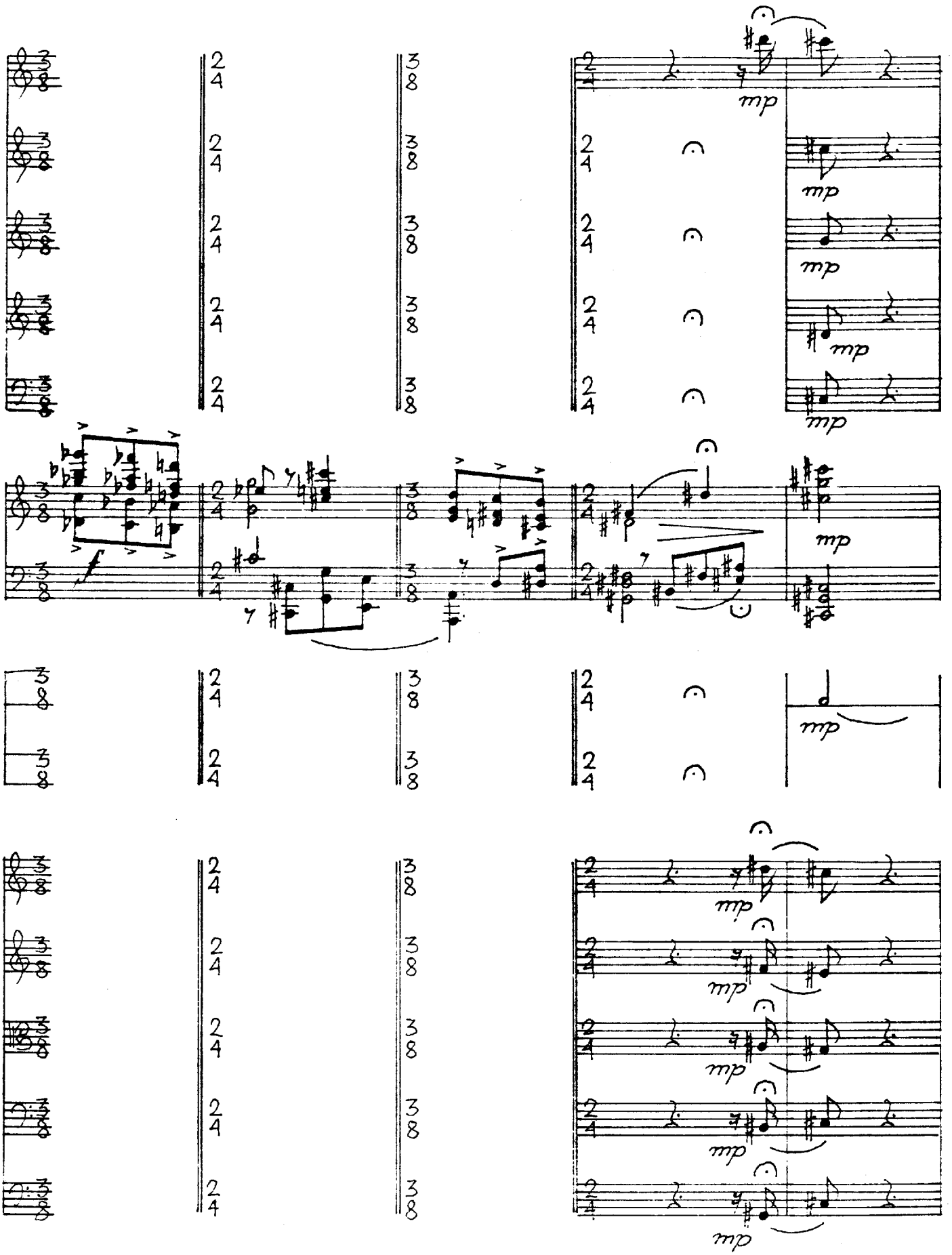
mp
mp
mp
mp
f
mp
mp
mp
mp
mp

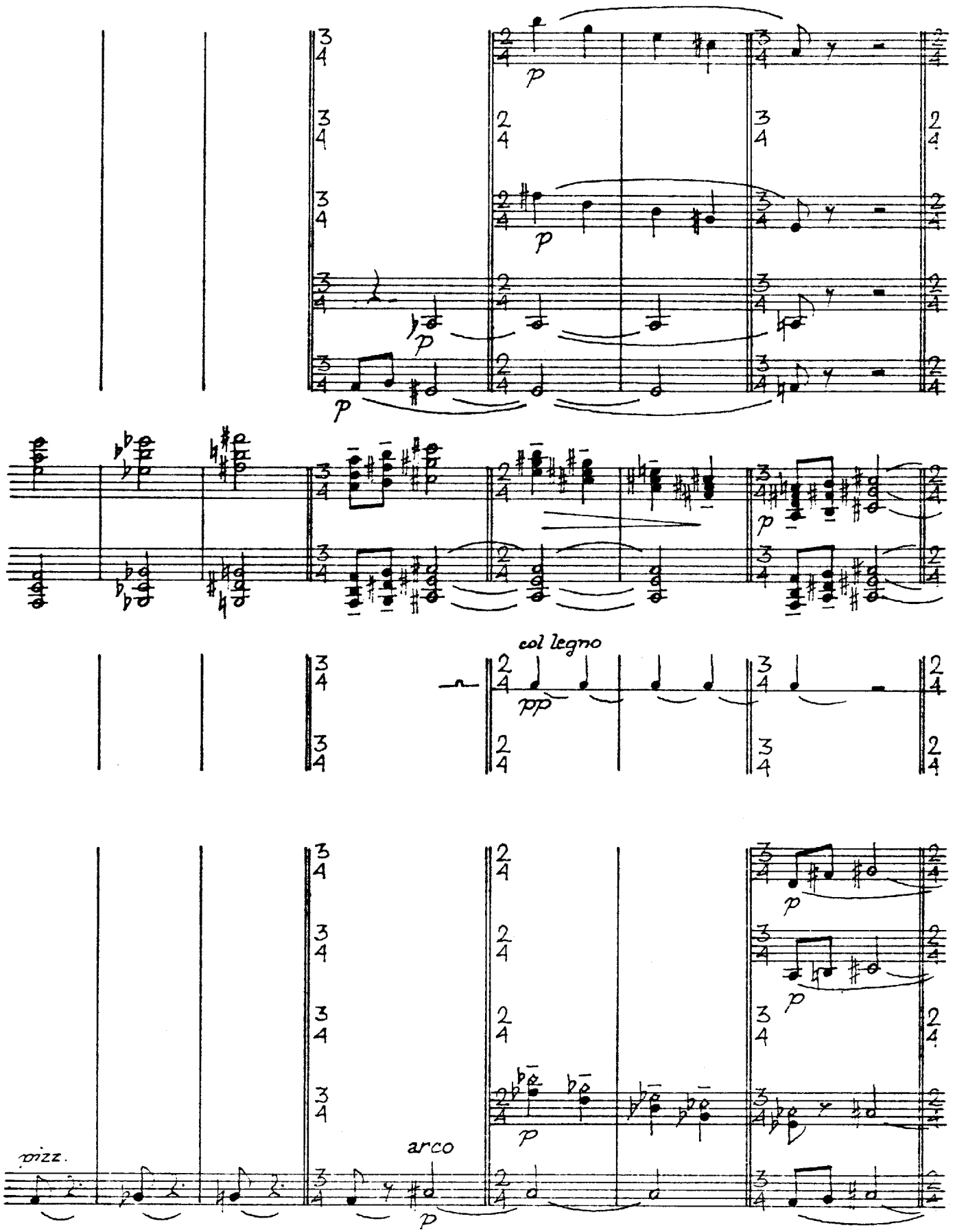
p
p
p
p
p
col legno
pp
p
p
p
pizz.
arco
p

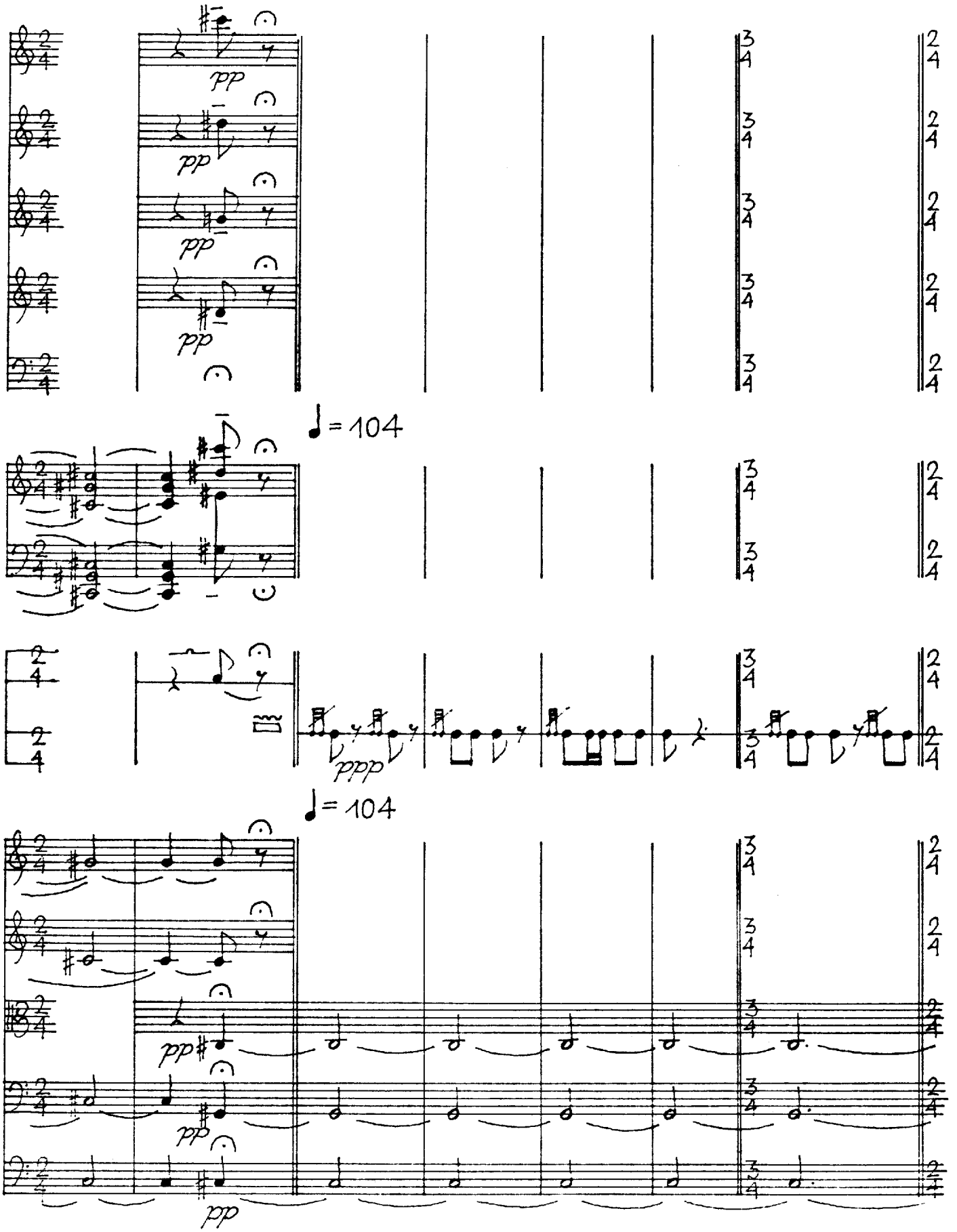
pp
pp
pp
pp
♩= 104
ppp
♩= 104
pp
pp
pp

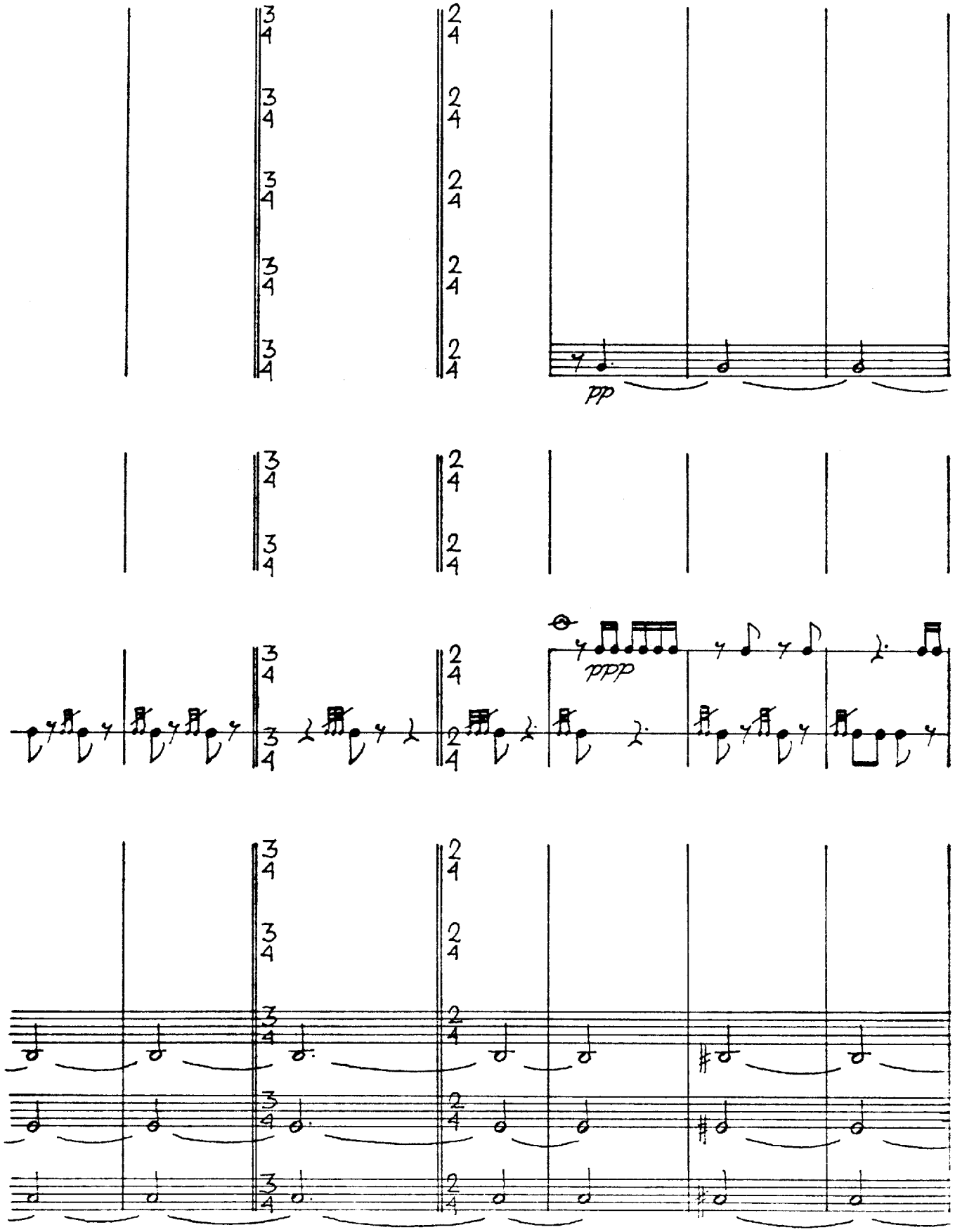
pp
ppp

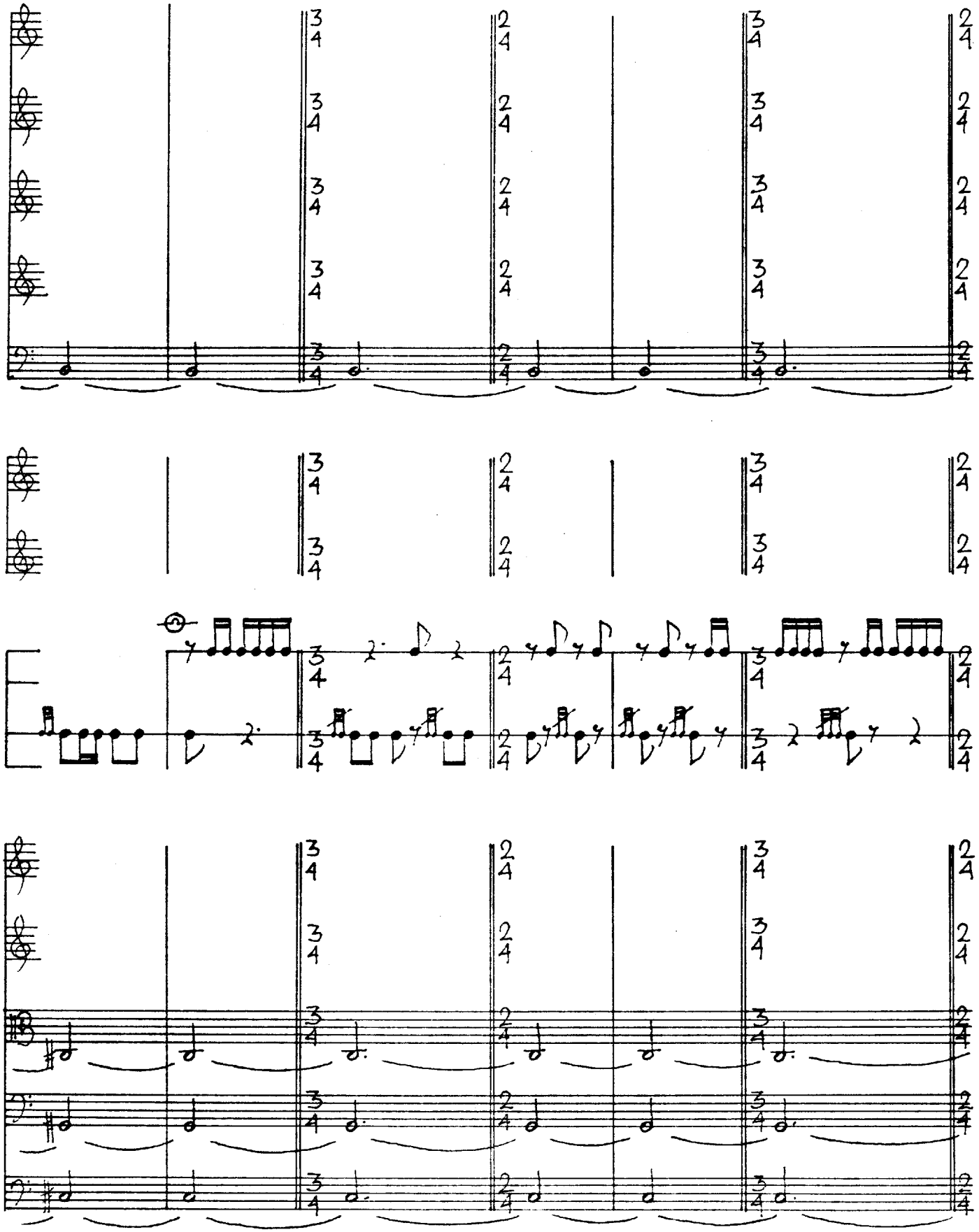

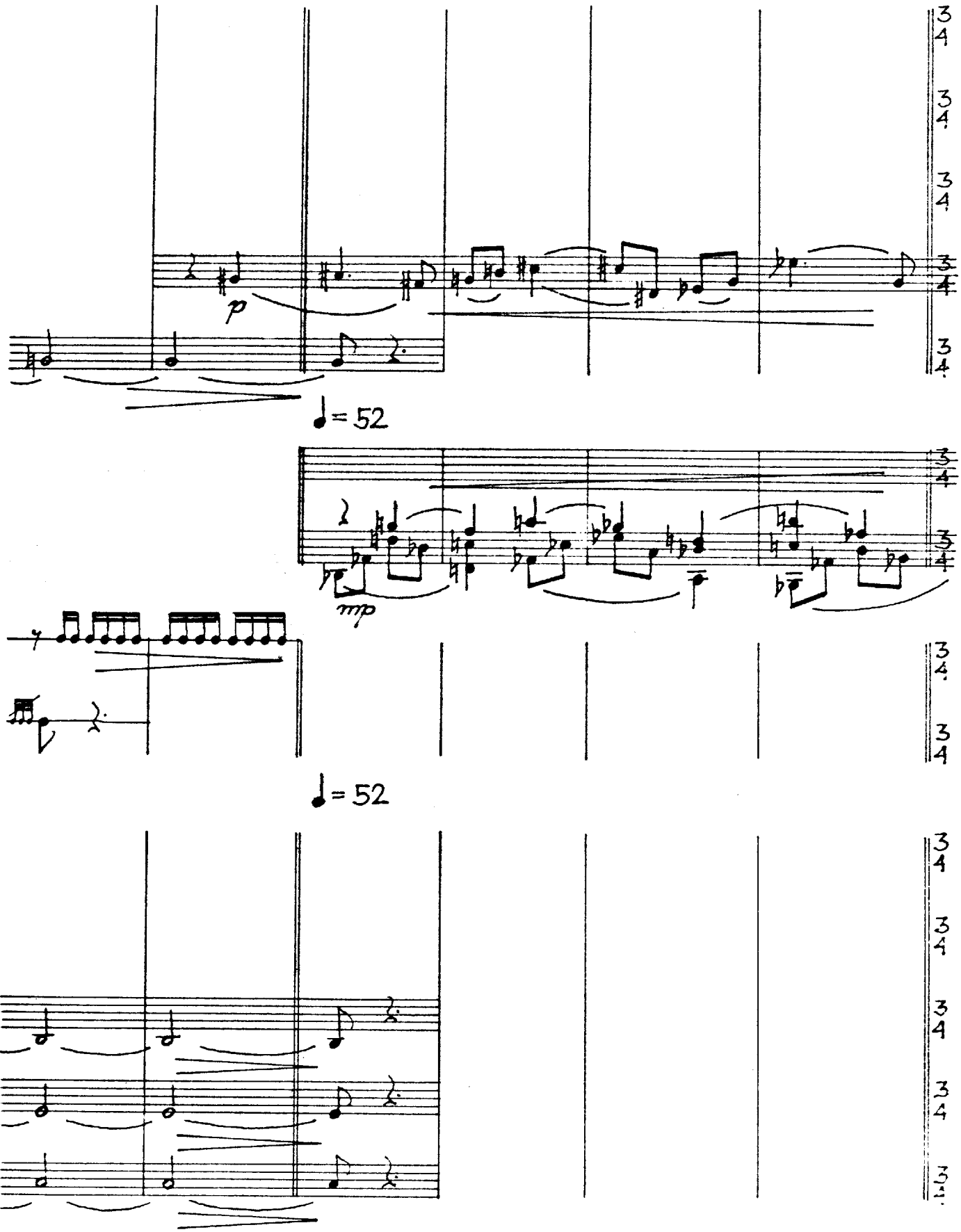
p
♩= 52
mp
♩= 52

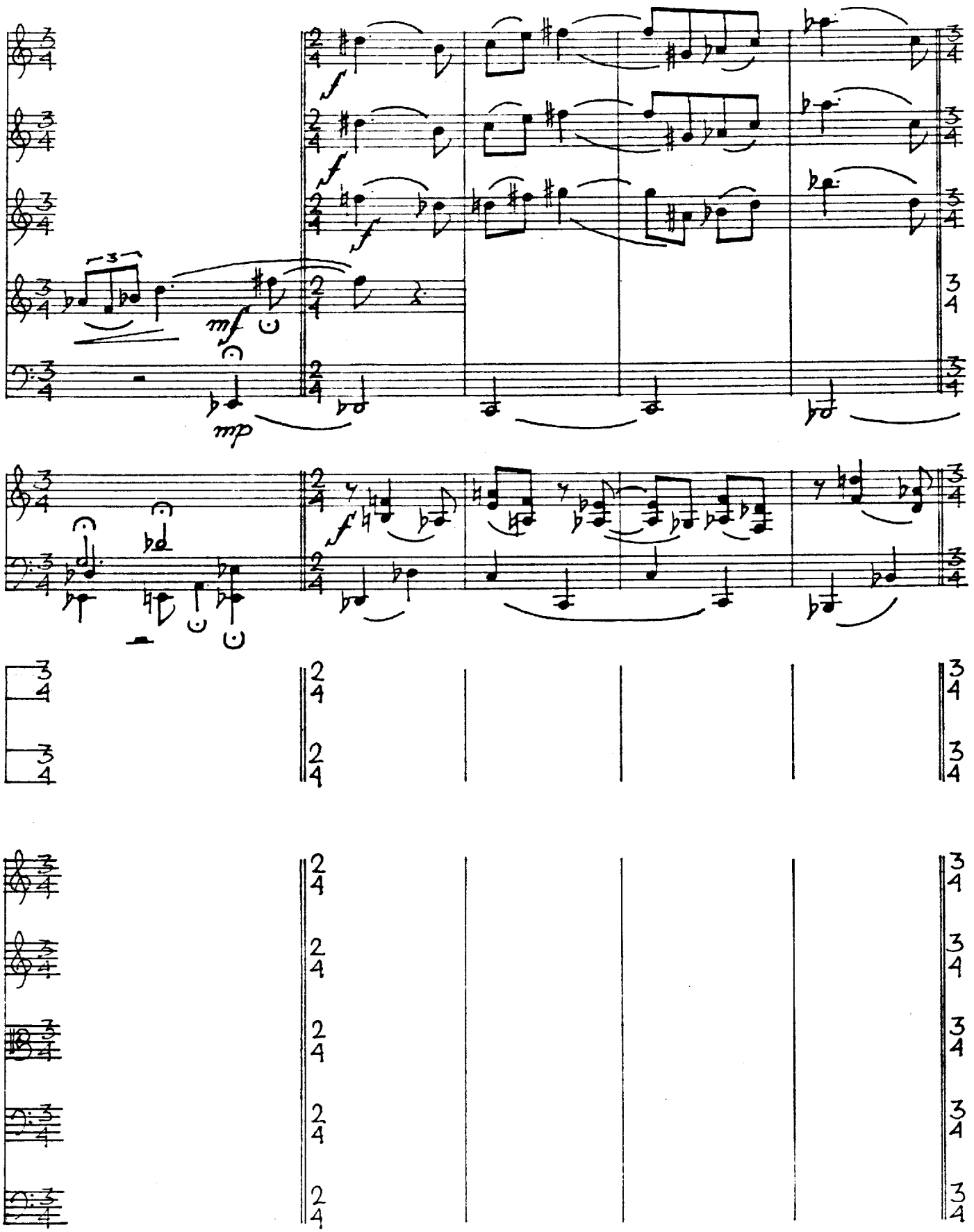
f
f
f
mf
mp
f

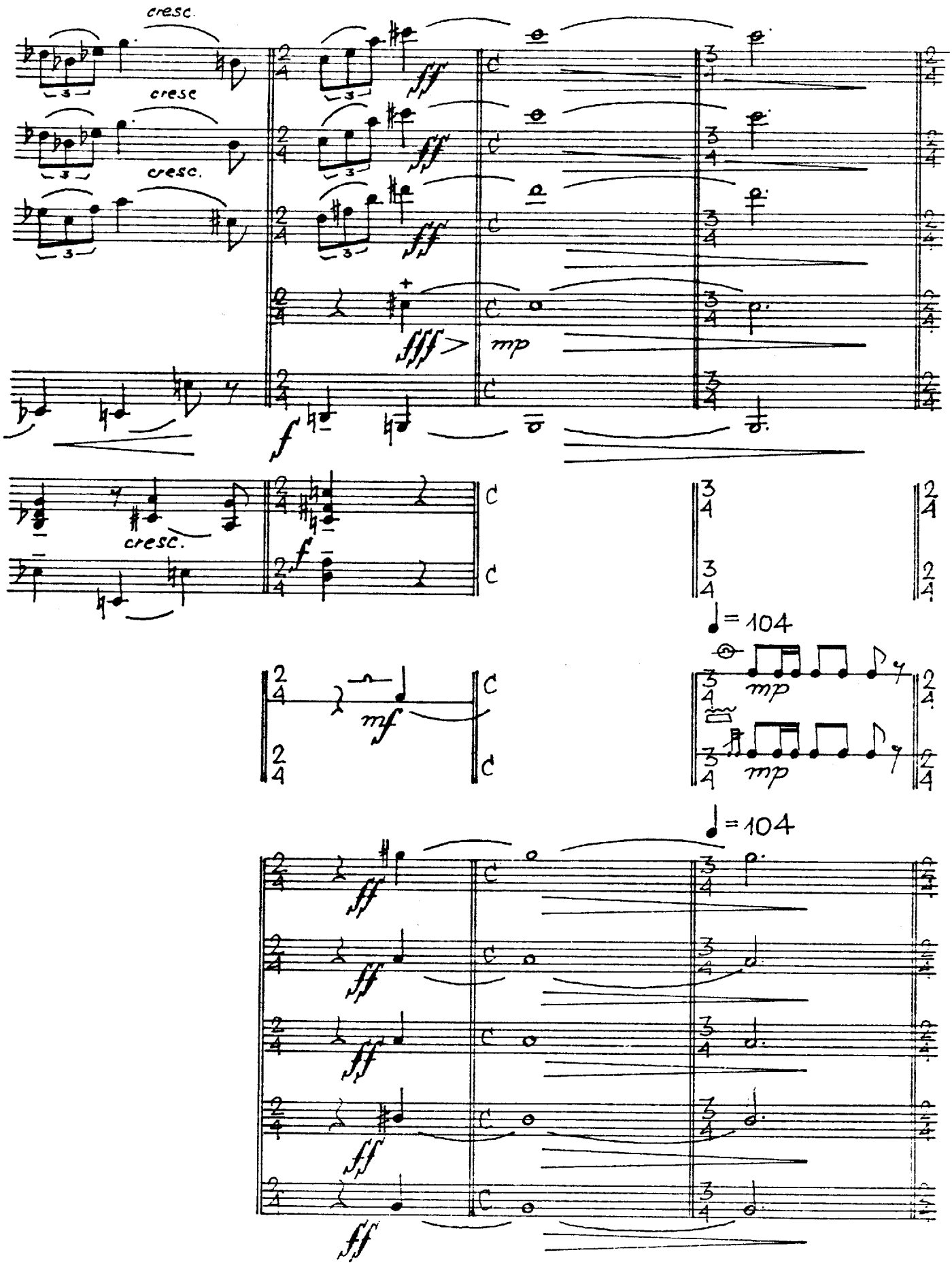
cresc.
cresc
cresc.
cresc.
fff
fff
fff
ffff
mp
f
cresc.
f
mf
♩= 104
mp
mp
♩= 104
ff
ff
ff
ff

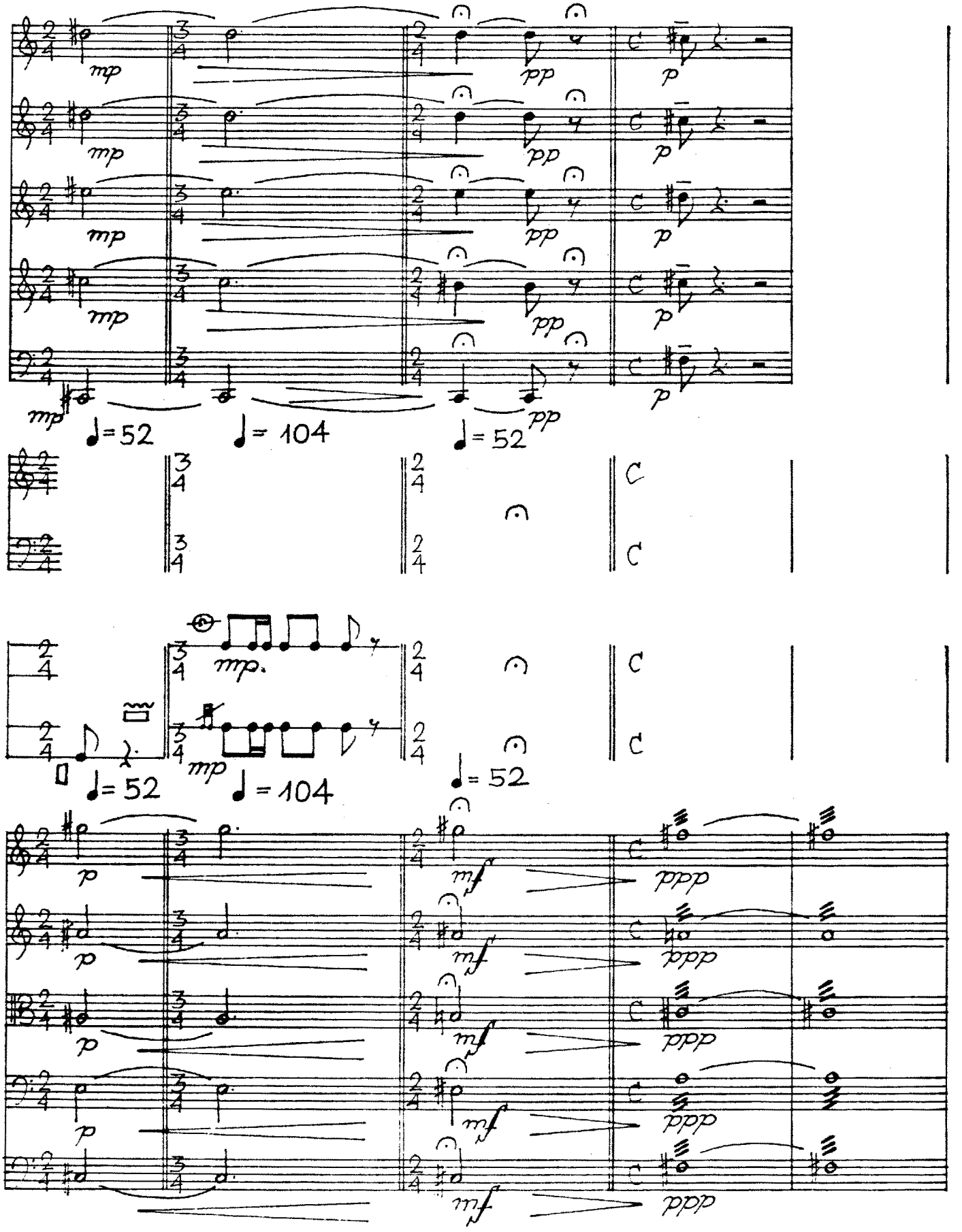
mp
pp
p
♩= 52
♩= 104
♩= 52
mp.
mp
mf
ppp

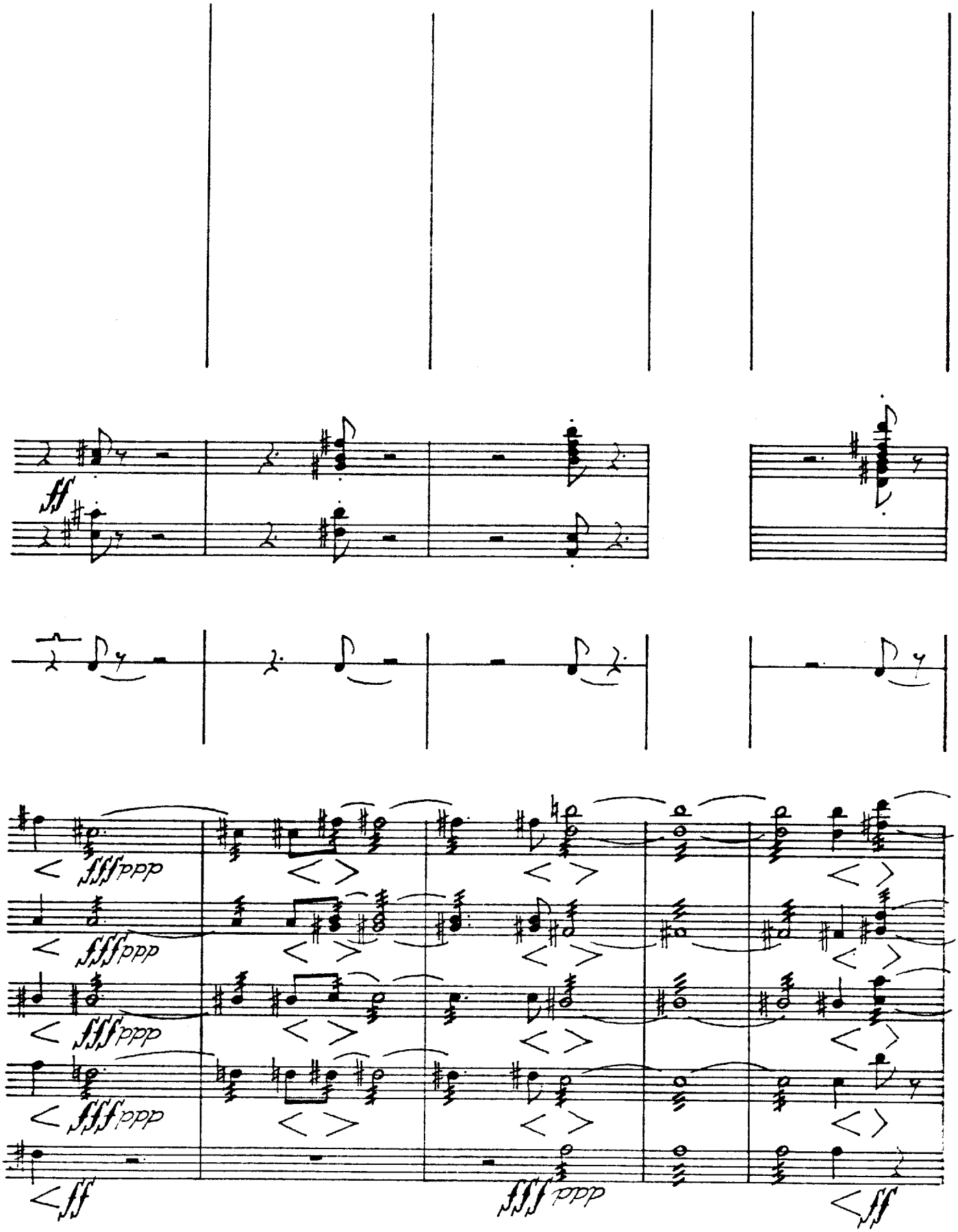
ff
fffppp
fffppp
fffppp
fffppp
ff
fffppp
ff

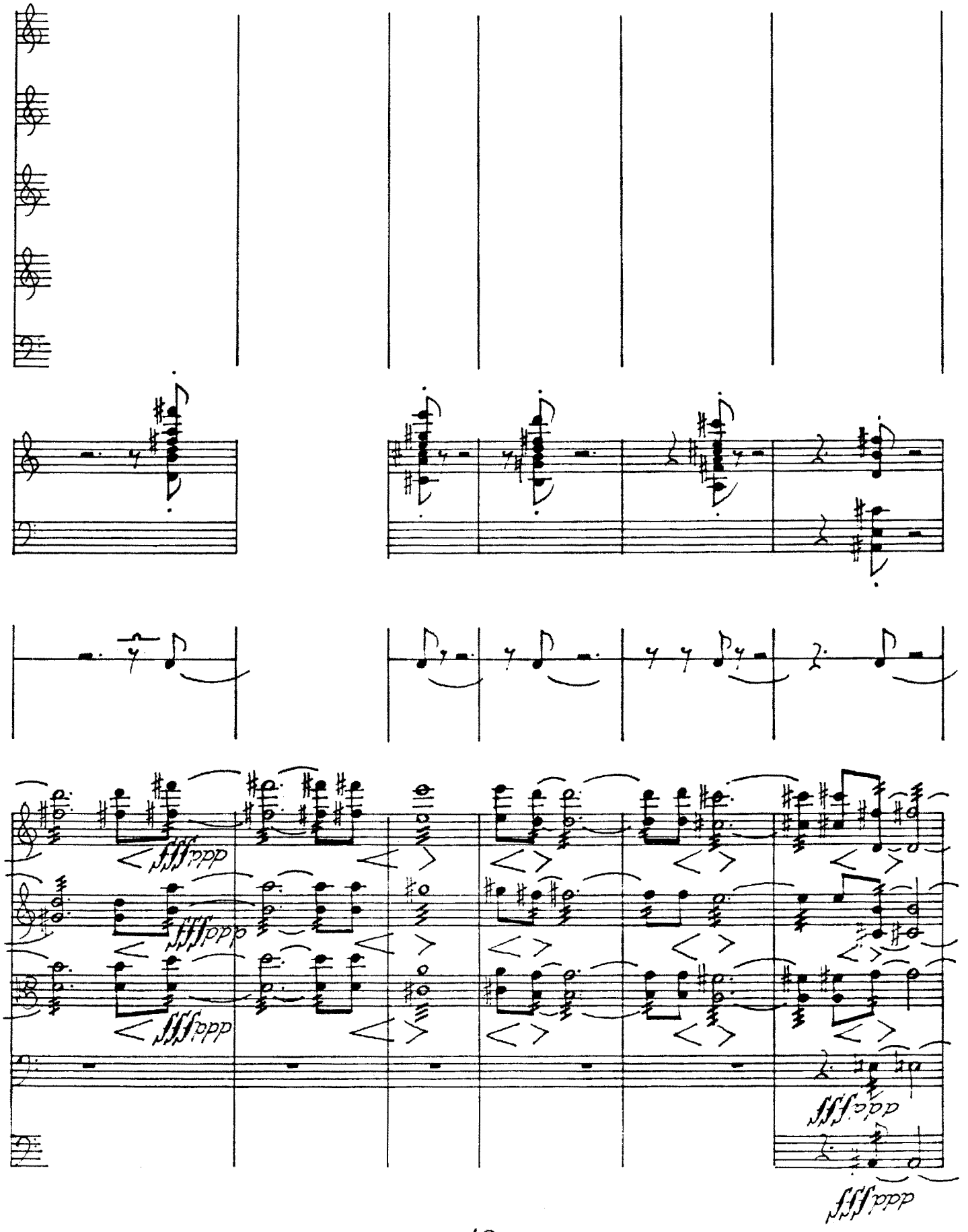
ddd fff ppp
ddd fff ppp
ddd fff ppp
ddd fff ppp
ddd fff ppp

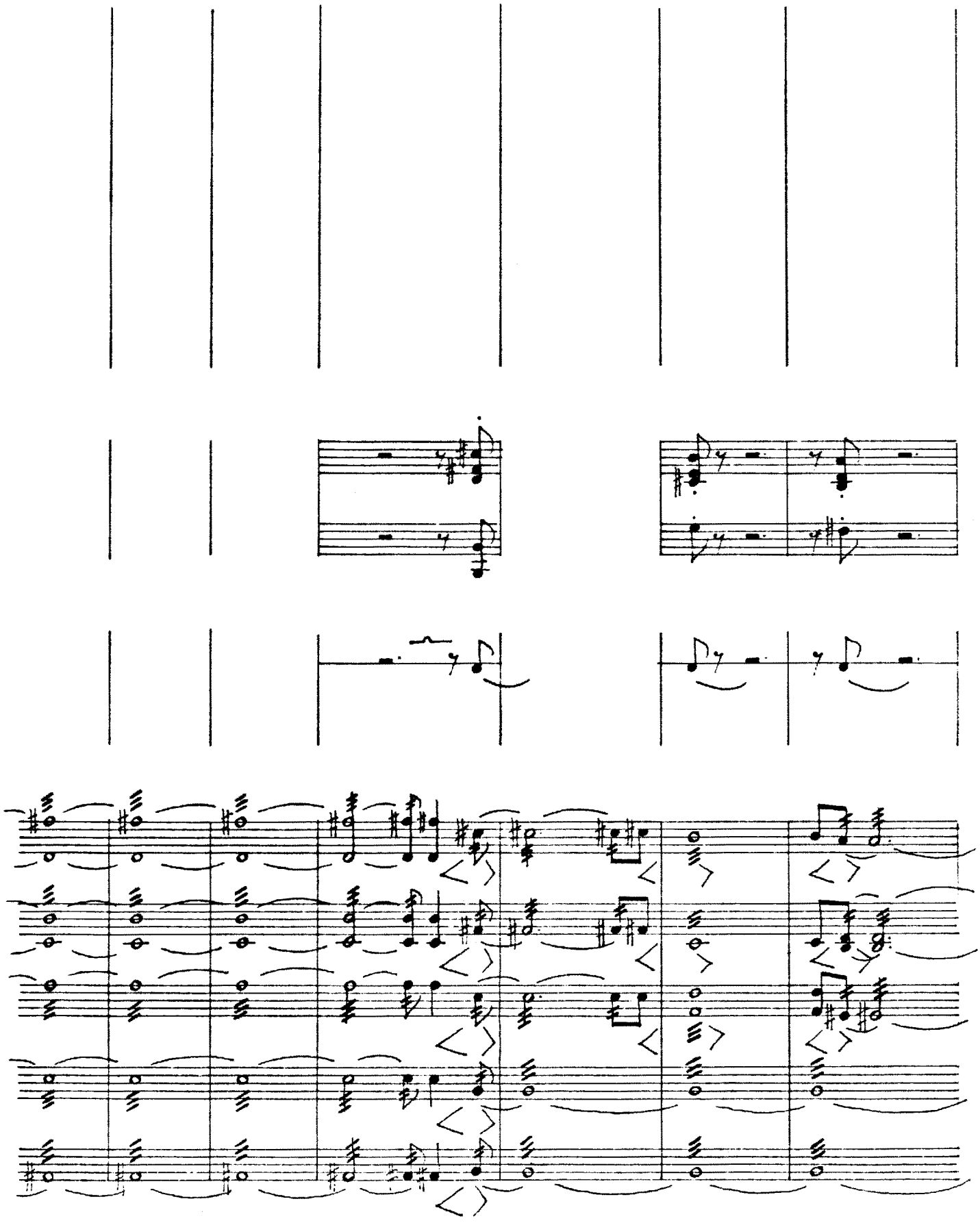

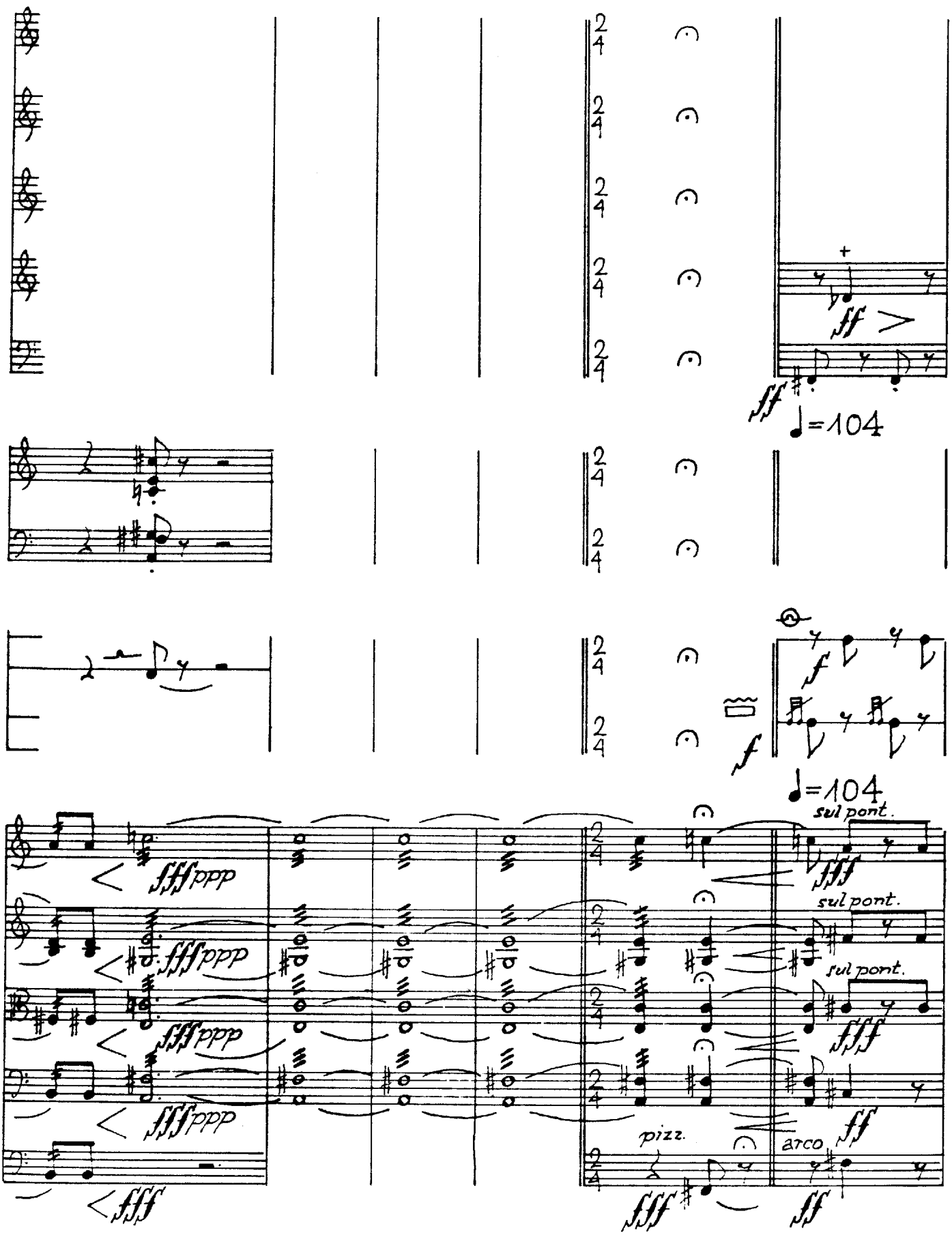
♩=104
♩=104
sul pont.
sul pont.
sul pont.
pizz.
arco

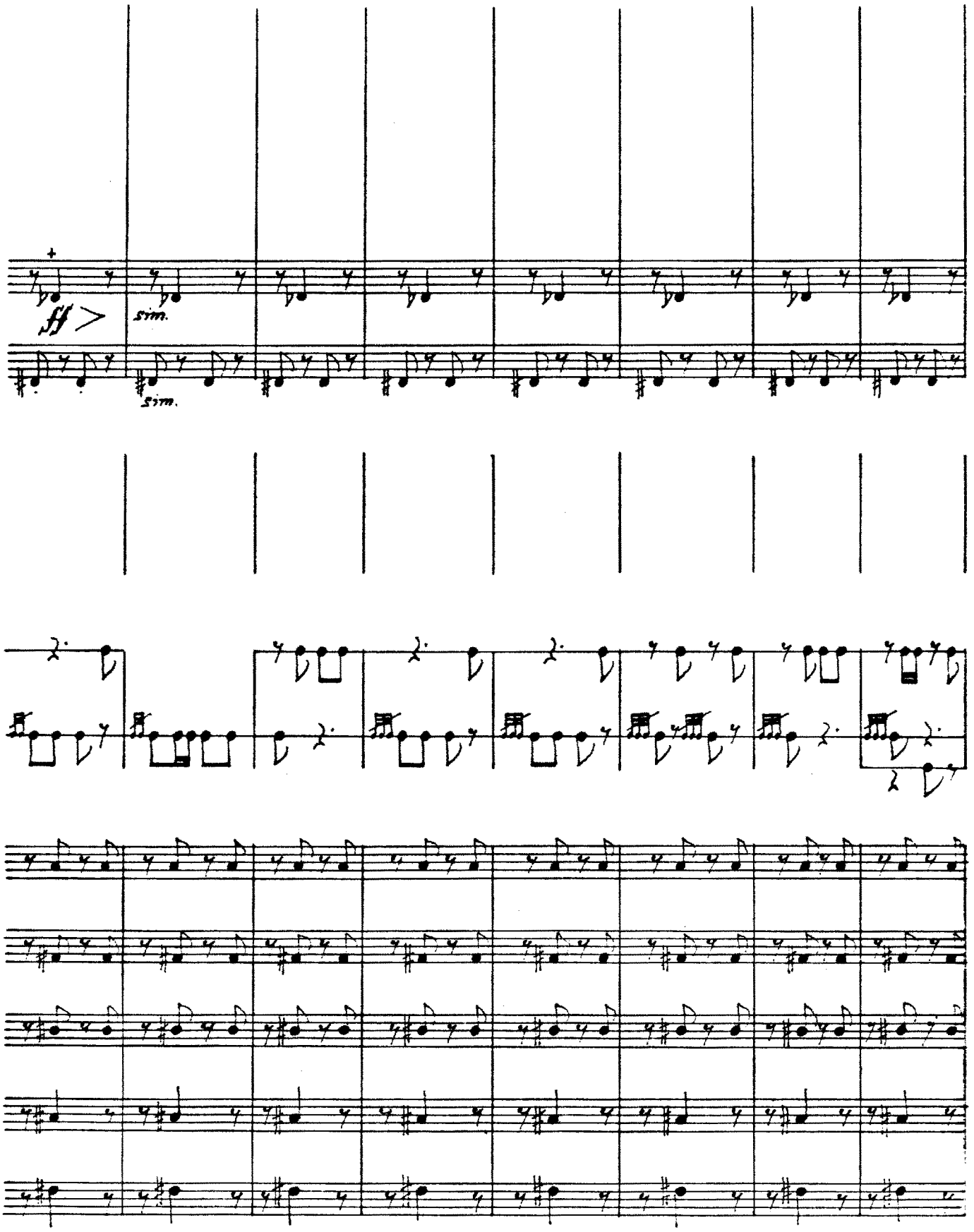
fff
sim.
sim.

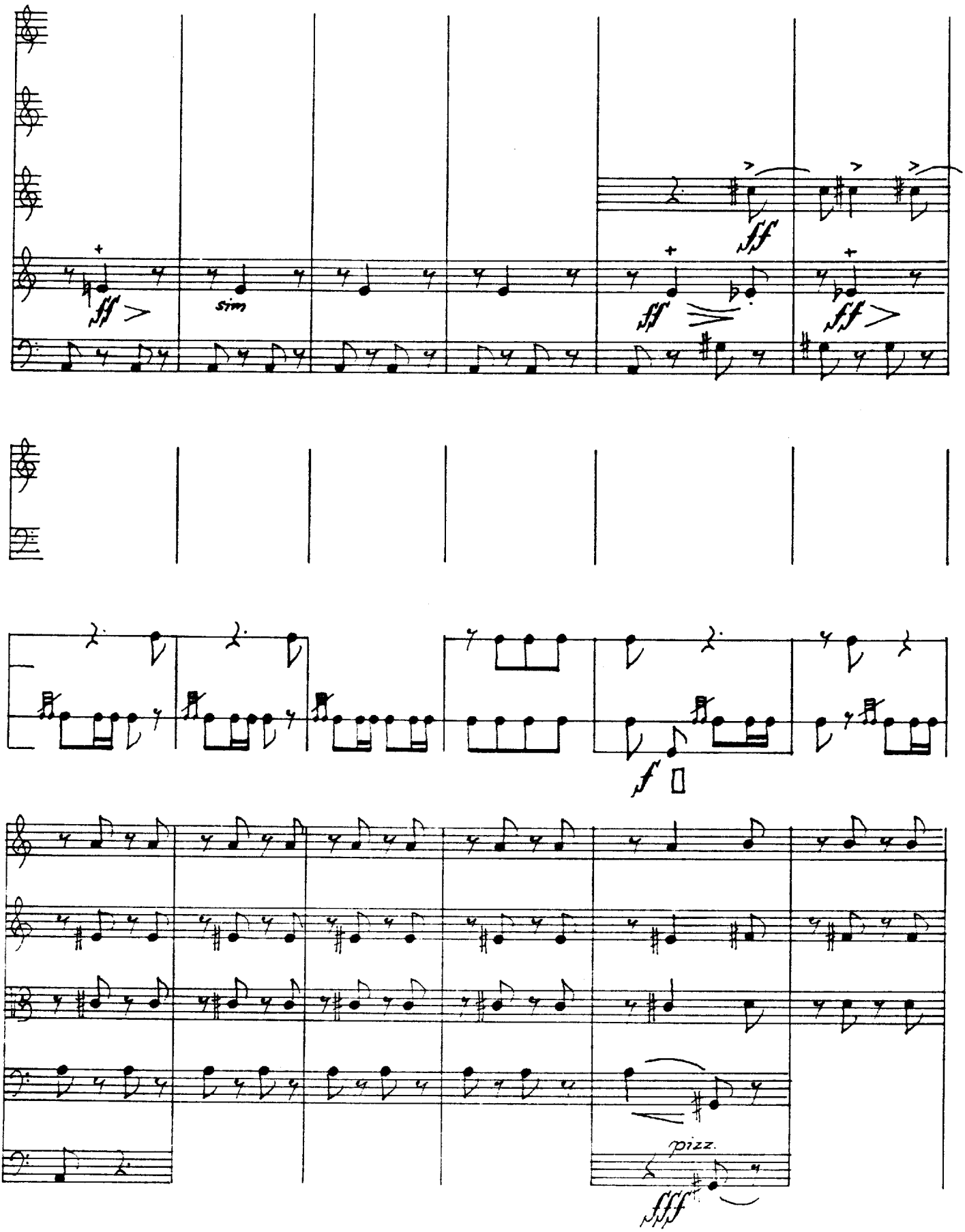
ff
sim
fff
fff
f
pizz.
fff

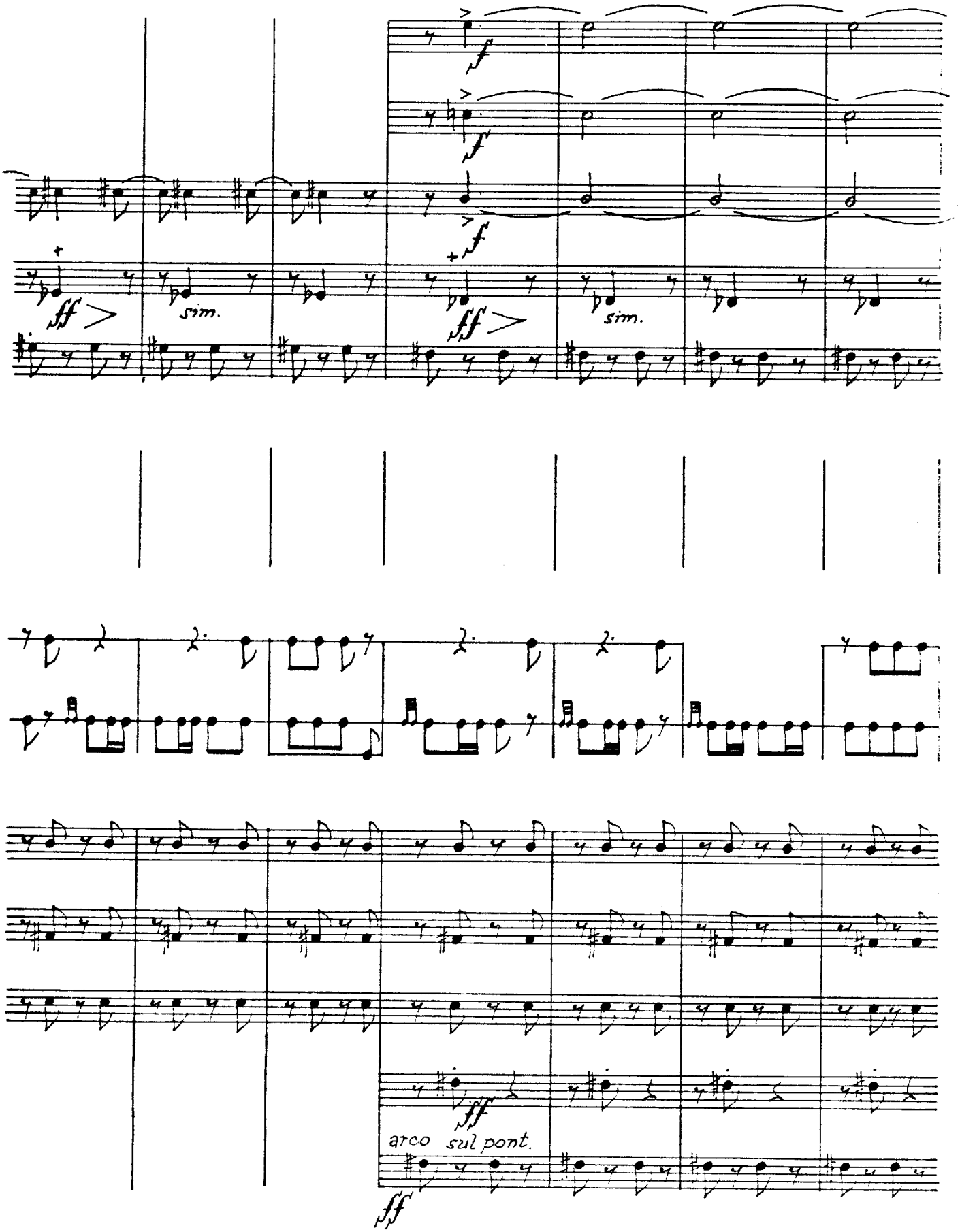
sim.
sim.
arco sul pont.

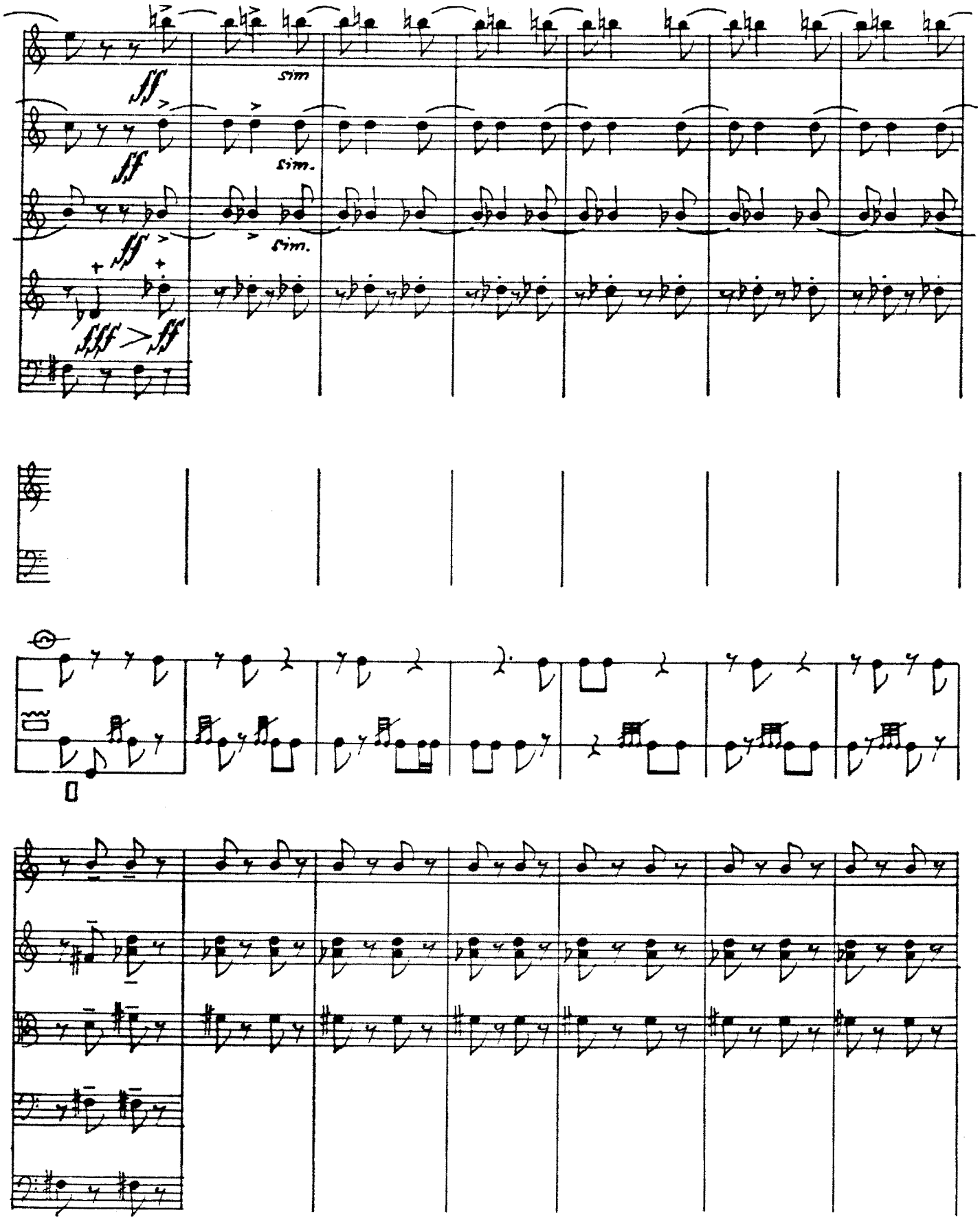
sim
sim.
sim.
fff
fff
fff
fff
fff

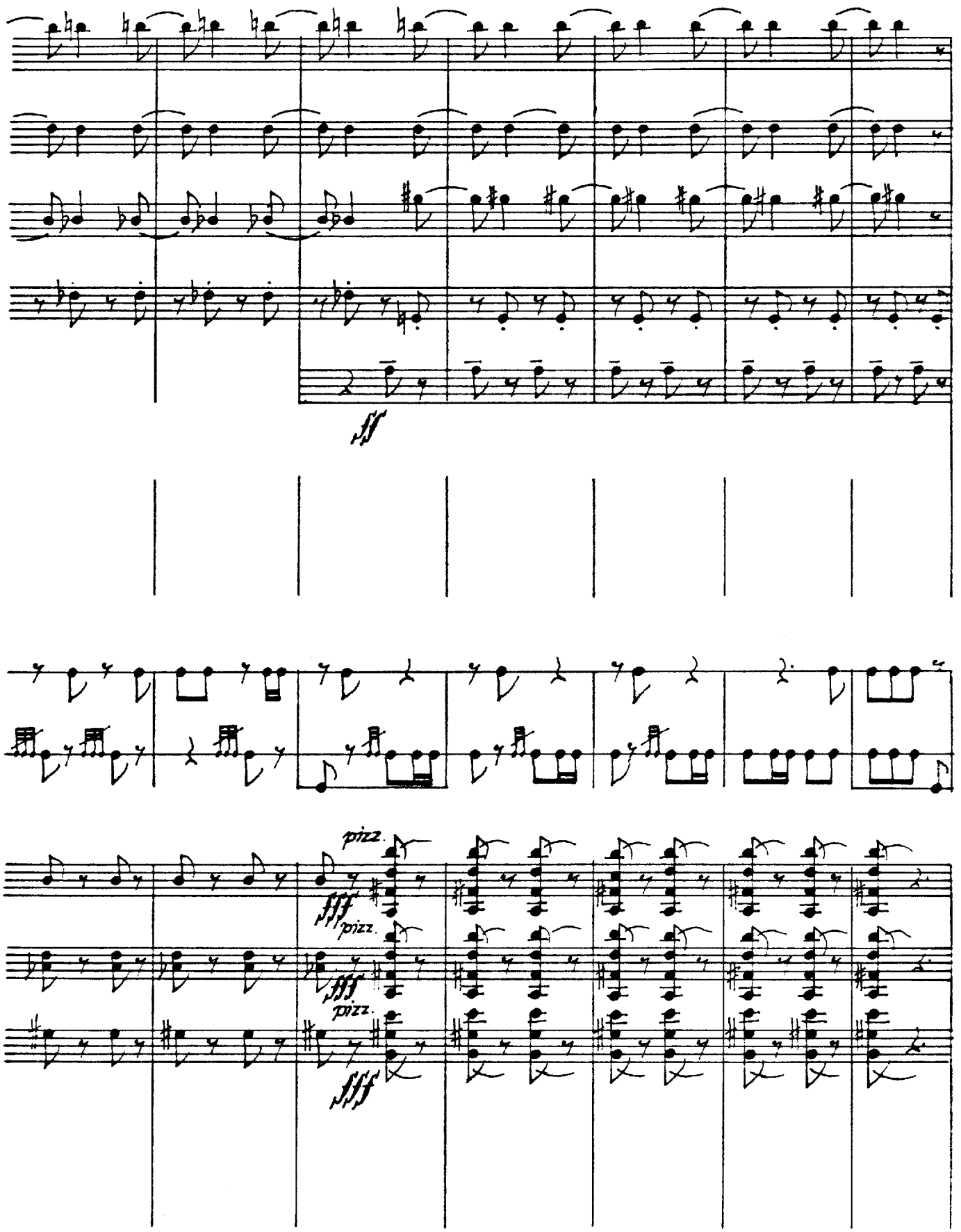
fff
pizz.
fff
pizz.
fff
pizz.
fff

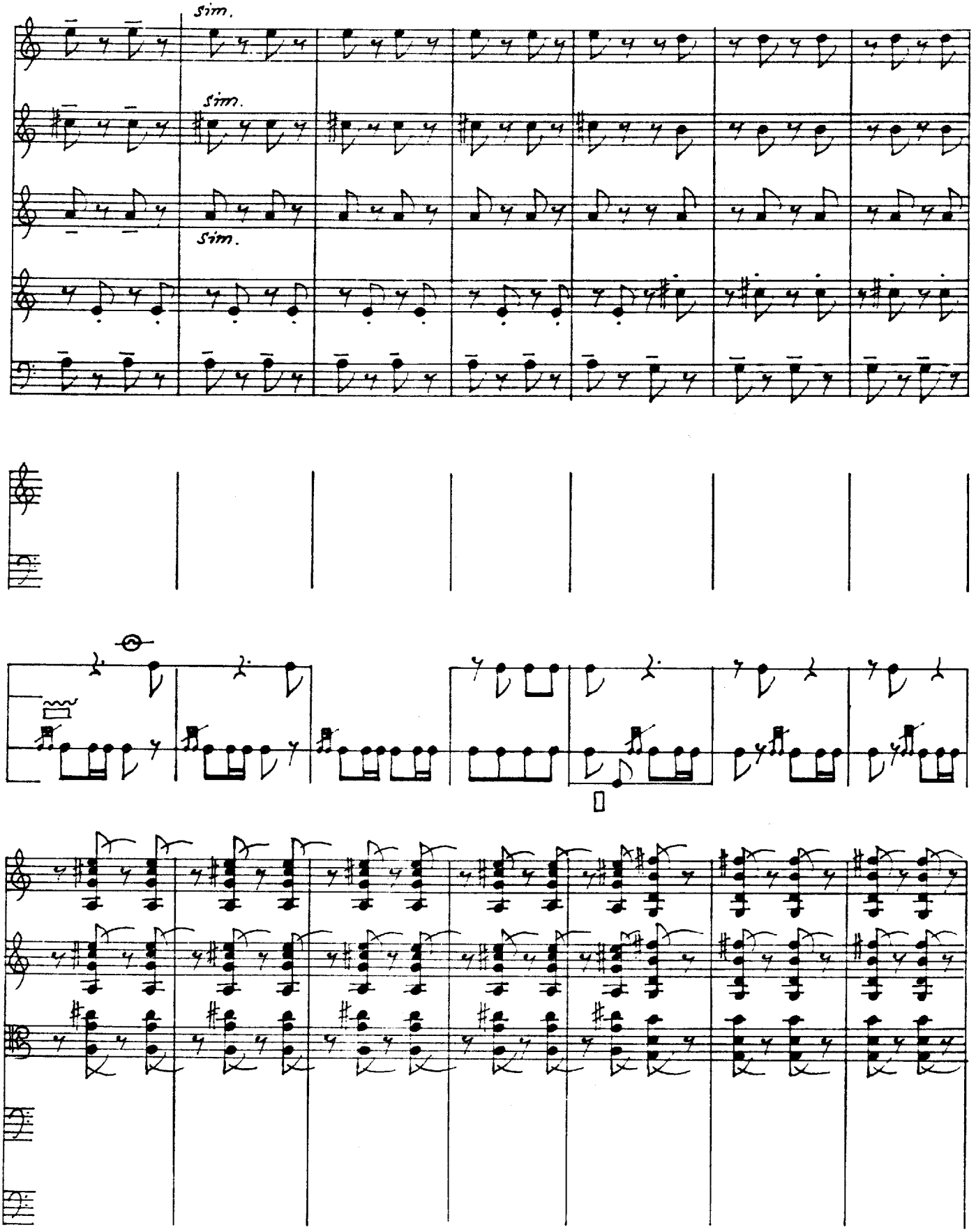
sim.
sim.
sim.

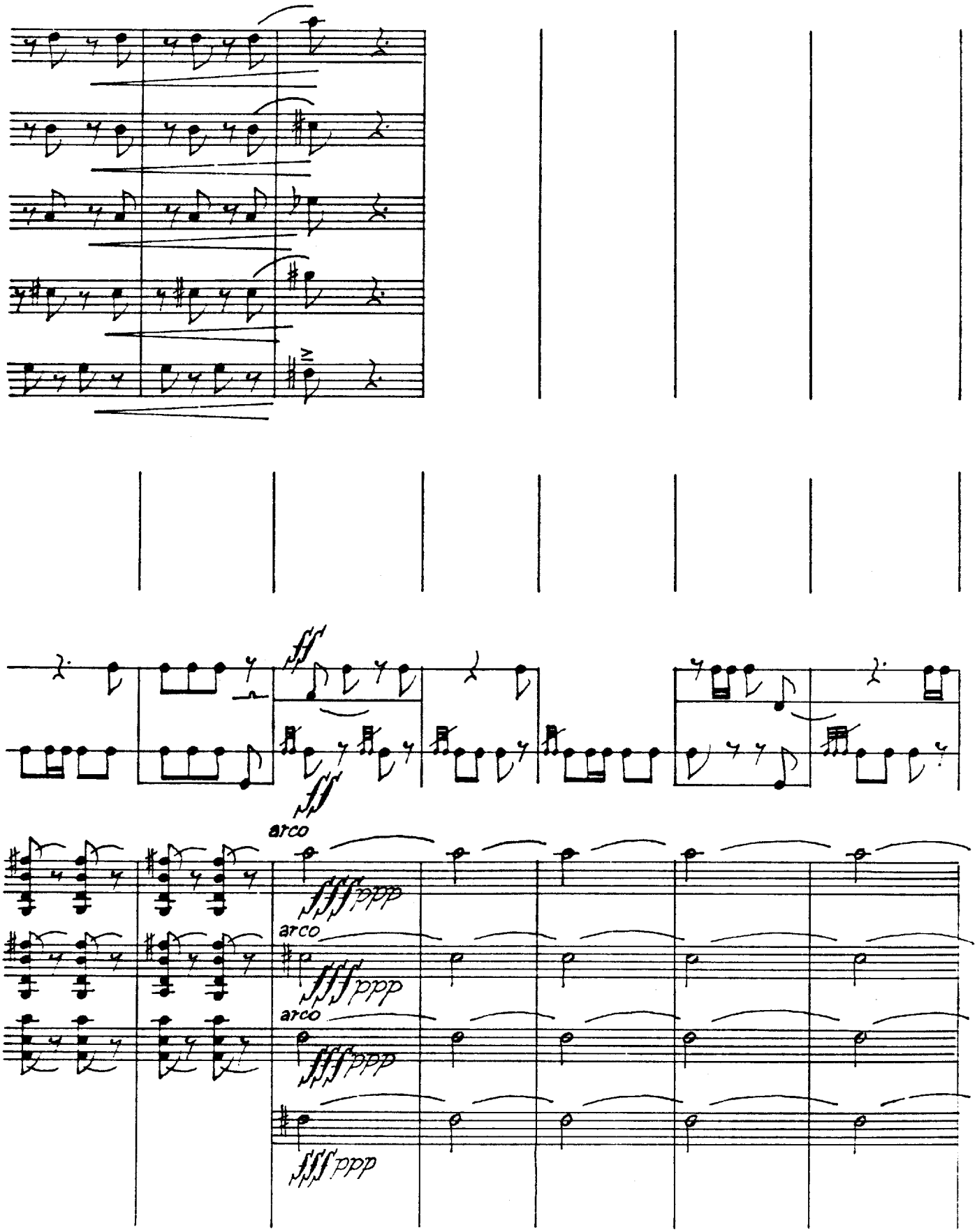
fff
fff
arco
ffff ppp
arco
ffff ppp
arco
ffff ppp
ffff ppp

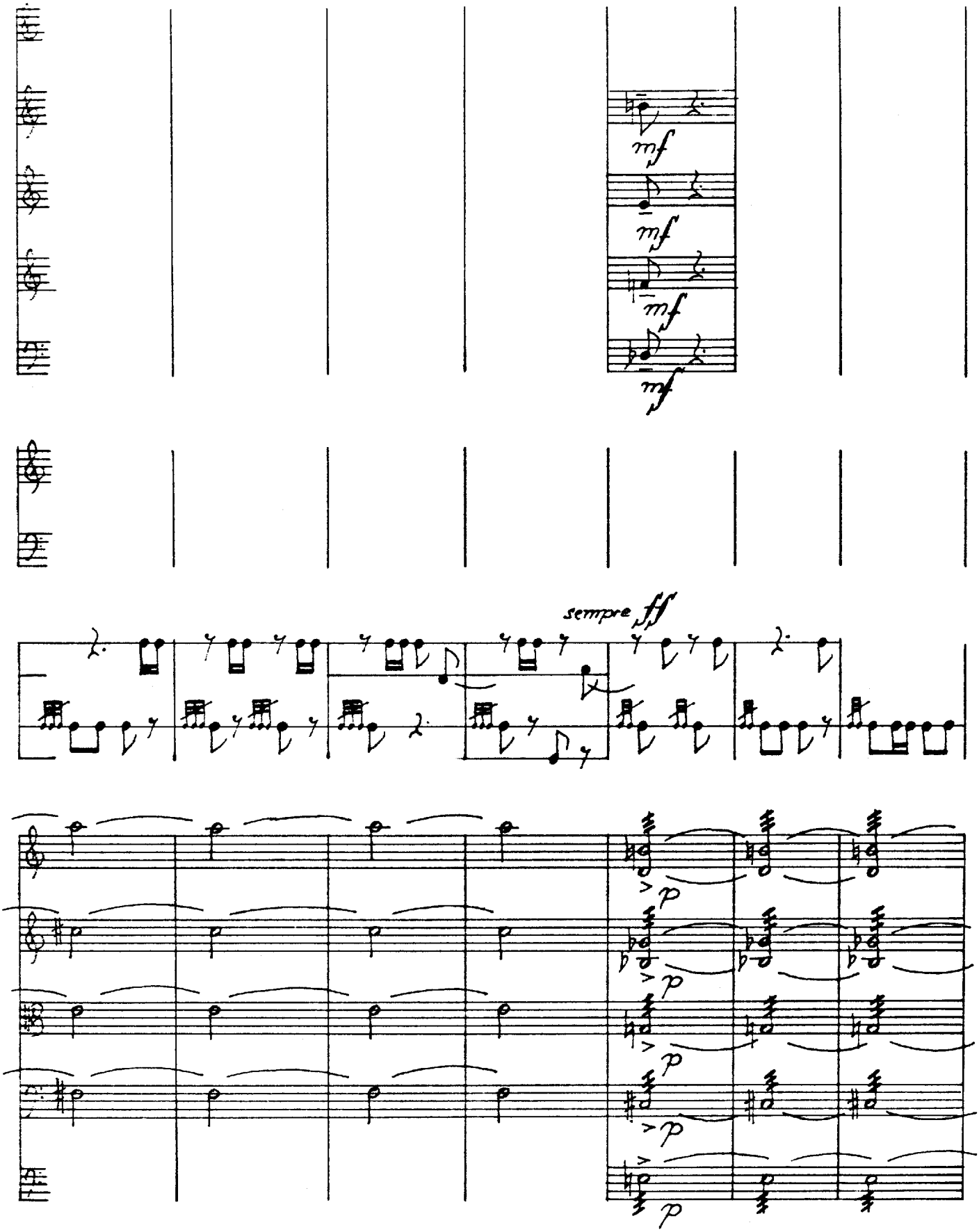
mf
mf
mf
mf
sempre fff
p
p
p
p
p

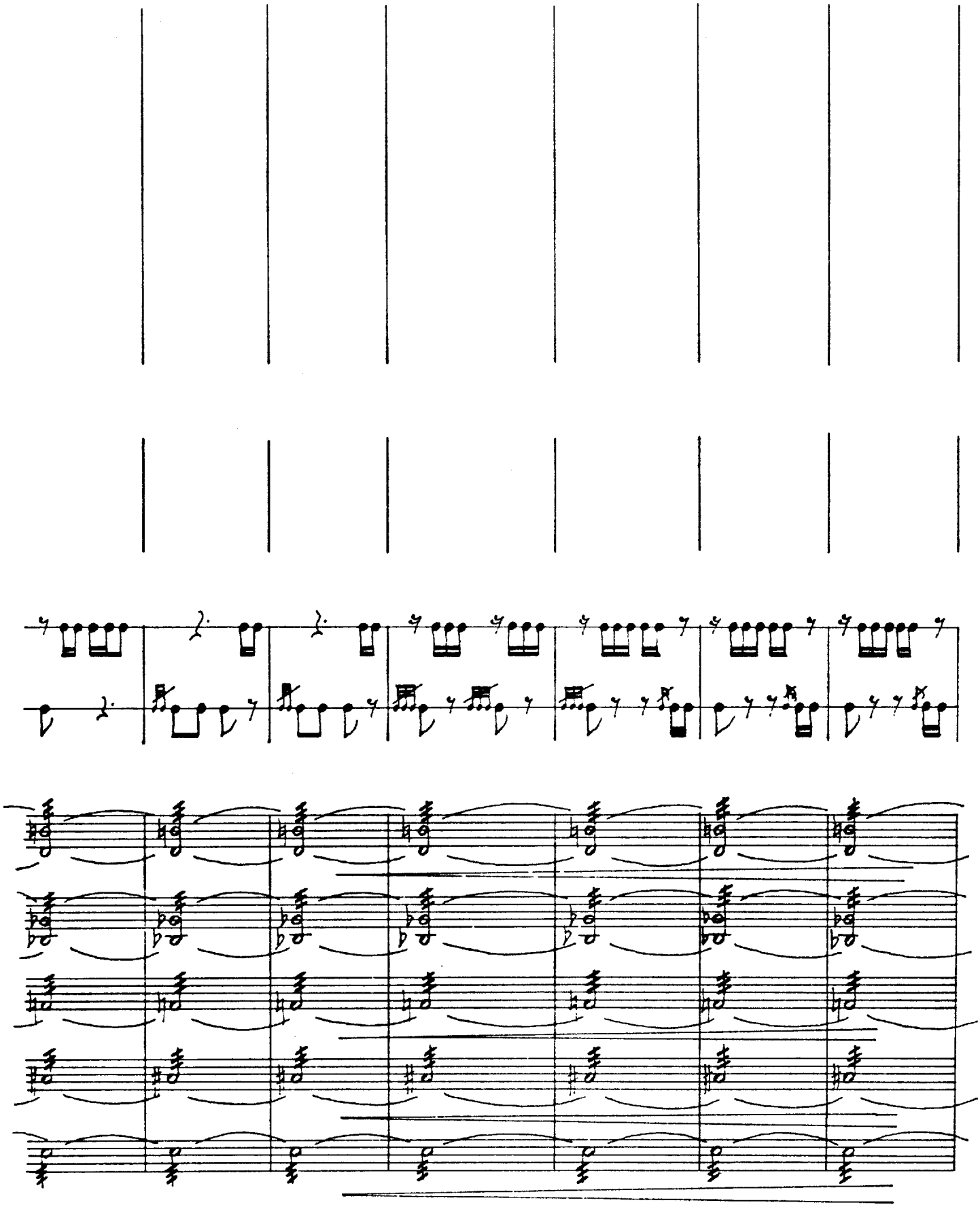

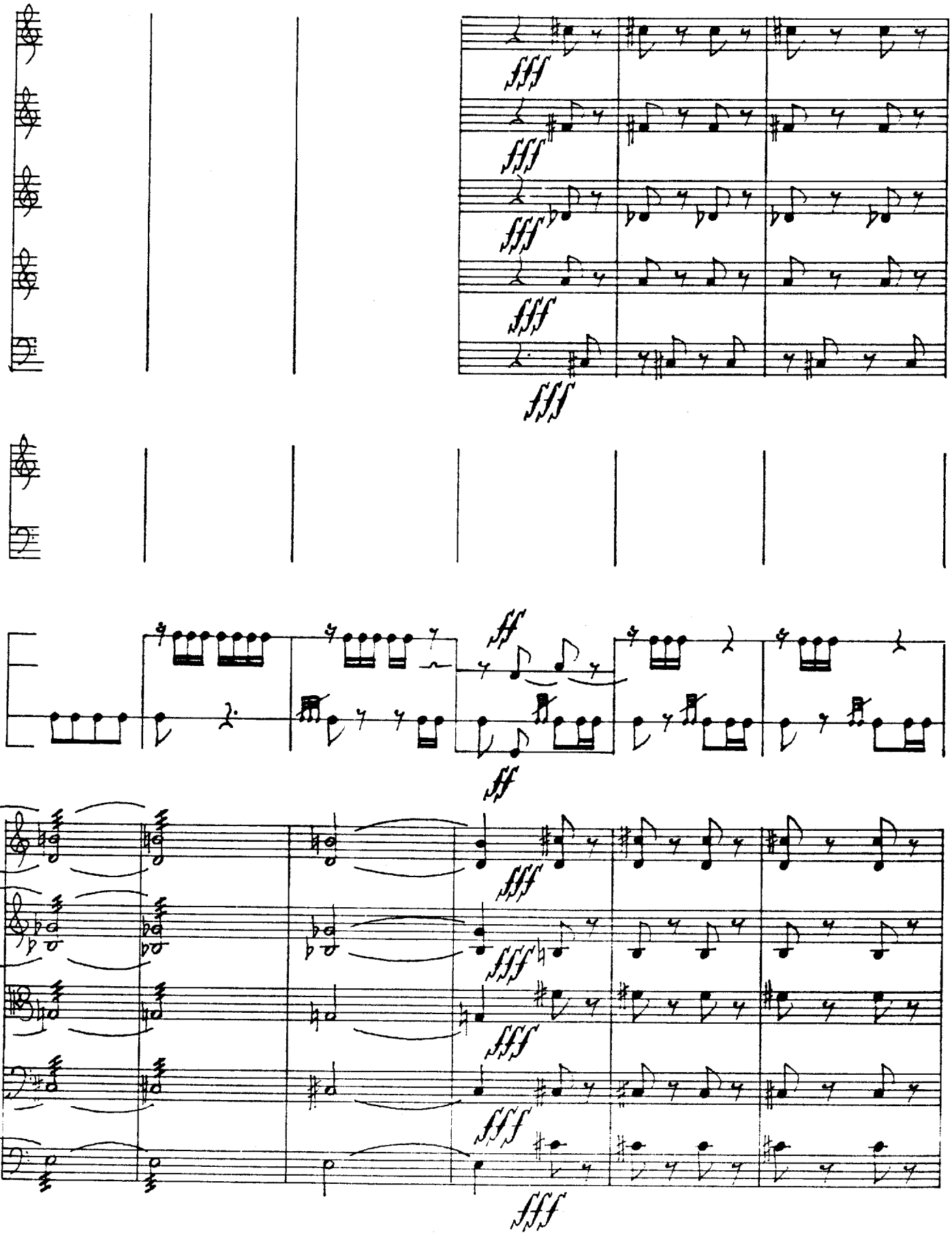
fff
fff
fff
fff
fff
ff
ff
fff
fff
fff
fff
fff

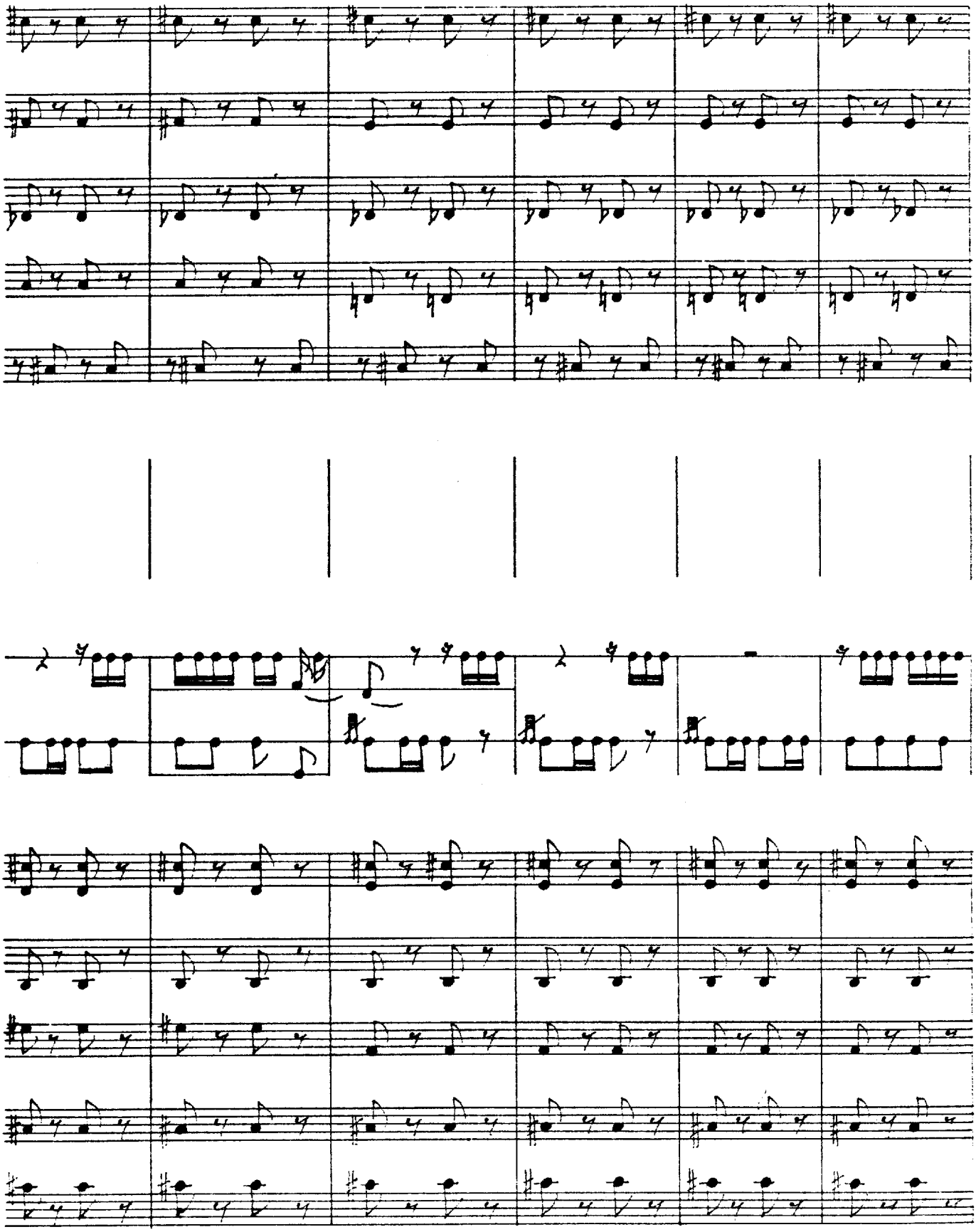

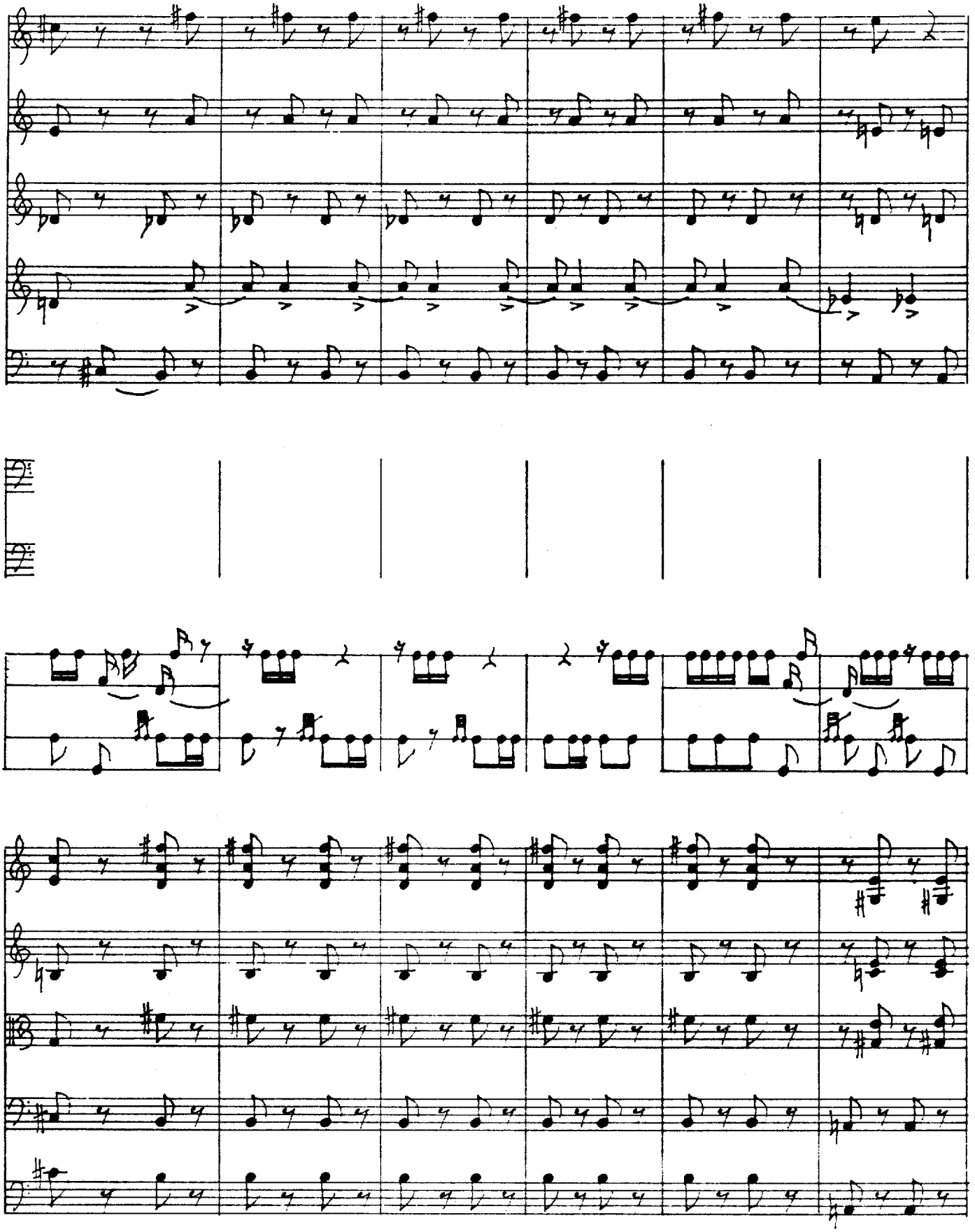

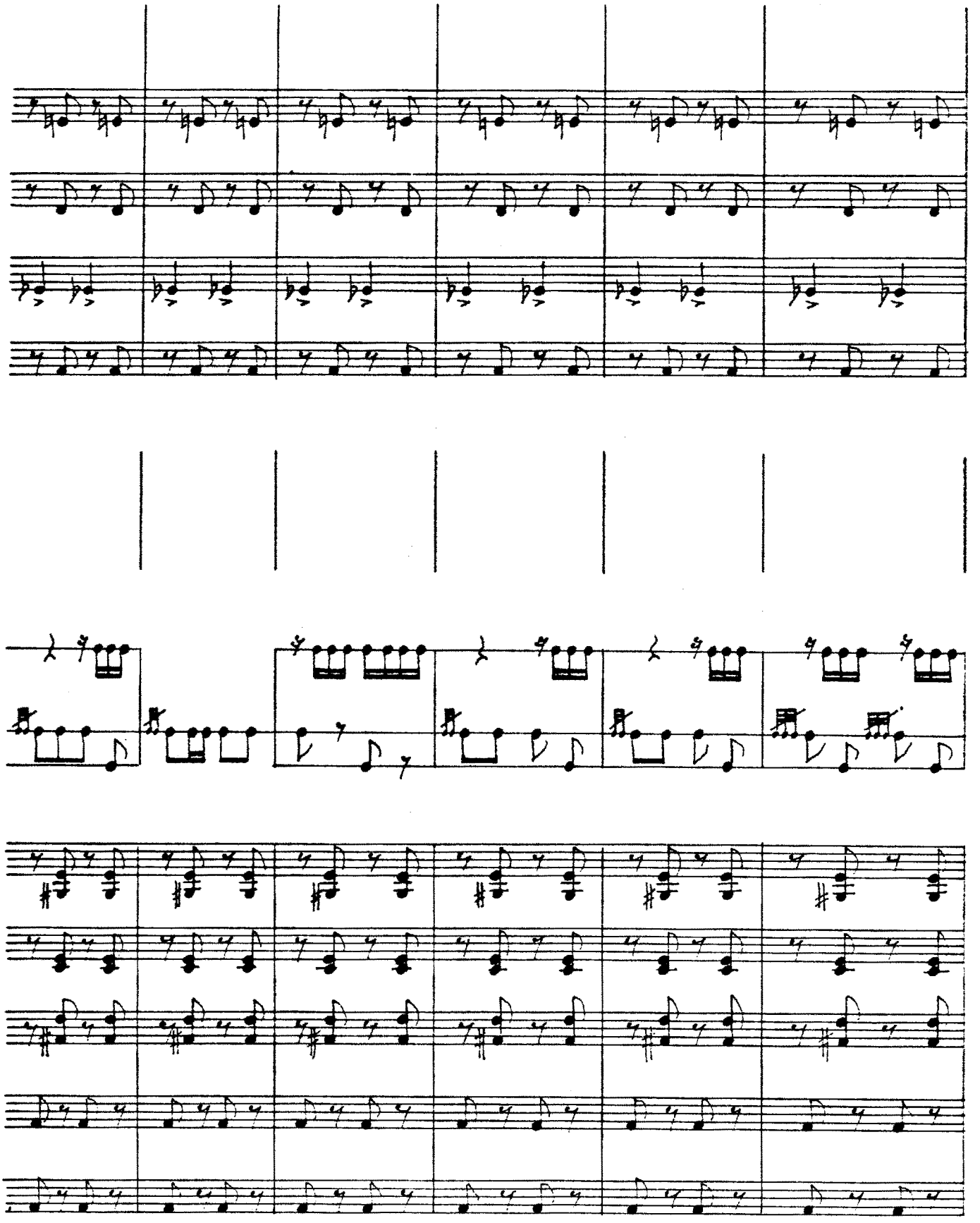

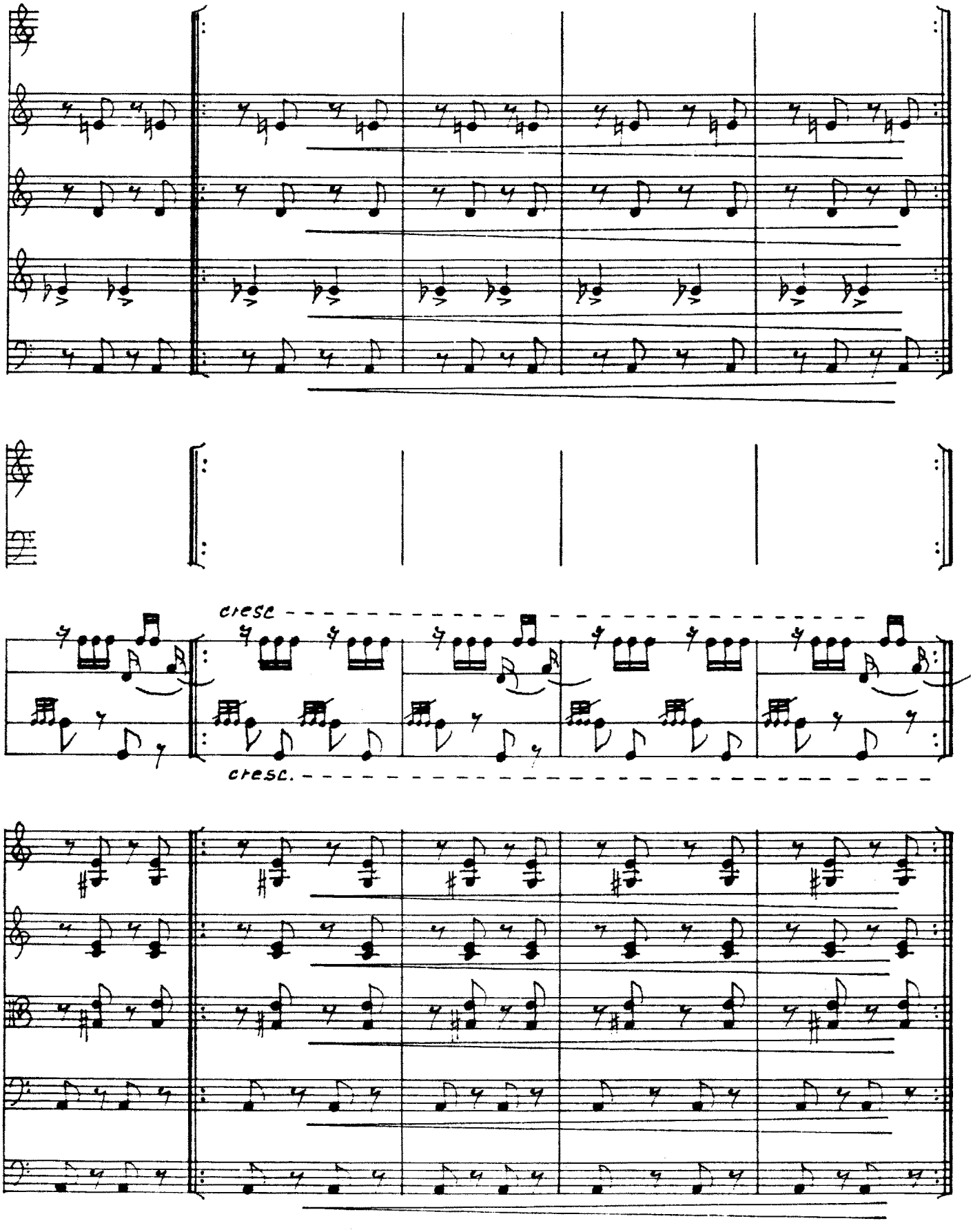
cresc
cresc.

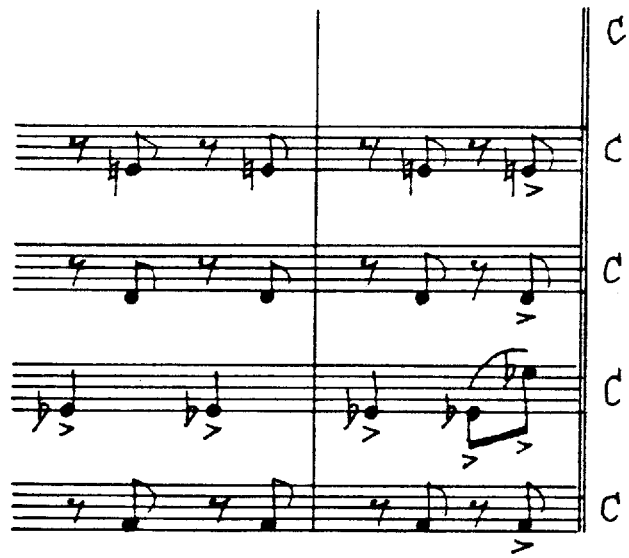

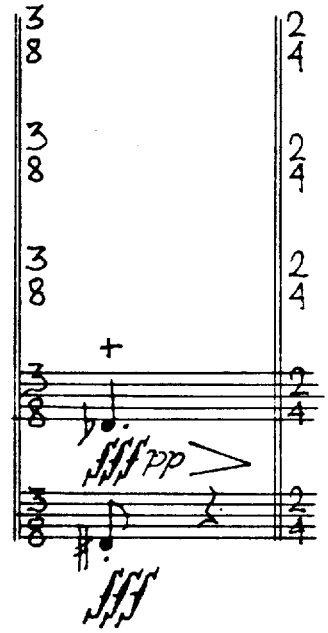

♩=52

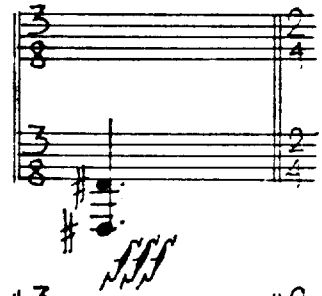

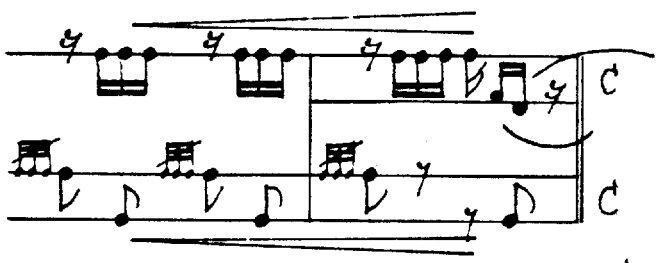

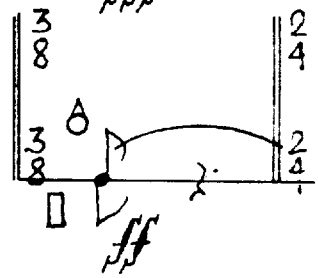

♩=52

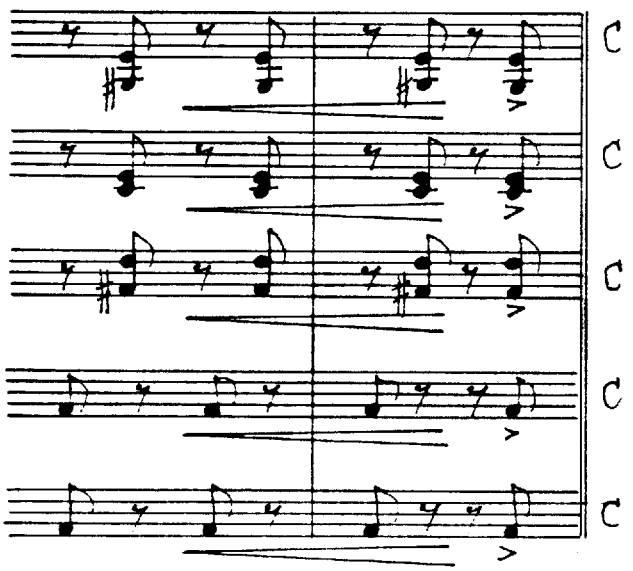

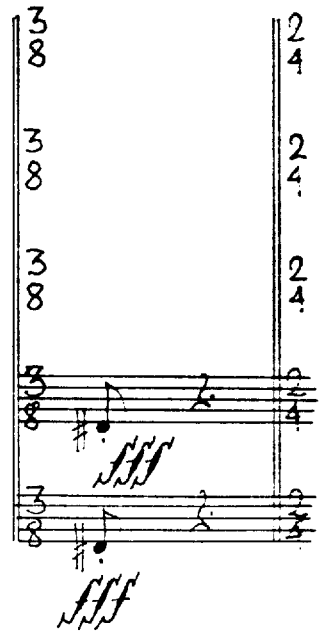

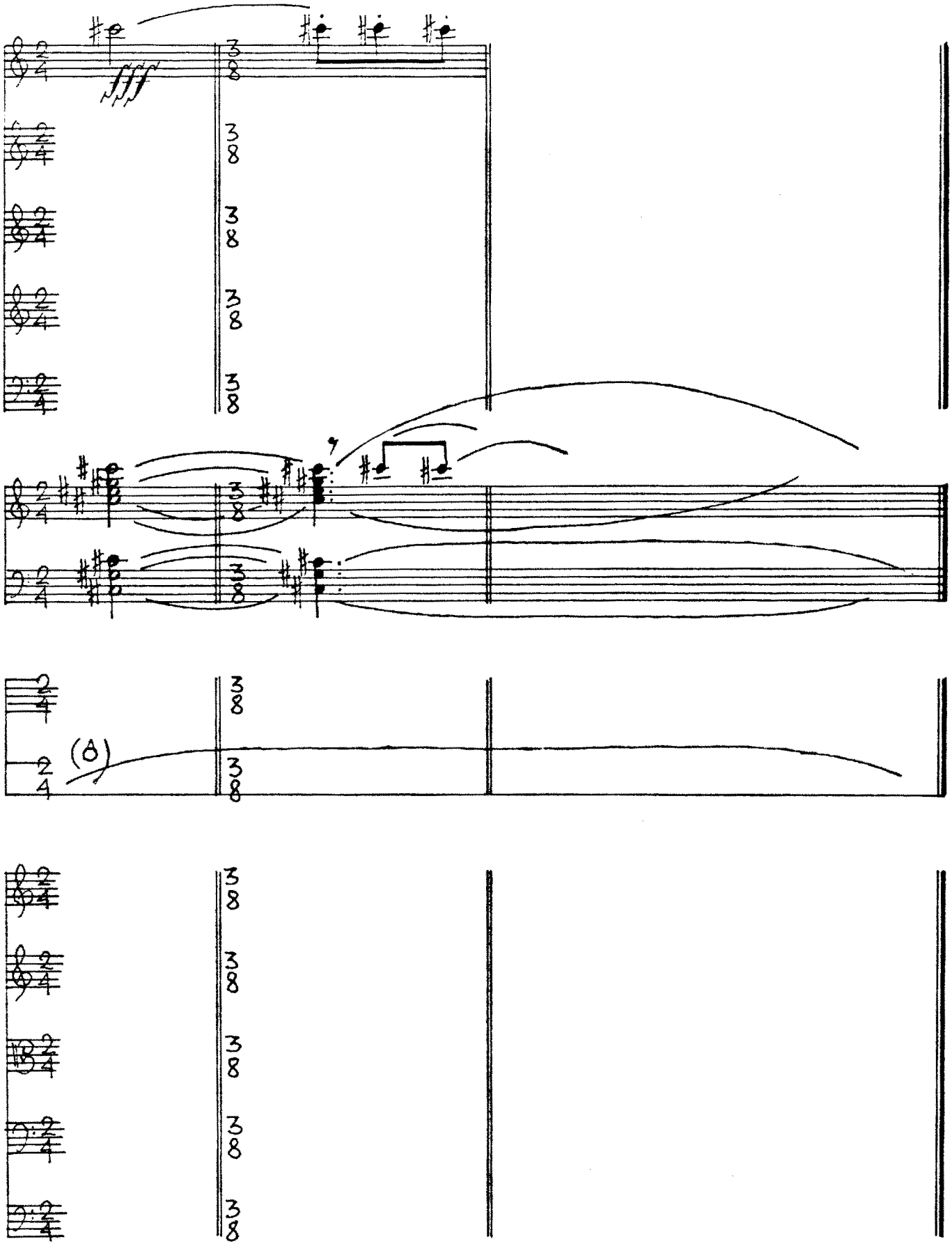
fff
(8)